

URBANISMUS A ÚZEMNÍ ROZVOJ

5
2017

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

ÚSTAV
ÚZEMNÍHO
ROZVOJE

POKYNY PRO AUTORY

NABÍDKA RUKOPIŠŮ

REDAKCE PŘIJÍMÁ POŽADAVKY SPOLU SE ZASLANÝMI ČLÁNKY NA E-MAILOVÉ ADRESE redakce@uur.cz. GRAFICKÉ PŘÍLOHY VĚTŠÍHO ROZSAHU JE MOŽNO ZASLAT PROSTŘEDNICTVÍM SERVERU [USCHOVNA.CZ](http://uschoвна.cz). ZASLANÝ PRŮVODNÍ DOPIS MUSÍ OBSAHOVAT PLNÉ JMÉNO, ADRESU PRACOVISTĚ A KONTAKTNÍ ÚDAJE (E-MAILOVÁ ADRESA, TELEFONNÍ ČÍSLO). PŘI ŽÁDOSTI O ZAŘAZENÍ ČLÁNKU DO RECENZNÍHO ŘÍZENÍ JE TŘEBA TUTO SKUTEČNOST V PRŮVODNÍM DOPISE VÝSLOVNĚ UVÉST. PODROBNĚJŠÍ INFORMACE NALEZNETE NA www.uur.cz V SEKCI PUBLIKAČNÍ ČINNOST, KNIHOVNA – ČASOPIS URBANISMUS A ÚZEMNÍ ROZVOJ – RECENZNÍ ŘÍZENÍ.

FORMÁLNÍ POŽADAVKY

ROZSAH TEXTU BY MĚL ČINIT CCA 3–10 NORMOSTRAN (1 NORMOSTRANA = 60 ÚHOZŮ NA 30 ŘÁDKŮ), NEDOHODNETE-LI SE S REDAKCÍ JINAK. ZA KAŽDÝM TEXTEM PŘÍSPĚVKU MUSÍ BÝT UVEDENO JMÉNO AUTORA. STANDARDNÍMU PŘÍSPĚVKU BY MĚL PŘEDCHÁZET ZHRUBA DESETIŘÁDKOVÝ SOUHRN – ABSTRAKT (PRO RECENZOVANÉ PŘÍSPĚVKY PLATÍ SAMOSTANÉ PRAVIDLO – VIZ NÍŽE), KTERÝ BUDE MOŽNO POUŽÍT TAKÉ PRO REDAKCI ZAJIŠTĚNÉ ANGLICKÉ SHRNUČÍ V HLAVNÍCH RUBRIKÁCH (NETÝKÁ SE INFORMACÍ).

ZA NEDÍLNOU SOUČÁST PŘÍSPĚVKU JE POVAŽOVÁN SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A JEJICH DOSTUPNOST. BIBLIOGRAFICKÉ CITACE MUSEJÍ BÝT ZPRACOVÁNY PODLE NORMY ČSN ISO 690. TEXTOVÁ ČÁST JE VYŽADOVÁNA V TEXTOVÉM EDITORU WORD. GRAFICKÁ ČÁST SE ZÁSADNĚ POSÍLÁ SAMOSTATNĚ JAKO PŘÍLOHA S UVEDENÍM ZDROJŮ. OBRÁZKY KE SKENOVÁNÍ LZE PŘILOŽIT NA DIAPOZITIVECH NEBO FOTOGRAFIÍCH S LESKLÝM POVRCHEM. POČÍTAČOVĚ ZPRACOVANÉ OBRÁZKY SE DODÁVAJÍ VE FORMÁTU TIFF (PŘÍP. JPG) V ROZLIŠENÍ MIN. 300 DPI; VEKTOROVÁ GRAFIKA VE FORMÁTU CDR, EPS, WMF A1. REDAKCE SI VYHRAZUJE PRÁVO VÝBĚRU GRAFICKÉHO DOPROVODU TEXTU. ZA PŮVODNOST PŘÍSPĚVKU ODPOVÍDÁ AUTOR (VIZ PROHLÁŠENÍ AUTORA). RUKOPISY A GRAFIKU REDAKCE VRACÍ POUZE NA ŽÁDOST AUTORA.

AUTORIZACE

POKUD SE AUTOR NEVYJÁDŘÍ DO PĚTI DNŮ OD ODESLÁNÍ REDAKČNÍ ŽÁDOSTI O AUTORIZACI TEXTU, POVAŽUJE REDAKCE TEXT ZA ODSOUHLASENÝ A ZVEŘEJNÍ JEJ S PŘÍPADNÝMI REDAKČNÍMI ÚPRAVAMI.

RELEVANTNÍ PŘÍSPĚVKY JSOU RECENZOVÁNY (www.uur.cz – ČASOPIS – RECENZNÍ ŘÍZENÍ).

ŽADATELŮM O RECENZNÍ ŘÍZENÍ:

PŘEDKLÁDÁTE-LI ČLÁNEK K RECENZNÍMU ŘÍZENÍ, INFORMUJTE, PROSÍM, REDAKCI O JEHO PŘÍPADNÉM PUBLIKOVÁNÍ V JINÝCH ODBORNÝCH PERIODIKÁCH. K RECENZOVANÝM PŘÍSPĚVKŮM POŽADUJE REDAKCE ŠIRŠÍ SHRNUČÍ V ČEŠTINĚ (V ROZSAHU CCA JEDNÉ NORMOSTRANY), KTERÉ BUDE V PŘÍPADĚ SCHVÁLENÍ REDAKČNĚ PŘELOŽENO DO ANGLIČTINY A K ČLÁNKU PŘIPOJENO. RECENZOVANÉ PŘÍSPĚVKY NEJSOU HONOROVÁNY.

VYDÁVÁ ÚSTAV ÚZEMNÍHO ROZVOJE, ORGANIZAČNÍ SLOŽKA STÁTU,
ZŘÍZENÁ MINISTERSTVEM PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR.

Urbanismus a územní rozvoj
číslo 5/2017
ročník XX.
Vychází 6× ročně.
ISSN 1212-0855, MK ČR E 7021

Vydává:

Ústav územního rozvoje
Jakubské nám. 3
602 00 Brno
tel. (ústředna): 542 423 111
www.uur.cz

Redakce:

redakce@uur.cz
Ing. arch. Lubor Fridrich (šéfredaktor)
tel. 542 423 121
Bc. Tamara Blatová, DiS.
tel. 542 423 116

Redakční rada:

Ing. arch. Hana Bártová
Ing. arch. Milan Bušina, Sydney, Austrálie
prof. Ing. arch. Maroš Finka, Ph.D.
prof. Anna Geppert, Ph.D., Paříž, Francie
Ing. arch. Jana Janíková
prof. Ing. arch. Jan Koutný, CSc.
Ing. arch. Milan Körner, CSc.
Ing. Zdeňka Kučerová (místopředsedkyně)
prof. Ing. Vítězslav Kuta, CSc.
Ing. Iveta Laštůvková
doc. Dr. Otakar Máčel, Delft, Nizozemí
prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.
Ing. arch. Vladimír Matuš, Toronto, Kanada
Mgr. Ondřej Mulíček, Ph.D.
Ing. Alena Navrátilová (předsedkyně)
Ing. arch. Jaroslav Sedlecký
Mgr. Petr Tonev, Ph.D.
RNDr. Václav Tremel
Ing. arch. Martin Tunka, CSc.
Ing. Roman Vodný, Ph.D. (místopředseda)
doc. Ing. arch. Jakub Vorel, Ph.D.

Objednávky předplatného:

e-mail: redakce@uur.cz

Roční předplatné:

480,- Kč

Bankovní spojení:

ČNB 19-27321621/0710

Sazba:

GRAFEX-AGENCY s.r.o.
Helceletova 16, 602 00 Brno

Tisk:

Grafex, spol. s r.o.
Kolonie 304, 679 04 Adamov

Náklad: 1 450 výtisků

Toto číslo vyšlo v listopadu 2017

Názory publikované v článcích nemusejí
vždy vyjadřovat stanovisko redakce a ústavu.
Redakce si vyhrazuje právo zkrácení textu
a výběru grafiky k jednotlivým příspěvkům.

Foto na titulní straně obálky:

Plzeň © JAS AIR CZ spol. s r.o.

OBSAH

NÁSTROJ TERRITORIAL IMPACT ASSESSMENT

A JEHO APLIKACE V ČESKÉM PROSTŘEDÍ / Štěpán Nosek

3

NÁRODNÍ PROGRAM „PODPORA ÚZEMNĚ PLÁNOVACÍCH ČINNOSTÍ OBCÍ“

DOTAČNÍ TITUL „ÚZEMNÍ PLÁN“ PRO ROK 2018 / Ilona Kunešová

5

Recenzovaný článek

TRENDY VÝVOJE STRUKTURY OSÍDLENÍ V ČESKU V KONTEXTU POLYCENTRICKÉHO ROZVOJE / Karel Maier, Daniel Franke

6

Recenzovaný článek

REALIZOVATELNOST ÚZEMNÍCH PROTIPOVODŇOVÝCH OPATŘENÍ POHLEDEM STAROSTŮ MALÝCH OBCÍ / Pavel Raška, Lenka Slavíková, Miroslav Kopáček, Veronika Hrnčířová

23

STRATEGICKÉ PLÁNOVÁNÍ OBCÍ A MĚST

V ČESKÉ REPUBLICE – QUO VADIS? / Jiří Ježek

31

21. CELOSTÁTNÍ KONFERENCE O ÚZEMNÍM PLÁNOVÁNÍ A STAVEBNÍM ŘÁDU / Ludmila Rohrerová

38

ŽIVOTNÍ STYL ZLÍNA ZA TŘICET LET / Ivo Tuček

41

EVROPSKÉ FÓRUM MĚST / Zuzana Pokorná, Dagmar Martinková

43

KONFERENCE ARCHITEKTURA DĚTEM NA ČVUT / Karel Wirth

44

ÚZEMNÍ SPOLUPRÁCE PRO BUDOUCNOST EVROPY

PŘÍSPĚVEK PROGRAMU SPOLUPRÁCE ESPON 2020 / Milada Hroňková

46

SEMINÁŘ BROWNFIELDY 2017 V OSTRAVĚ / Barbara Vojvodíková

48

OD PRIVATIZACE K DIGITALIZACI

25 LET SOUTĚŽE STAVBA ROKU / Jan Fibiger

50

CO PÍŠÍ JINDE & TISKOVÉ ZPRÁVY MMR ČR

54

Stavebně správní praxe

Poživatelská praxe

SLOVO ÚVODEM

Hlavní rubrika tohoto čísla časopisu U&ÚR přináší dva příspěvky. První z nich informuje o metodice vypracované Ministerstvem pro místní rozvoj v souvislosti s uplatňováním nástroje TIA v českém prostředí, druhý o možnostech předkládání žádostí o dotace v rámci titulu „Územní plán“ pro rok 2018.

V rubrice Názory a diskuse najdete dva recenzované články. Podrobné analýze vývoje sídelní struktury v Česku na přelomu tisíciletí je věnován příspěvek úvodní. Ten následující se zabývá možnostmi uplatnění protipovodňových opatření tak, jak je vnímají starostové ohrožených obcí.

Poslední článek této rubriky přináší zamyšlení nad vnímáním strategického plánování v rámci českých a moravských obcí a měst.

Rubriku A&I uvádí informace o říjnové konferenci o územním plánování a stavebním řádu, konané letos v Plzni a tematicky zaměřené na novelu stavebního zákona. Následující příspěvek informuje o vzdálenější budoucnosti Zlína tak, jak byla diskutována na odborném semináři iniciovaném primátorem města. Další dva příspěvky jsou věnovány konferencím – první informuje o Evropském fóru měst, druhý o konferenci Architektura dětem. Program ESPON se v tomto čísle objevuje hned dvakrát. Stručné informace o nových publikacích programu najdete na třetí straně obálky. První z nich byla autory představena v rámci Evropského týdne regionů a měst v Bruselu a informací o této akci přináší další článek rubriky A&I. Semináři o brownfieldech v Ostravě a soutěži Stavba roku jsou věnovány další příspěvky. Rubriku tradičně uzavírají pohledy do českých deníků a tiskové zprávy Ministerstva pro místní rozvoj.

Rádi bychom vás také upozornili na zajímavý judikát související s obsahem územního plánu, který naleznete v pravidelné příloze Pořizovatelská praxe.

Příjemné čtení přeje

redakce U&ÚR

NÁSTROJ TERRITORIAL IMPACT ASSESSMENT A JEHO APLIKACE V ČESKÉM PROSTŘEDÍ

Štěpán Nosek

Článek shrnuje základní informace o nástroji Territorial Impact Assessment, včetně příkladů jeho aplikace na úrovni Evropské unie a v některých západoevropských státech. Následně představuje výtah z metodiky zpracované pro účely Ministerstva pro místní rozvoj, která navrhuje způsob ukotvení nástroje Territorial Impact Assessment v českém prostředí.

1. Úvod

V posledních letech se na úrovni Evropské unie (EU) i na úrovni některých členských států EU stále více hovoří o uplatnění nástroje označovaného jako Territorial Impact Assessment (TIA). Hlavním smyslem TIA je ex-ante vyhodnocení územních (prostorových) dopadů určité intervence. Na úrovni EU se jedná zpravidla o hodnocení územních dopadů uniijních sektorových politik, na úrovni států se TIA (či její obdoby nesoucí jiný název) často zaměřují na územní dopady projektových záměrů. TIA tedy není jedinou, univerzálně platnou metodikou – tento název je využíván pro spektrum nástrojů, jejichž společným jmenovatelem je vyhodnocení dopadů určité intervence v různých územích.

Mezi státy, kde je obdoba TIA historicky ukotvena, patří především Rakousko a Německo. V těchto státech je TIA známa pod názvy Raumordnungsverfahren (legislativně ošetřená procedura), resp. Raumverträglichkeitsprüfung (procedura uplatňovaná bez legislativního rámce). Hodnocení územních dopadů je v těchto státech aplikováno prostřednictvím ex-ante hodnocení na úrovni projektů. Hodnocení má určité podobnosti s EIA, nicméně vstupuje do něj široká škála dodatečných kritérií [The ESPON Monitoring Committee 2004a,b].

2. Výtah z metodiky zpracované pro účely Ministerstva pro místní rozvoj

2.1 Důvody zpracování metodiky

Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR) si v roce 2015 nechalo zpracovat Metodiku hodnocení územních dopadů (dále jen „Metodika“), která navrhuje uplatnění TIA v českém prostředí. Metodika je nastavena na hodnocení projektových záměrů.

V ČR se v současnosti provádí hodnocení dopadů veřejných intervencí zejména pomocí posouzení nákladů a přínosů (CBA, cost-benefit analýzy) nebo pomocí studií proveditelnosti, jichž je CBA hlavní součástí. Toto hodnocení se používá především v případě projektů podpořených ze strukturálních fondů (fondů ESIF). CBA je buď z metodického hlediska, nebo kvůli způsobu použití omezující tím, že se soustřeďuje především na posouzení efektivnosti a účinnosti dosažení cílového stavu a související, zejména další územní efekty nebo územní rozměr intervence obvykle opomíjí.

Omezením CBA je také silný důraz na finanční hodnocení nebo na hodnocení ekonomické vyjádřené finančními částkami – na specifické kvantitativní hodnocení. Je však zřejmé, že některé dopady nelze dostatečně věrohodně kvantifikovat, či nelze tuto kvantifikaci zobecnit, přestože se jedná o dopady, které by měly být brány v úvahu. Metodika CBA je založena na tom, že hodnotitel sám určuje dopady, kterými se v hodnocení bude zabývat. Hodnocení CBA tedy v určitých případech může celou řadu dopadů opomíjet.

Navrhovaná Metodika se snaží slabá místa doposud využívaných metod eliminovat. Metodika je založena na kombinaci, modifikaci a doplnění několika různých přístupů, které se pro hodnocení dopadů používají, i když každý k poněkud jiným účelům, za jiných podmínek a slouží jiným cílům, než hodnocení územních dopadů projektů či regionálních/národních programů. Obecný přístup k TIA, který je rámcově využit i v navrhované metodice, popisuje hodnocení územních dopadů ve třech krocích [Greiving et al. 2008; Zonneveld, Waterhout 2009]. Prvním krokem je Stanovení rozsahu (scoping) intervence, tedy zvážení možných dopadů, vč. příčinných vztahů. Po tomto kroku následuje analýza (analysing) intervencí a možných efektů kvalitativní či kvantitativními metodami. Posledním krokem je samotné posouzení (assessing) dopadů ve vztahu k analyzované politice a sledovanému území. Hlavním cílem metodiky je odpovědět na otázku: „Kdyby se projekt realizoval, co se v území změnilo a jak se to změnilo?“

2.2 Proč hodnotit územní dopady

Potřeba více posuzovat vliv rozvojových projektů v území vyplývá jak z potřeby české veřejné správy, tak z rostoucího důrazu kohezní politiky na územní působení intervencí. V obou případech se jedná o potřebu identifikovat a posuzovat důsledky veřejných intervencí, které nemusí být na první pohled zjevné, které jsou z hlediska cílů intervence vedlejší, ale mohou být podstatné, nebo které se mohou lišit podle toho, v jakém území působí.

Ambicí metodiky zpracované pro účely MMR je nabídnout orgánům veřejné správy nástroj, pomocí něž bude možné posuzovat, zda jsou prostředky vynakládány na takové projekty, které budou mít v území co největší efekt nebo zda zamýšlený projekt nebude mít na některá území významnější negativní než pozitivní efekt. Metodika by měla rovněž motivovat jednotlivé úrovně veřejné správy k zamýšlení nad územními dopady jejich intervencí a k jejich formalizovanějšímu hodno-

cení. Metodika byla připravena především z důvodů ex-ante hodnocení projektů, ale je stejně tak využitelná pro hodnocení projektů ex-post.

2.3 Postupy navrhované Metodikou

Metodika navrhuje dvoukolový postup. V 1. kole dojde k obecnějšímu posouzení významnosti projektu s využitím multikriteriálního hodnocení založeného na posouzení několika základních socioekonomických oblastí/sfér (hodnocení významnosti projektu z hlediska dopadů na zaměstnanost, životní prostředí, dopravu, trh/konkurenceschopnost, kvalitu života/nabídku veřejných služeb a ekonomický rozvoj území). Významnost je v tomto případě posuzována především z hlediska územního/řádivostního nebo z hlediska velikosti cílové skupiny, případně jejich kombinací, přičemž každá oblast může mít jiný významový rozsah.

Toto hodnocení by s ohledem na nízkou míru jeho náročnosti měl být schopen provést pověřený/odpovědný zástupce investora/realizátora projektu/záměru, který má jednak dostatečné povědomí o předmětném projektu/záměru a jednak také určitou míru odbornosti, nezbytnou pro vyhodnocení velikosti či typu projektem potenciálně dotčeného převažujícího území, popř. velikosti dotčené populace v jednotlivých dílčích socioekonomických oblastech (např. posouzení, jaký bude mít projekt dopad na dopravu – zda bude tento dopad převažovat pouze na lokální úrovni, tzn. na úrovni města/obce dotčeného projektem nebo zda bude tento dopad postihovat širší území, např. mikro-region, region atd.). Takovouto osobou může být starosta obce (v případě menších obcí), vedoucí odboru či odborný referent městského/obecního úřadu (v případě měst či ORP), vedoucí odboru / odborný referent krajského úřadu, apod.

Ve 2. kole metodiky se provádí identifikace jednotlivých dopadů podle toho, jak bude navržená intervence/projekt působit (logika intervence, teorie změny). Součástí výběru dopadů je také posouzení jejich významnosti pomocí multikriteriální analýzy z hlediska územního rozsahu daného dopadu, jeho závažnosti, jeho pravděpodobnosti a velikosti dotčené skupiny. Vybrané dopady jsou pak dále hodnoceny.

S ohledem na vyšší nároky na odbornou způsobilost při zpracování tohoto hodnocení metodika předpokládá, že hodnocení bude prováděno odborným zpracovatelem nebo zpracovatel-

ským týmem s odpovídajícími hodnotitelskými zkušenostmi pro jednodušší hodnocení, případně odborníky v příslušných oblastech hodnocení, např. v oblasti dopravního plánování, hodnocení dopravních projektů, životního prostředí, apod.

Navržený dvoukolový postup je nový v tom, že do jisté míry formalizuje rozhodování, zdali se nějaký projekt má hodnotit z hlediska územních dopadů či nikoliv a v jaké podrobnosti. Dále umožňuje, opět formalizovaným způsobem, identifikovat dopady, které pravděpodobně nastanou a rozřadit je podle významnosti, která určuje náročnost a podrobnost hodnocení toho kterého dopadu.

3. Aktuální stav a výhled do budoucna

Metodika byla v průběhu roku 2017 certifikována ze strany Technologické agentury ČR. MMR plánuje v roce 2018 jako navazující kroky realizovat sérii školení zaměřenou na seznámení aktérů regionálního rozvoje na obecní, regionální a národní úrovni se zpracovanou Metodikou.

Použité zdroje:¹⁾

GREIVING, S. – FLEISCHHAUER, M. – TARVAINEN, T. – SCHMIDT-THORNE, P. – LARVA, J. (2008): A Methodological Concept for Territorial Impact Assessment Applied to Three ED Environmental Policy Elements. *Raumforschung und Raumordnung*, 66(1), s. 36–51.

MMR (2016): Efektivně územně determinovaných projektů – Metodika hodnocení územních dopadů, 219 s.

The ESPON Monitoring Committee (2004a): ESPON 3.1 Integrated Tools for European Spatial Development. Final report, part A „Scientific and Policy oriented conclusions of ESPON results until September 2004“. Bonn, 163 s.

The ESPON Monitoring Committee (2004b): ESPON 3.1 Integrated Tools for European Spatial Development. Final report, part C „New tools and instruments for European spatial analysis. Bonn, 519 s.

ZONNEVELD, W. – WATERHOUT, B. (2009): EU Territorial Impact Assessment: Under What Conditions? 49th European Congress of Regional Science Association, Łódź, Poland, 25.–29. 8. 2009, 27 s.

Mgr. Štěpán Nosek
Odbor regionální politiky
Ministerstvo pro místní rozvoj

ENGLISH ABSTRACT

Territorial Impact Assessment: A tool and its application in a Czech setting, by Štěpán Nosek

This article summarizes the basic information on a tool named Territorial Impact Assessment and gives examples of its application at the level of the European Union and some countries of Western Europe. The article includes a brief methodology elaborated on behalf of the Ministry for Regional Development in order to suggest how to anchor Territorial Impact Assessment in a Czech context.

1) Text článku je do značné míry převzat z materiálu „Efekty územně determinovaných projektů – Metodika hodnocení územních dopadů“ zpracovaného pro účely MMR prostřednictvím společností Cassia Development & Consulting, s.r.o. a BERMAN GROUP, s.r.o. Zpracování metodiky bylo podpořeno Technologickou agenturou ČR, v rámci výzkumného projektu TB040MMR002.

NÁRODNÍ PROGRAM „PODPORA ÚZEMNĚ PLÁNOVACÍCH ČINNOSTÍ OBCÍ“

DOTAČNÍ TITUL „ÚZEMNÍ PLÁN“ PRO ROK 2018

Ilona Kunešová

Ministryně pro místní rozvoj svým rozhodnutím č. 44 ze dne 13. října 2017 vyhlásila výzvu k předkládání žádostí o poskytnutí dotace (s možností víceletého financování) z programu „Podpora územně plánovacích činností obcí“ pro rok 2018 – dotační titul „Územní plán“. Lhůta pro příjem žádostí začala dne 18. října 2017 a končí dne 28. prosince 2017 ve 12 hodin.

Cílem dotačního titulu „Územní plán“ je podpora pořízení územních plánů formou dotace, která bude poskytována obcím (mimo obce s rozšířenou působností, hl. město Prahu a mimo obce, které pořídily/pořizují územní plán z Integrovaného operačního programu nebo Programu rozvoje venkova). Tato dotace může být poskytnuta obcím, které nemají žádný územní plán, nebo mají územní plán obce nebo územní plán sídelního útvaru schválený před 1. 1. 2007 zastupitelstvem obce. Dotační titul se nevztahuje na změny územních plánů a na územní plány pořizované tzv. „překlopením“ (úpravou) podle přechodných ustanovení stavebního zákona.

Při předložení žádosti je třeba, mimo jiné, **mít již uzavřenou smlouvu se zhotovitelem/projektantem územního plánu a schválené zadání územního plánu**. Ukončením akce/projektu se rozumí datum předání upraveného návrhu územního plánu projektantem/obcí pořizovateli pro potřeby veřejného projednání. O tomto předání se sepíše předávací protokol. Ukončení akce však nesmí nastat před datem vydání Registrace akce a Rozhodnutí o poskytnutí dotace (předpoklad duben 2018).

Celková alokace pro tuto výzvu je 20 mil. Kč. Výše dotace na jeden územní plán je stanovena ve výši max. 80 % skutečně vynaložených uznatelných nákladů, maximálně však 400 tis. Kč na jeden územní plán.

Proplaceny mohou být pouze etapy **návrh územního plánu pro společné jednání** včetně případného **vyhodnocení vlivů územního plánu na udržitelný rozvoj území** a úprava návrhu územního plánu (podle výsledků společného jednání) určená **pro veřejné projednání**. Způsobilými výdaji je i DPH, pokud je projektant územního plánu plátcem DPH. Další etapy nejsou předmětem dotace (včetně etap doplňujících průzkumů a rozborů, zpracování zadání územního plánu, úpravy návrhu územního plánu pro opakované veřejné projednání nebo úpravy návrhu územního plánu pro vydání).

Zpětné proplácení již proplacených faktur (v roce 2017 a dříve) není možné, jedná se o nezpůsobilé výdaje. Uznatelné faktury musí být vystaveny v roce 2018 a později a to s datem splatnosti nejdříve po datu vydání Registrace akce a Rozhodnutí o poskytnutí dotace (předpoklad duben 2018).

Podrobnější informace jsou zveřejněny na stránkách MMR: <http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Programy-a-dotace>.

*Ing. Ilona Kunešová
Odbor územního plánování
Ministerstvo pro místní rozvoj*

ENGLISH ABSTRACT

Subsidy chapter Spatial Plan of the national programme Support for Spatial Planning of Municipalities for 2018,
by Ilona Kunešová

By Decree 44 dated 13 October 2017 the Minister for Regional Development announced a call for applications for subsidies for spatial plans within the national programme Support for Spatial Planning of Municipalities for 2018. Applications are to be submitted between 18 October and 28 December 2017.

TRENDY VÝVOJE STRUKTURY OSÍDLENÍ V ČESKU V KONTEXTU POLYCENTRICKÉHO ROZVOJE

Karel Maier, Daniel Franke

Článek analyzuje vývoj struktury osídlení České republiky z pohledu vyváženého polycentrického rozvoje. Sleduje změny, ke kterým v devadesátých letech 20. století a v prvním desetiletí 21. století došlo v obcích, krajích a rozvojových oblastech a rozvojových osách vymezených územním plánováním. K analýze byla využita data sčítání lidu, domů a bytů 1991, 2001 a 2011 o obyvatelstvu, bydlení, ekonomické aktivitě a pohybu za prací, a dále geografická data o využití území CORINE Land Cover 1990, 2000 a 2012. Analýza ukazuje, že ve sledovaném období docházelo k výrazné prostorové polarizaci, která ale není totožná s vymezením rozvojových oblastí a rozvojových os. Mezi rozvojovými oblastmi byly na základě dosavadních trendů indikovány některé, které lze na základě vývoje obytné a pracovištní funkce označit za spíše potenciálně rozvojové, a další, které jsou rozvojově problematické. Byly také zjištěny některé diskrepance ve vymezení rozvojových oblastí, a to jak případy, kde skutečný rozvojový prostor je výrazně menší, nežli vymezení rozvojové oblasti, tak i případy, kdy zejména rozvoj obytné funkce toto vymezení přesahuje.

Úvod

Polycentrický rozvoj je všeobecně považován za prostorovou formu udržitelného rozvoje. Evropská perspektiva prostorového rozvoje [ESDP 1999] označila politiku vedoucí k „vyváženému polycentrickému urbánnímu systému“ za jedno ze tří hlavních témat prostorového rozvoje na úrovni EU, členských zemí i regionů. Od té doby se téma polycentrického rozvoje objevuje prakticky ve všech dokumentech EU týkajících se prostorového plánování [CEC 2007, 2011] a územní soudržnost jako cíl polycentrického rozvoje byla zařazena Lisabonskou smlouvou mezi sdílené cíle EU a členských zemí.

Česká republika se k politice polycentrického rozvoje hlásí v prioritách Politiky územního rozvoje [MMR 2015] a uplatňuje ji na celostátní a regionální úrovni vymezením rozvojových oblastí napojených rozvojovými osami. Předkládaný článek se věnuje tomu, zda a do jaké míry se v uplynulých desetiletích území republiky rozvíjelo směrem k vyváženému polycentrickému systému, konkrétně, zda všechny rozvojové oblasti vykazovaly znaky kvantitativního a kvalitativního rozvoje umožňujícího podporovat a obsluhovat regionální zázemí a zda (popřípadě v čem) se rozvoj v rozvojových osách lišil od ostatního území.

Článek vychází z poznatků projektu Technologické agentury České republiky (TAČR) TB050MMR02 Trendy vývoje struktury měst a obcí v České republice vypracovaného na Fakultě životního prostředí České zemědělské univerzity v Praze. Projekt vycházel z předchozích poznatků o významných změnách, jimiž prochází struktura osídlení v Česku, publikovaných například v pracích Maier, Franke [2015], Sýkora, Muliček [2012], Sýkora et al [2009]. Z prací Sýkora, Muliček [2009] a Muliček et al [2011] vyplynula potřeba zabývat se rozmístěním pracovních míst, protože uvedené práce dokládají rostoucí vzdálenosti dojížděky za prací, a tudíž rostoucí význam dostupnosti pracovištních center. Pracovištní centra ve venkovském území zpravidla současně představují i centra obslužná.

Projekt se zabýval jak prostorovými, tak i demografickými změnami, jimiž česká sídelní struktura prošla v období od roku 1990. Sledovány byly změny ve struktuře zastavěného území a zastavitelných ploch, ale také změny ve využití krajiny. Prostřednictvím změn v demografické struktuře byly zachyceny i některé dopady v sociální a ekonomické sféře. Sledován byl tedy vývoj v rámci všech pilířů udržitelného rozvoje.

Vyústěním provedených analýz byla řada doporučení pro vymezování rozvojových oblastí a rozvojových os, pro koordinaci územního rozvoje v rozvojových

oblastech, standardizaci obsahu některých sledovaných údajů v územně analytických podkladech (ÚAP) a sledování implementace priorit zásad územního rozvoje (ZÚR) a Politiky územního rozvoje týkajících se struktury osídlení a vymezení center. Tato doporučení nejsou předmětem tohoto článku, protože v době jeho vypracování ještě neprošla řízením TAČR.

Data, metodologie, postupy

Volba vstupních dat pro analýzy sledovala dvě zásadní kritéria: jejich obecnou dostupnost v měřítku obcí České republiky a kontinuitu jejich sběru ve sledovaných časových horizontech. Analytická část projektu proto vycházela z dat sčítání lidu, domů a bytů 1991, 2001 a 2011 a z geografických dat CORINE Land Cover 1990, 2000, 2012. Tam, kde lze o přesnosti dat pochybovat (jedná se zejména o věrohodnost dat sčítání 2011), byla zřejmá nepřesnost částečně eliminována vztahením dat za obce k celku České republiky. Ve snaze ověřit věrohodnost dat o využívání území využitím též jiného zdroje projekt provedl rešerše a analýzy GIS dat z ÚAP 2008, 2010, 2012, 2014 a porovnal je s daty CORINE Land Cover týkajícími se ploch bydlení a výroby. Zjištěná neúplnost dat ÚAP a jejich částečná vnitřní nekompatibilita nakonec zpracovatele analýzy dovedla k využití pouze

dat CORINE Land Cover. Pro vymezení rozvojových oblastí a rozvojových ploch byl využit podklad poskytnutý MMR, zobrazující stav k roku 2012 a upravený rešerší zjištěných platných verzí ZÚR, přičemž do analýz byly zahrnuty pouze celorepublikové rozvojové oblasti a osy.

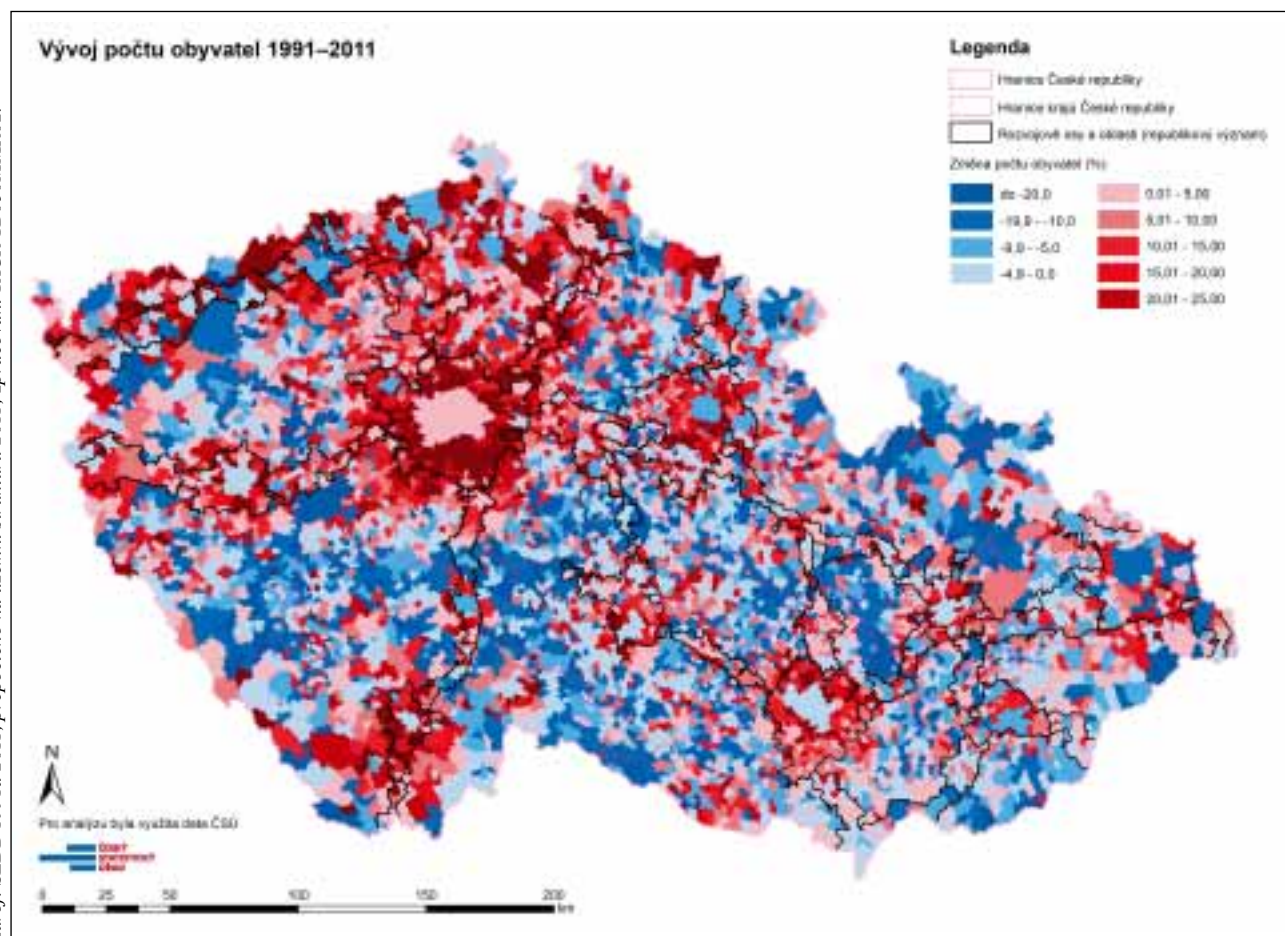
Prezentované analýzy pracují s daty o obyvatelstvu (vývoj počtu obyvatel, vývoj počtu a podílu absolventů vysokých škol), bydlení (počet trvale obydlených bytů, vývoj ploch bydlení), o obsazených pracovních místech (OPM) jako součet zaměstnaných osob trvale bydlících v obci a osob dojíždějících za prací do obce minus počet osob za prací vyjíždějících a o plochách výroby. (Rozsah projektu a jeho poslání sledovat vývojové trendy na území celé České republiky eliminovaly možnost využití dat „zdola“, například o zahajovaných či dokončovaných stavbách.) Jako dílčí syntéza vstupních dat byl vytvořen ukazatel komplexní funkční velikosti (KFLV) za jednotlivé obce [Hampl, 2005].

Veškerá shromážděná demografická data a data CORINE Land Cover za všechna sledovaná období byla přepočtena na územní strukturu roku 2011; tam, kde nebylo možné data přepočíst na strukturu roku 2011, byla na místo obcí analyzována data za nejmenší možné území („hybridní shapefile“). Rozdíly mezi časy, ke kterým se vztahují data sčítání lidu, domů a bytů (1991, 2001 a 2011) a data CORINE Land Cover (1990, 2000, 2012), byly zanedbány.

Jádro analytických prací o vývoji struktury osídlení v Česku spočívalo v porovnání dosavadního vývoje reprezentovaného daty sčítání a geografickými daty o využití území CORINE Land Cover pro území různých krajů a rozvojových oblastí a rozvojových os vymezených v územně plánovacích nástrojích, konkrétně v Politice územního rozvoje a v zásadách územního rozvoje krajů. Pro každý sledovaný druh dat byla sledována především změna ve sledovaném období v absolutních či relativních hodnotách, popřípadě též index

změny zjištěný jako podíl změny mezi počátečním a koncovým datem sledování ve sledovaném území (obci) a toutéž změnou sledovanou za celé území republiky. Indexy změny eliminují vliv změn, které se ve sledovaném období odehrály v celostátním měřítku. To je významné pro porovnání mezi jednotlivými obcemi, rozvojovými oblastmi a osami či regiony zejména tehdy, pokud se sledovaná data v celostátním měřítku dynamicky vyvíjela. Příkladem jsou ve sledovaném období celostátně rostoucí plochy bydlení a zejména dramaticky rostoucí podíl vysokoškolsky vzdělané populace.

Data CORINE Land Cover byla v jednotlivých letech doplněna o atribut identifikace obce, ve které se sledované plochy nacházejí. Časové datové sady o těchto plochách byly následně od sebe odečteny s využitím atributu CODE (111, 112, 121). Vznikly tak plošné změny, které byly kvantifikovány za jednotlivé obce. Změny v plochách bydlení a výroby a skladů zjišťované z CORINE

Obr. 1: Vývoj počtu obyvatel v obcích 1991–2011

Land Cover byly vyhodnoceny jako nově zastavěné plochy – změna z nezastavěného území na CLC 111 nebo CLC 112 nebo CLC 121, nebo jako přestavba – změna z CLC 111 / CLC 112 / CLC 121 na CLC 111 / CLC 112 / CLC 121.

Zjištěný vývoj a trendy

Obyvatelstvo

Sledován byl vývoj počtu obyvatel a počtu, respektive podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel ve věku 15 let a starších.

Mimo hodnocení zůstávají data o věkové struktuře obyvatel (obyvatelstvo do 15 let a 65 a více let) a data o ekonomicky aktivních obyvatelích, která se pro sledované období ukazují jako závislá na již zahrnutých datech o vzdě-

lání, obsazených pracovních místech, bytech a vývoji počtu obyvatel [Maier, Franke 2015].

Vývoj počtu obyvatel

Vývoj počtu obyvatel v obcích se vyznačoval výraznými disparitami mezi dramaticky rostoucími obcemi v sub-urbánním zázemí atraktivních rozvojových center a výraznými relativními úbytky v prostorech (především vnitřních) periferií.

Mezi roky 1991 a 2011 došlo k nárůstu počtu obyvatel ČR o 1,30 % (absolutně o 134 345 obyvatel), z toho mezi roky 1991 a 2001 počet obyvatel poklesl o 0,70 % (absolutně o 72 155 obyvatel) a mezi roky 2001 a 2011 narostl o 2,02 % (absolutně o 206 500 obyvatel).

Rozdíly ve vývoji počtu obyvatel v jednotlivých územích souvisejí s rozložením pracovních příležitostí jako stimulem migrace a s ním související intenzitou výstavby bytů [Maier, Franke 2015]. Období do roku 2000 je poznamenáno stagnací bytové výstavby, a tudíž se rozmístění populace v území měnilo jen velmi málo. Naproti tomu v období po roce 2001 populačně rostou rozvojové oblasti, z krajů pak především Středočeský (o téměř 15 procentních bodů za deset let), za ním s odstupem Praha a s dalším odstupem kraje Plzeňský a Jihomoravský. Středočeský kraj předstihl podle SLDB 2011 počtem obyvatel Prahu.

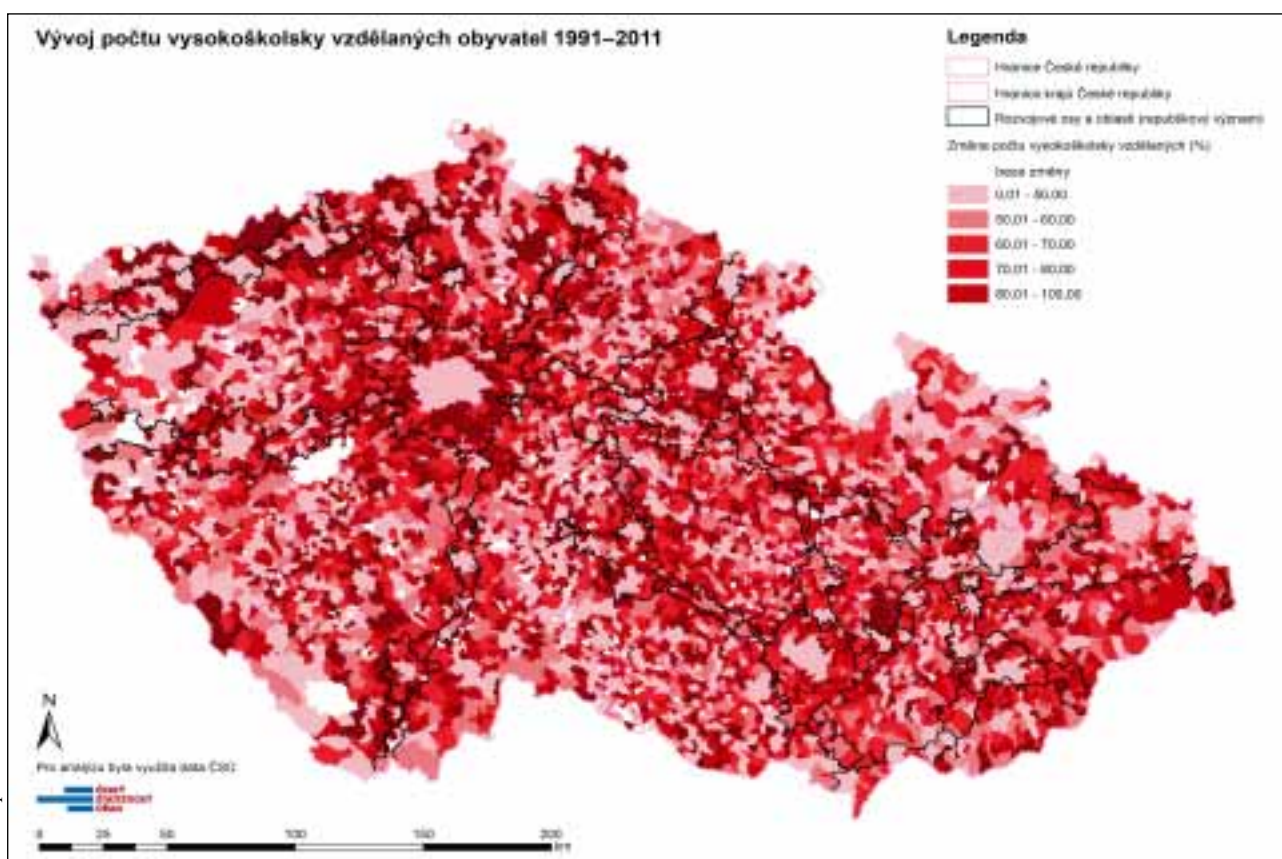
Ze srovnání vývoje počtu obyvatel mezi jednotlivými rozvojovými oblastmi vyplývá, že výrazný růst jak v absolutním ohledu, tak i relativním srovnání s vývojem v celém Česku zaznamená-

území	obyvatelstvo 1991	obyvatelstvo 2001	obyvatelstvo 2011	podíl na obyvatelstvu ČR 1991 [%]	podíl na obyvatelstvu ČR 2001 [%]	podíl na obyvatelstvu ČR 2011 [%]	index změny počtu obyvatel 2001/1991	index změny počtu obyvatel 2011/2001
členění podle PÚR / ZÚR								
rozvojové oblasti	4 736 154	4 666 684	4 899 846	45,97 %	45,62 %	46,95 %	0,985	1,050
OB1 Praha	1 607 107	1 576 985	1 799 524	15,60 %	15,42 %	17,24 %	0,981	1,141
OB2 Ostrava	916 328	898 720	849 413	8,89 %	8,79 %	8,14 %	0,981	0,945
OB3 Brno	530 087	521 400	554 776	5,15 %	5,10 %	5,32 %	0,984	1,064
OB4 HK / PA	361 477	357 918	366 482	3,51 %	3,50 %	3,51 %	0,990	1,024
OB5 Plzeň	241 924	235 738	250 723	2,35 %	2,30 %	2,40 %	0,974	1,064
OB6 Ústí n. L.	221 650	219 988	219 744	2,15 %	2,15 %	2,11 %	0,993	0,999
OB7 Liberec	186 077	185 364	191 306	1,81 %	1,81 %	1,83 %	0,996	1,032
OB8 Olomouc	182 959	182 943	183 835	1,78 %	1,79 %	1,76 %	1,000	1,005
OB9 Zlín	157 352	155 220	151 612	1,53 %	1,52 %	1,45 %	0,986	0,977
OB10 Č. Budějovice	125 438	128 315	132 678	1,22 %	1,25 %	1,27 %	1,023	1,034
OB11 Jihlava	66 472	66 275	66 835	0,65 %	0,65 %	0,64 %	0,997	1,008
OB12 K. Vary	139 283	137 818	132 918	1,35 %	1,35 %	1,27 %	0,989	0,964
rozvojové osy	1 667 079	1 665 046	1 652 847	16,18 %	16,28 %	15,84 %	0,999	0,993
ostatní území	3 898 982	3 898 330	3 883 867	37,85 %	38,11 %	37,21 %	1,000	0,996
kraje								
Praha	1 214 174	1 169 106	1 268 796	11,79 %	11,43 %	12,16 %	0,963	1,085
Středočeský	1 112 882	1 122 473	1 289 211	10,80 %	10,97 %	12,35 %	1,009	1,149
Jihočeský	622 889	625 267	628 336	6,05 %	6,11 %	6,02 %	1,004	1,005
Plzeňský	558 307	550 688	570 401	5,42 %	5,38 %	5,47 %	0,986	1,036
Karlovarský	301 985	304 343	295 595	2,93 %	2,97 %	2,83 %	1,008	0,971
Ústecký	824 461	820 219	808 961	8,00 %	8,02 %	7,75 %	0,995	0,986
Liberecký	425 120	428 184	432 439	4,13 %	4,19 %	4,14 %	1,007	1,010
Královéhradecký	552 809	550 724	547 916	5,37 %	5,38 %	5,25 %	0,996	0,995
Pardubický	508 718	508 281	511 627	4,94 %	4,97 %	4,90 %	0,999	1,007
Vysočina	513 740	512 143	505 565	4,99 %	5,01 %	4,84 %	0,997	0,987
Jihomoravský	1 144 160	1 134 786	1 163 508	11,11 %	11,09 %	11,15 %	0,992	1,025
Olomoucký	647 341	643 817	628 427	6,28 %	6,29 %	6,02 %	0,995	0,976
Moravskoslezský	1 278 726	1 265 019	1 205 834	12,41 %	12,37 %	11,55 %	0,989	0,953
Zlínský	596 903	595 010	579 944	5,79 %	5,82 %	5,56 %	0,997	0,975
Česko celkem	10 302 215	10 230 060	10 436 560	100,00 %	100,00 %	100,00 %	0,993	1,020

Zdroj: ČSÚ 1993, 2013. SLDB 1991, SLDB 2001 a SLDB 2011, podklady MMR, ZÚR krajů ČR.

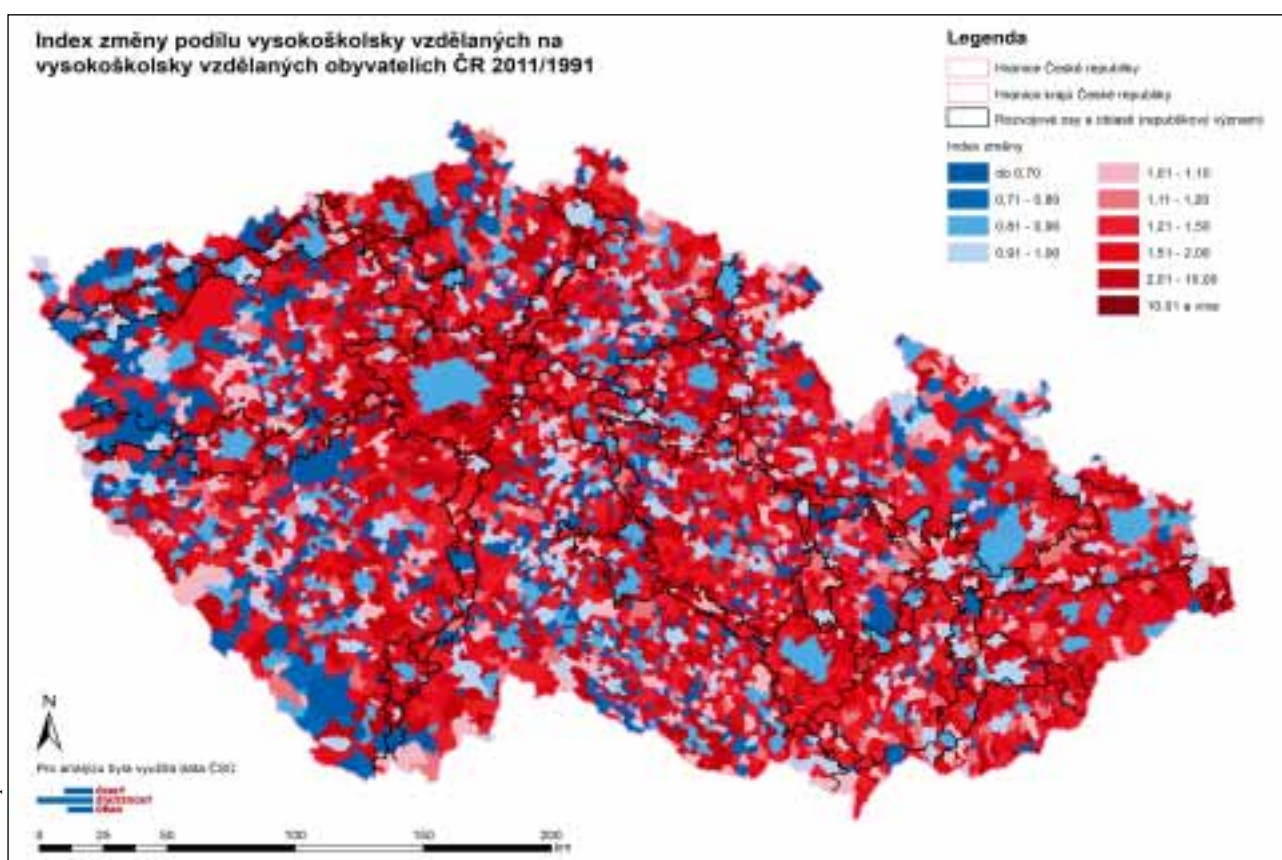
Tabulka 1: Populační vývoj v jednotlivých rozvojových oblastech, v rozvojových osách a v krajích 1991–2011

Zdroj: SLDB 1991, SLDB 2001 a SLDB 2011, přepočteno na územní strukturu 2011;
zpracování TAČR TB050MMR02.

Obr. 2: Vývoj počtu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel starších 15 let v obcích 1991–2011

Zdroj: SLDB 1991, SLDB 2001 a SLDB 2011, přepočteno na územní strukturu 2011;
zpracování TAČR TB050MMR02.

Obr. 3: Index změny podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel starších 15 let v obcích na počtu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel starších 15 let ČR 1991–2011

území	počet vysokoškolků 1991	počet vysokoškolků 2001	počet vysokoškolků 2011	podíl na populaci > 15 let ČR 1991 [%]	podíl na populaci > 15 let ČR 2001 [%]	podíl na populaci > 15 let ČR 2011 [%]	index změny podílu na VŠ populaci > 15 let 2001/ 1991	index změny podílu na VŠ populaci > 15 let 2011/2001
členění podle PÚR / ZÚR								
rozvojové oblasti	381 056	483 825	705 894	65,38 %	63,46 %	63,32 %	0,971	0,998
OB1 Praha	177 352	219 684	329 808	30,43 %	28,81 %	29,59 %	0,947	1,027
OB2 Ostrava	48 598	63 630	87 995	8,34 %	8,35 %	7,89 %	1,001	0,946
OB3 Brno	52 699	66 682	98 930	9,04 %	8,75 %	8,87 %	0,967	1,015
OB4 HK / PA	23 396	30 540	42 747	4,01 %	4,01 %	3,83 %	0,998	0,957
OB5 Plzeň	16 557	21 232	30 263	2,84 %	2,78 %	2,71 %	0,980	0,975
OB6 Ústí n. L.	9 078	11 939	16 804	1,56 %	1,57 %	1,51 %	1,005	0,963
OB7 Liberec	10 806	14 171	20 023	1,85 %	1,86 %	1,80 %	1,002	0,966
OB8 Olomouc	13 265	17 948	25 637	2,28 %	2,35 %	2,30 %	1,034	0,977
OB9 Zlín	9 524	12 560	18 217	1,63 %	1,65 %	1,63 %	1,008	0,992
OB10 Č. Budějovice	9 958	12 990	19 155	1,71 %	1,70 %	1,72 %	0,997	1,009
OB11 Jihlava	3 509	4 632	6 561	0,60 %	0,61 %	0,59 %	1,009	0,969
OB12 K. Vary	6 314	7 817	9 754	1,08 %	1,03 %	0,88 %	0,946	0,853
rozvojové osy	73 767	99 448	140 210	12,66 %	13,04 %	12,58 %	1,031	0,964
ostatní území	128 026	179 186	268 627	21,97 %	23,50 %	24,10 %	1,070	1,025
kraje								
Praha	158 489	190 373	263 272	27,19 %	24,97 %	23,62 %	0,918	0,946
Středočeský	45 574	66 123	124 875	7,82 %	8,67 %	11,20 %	1,109	1,292
Jihočeský	30 750	40 468	58 268	5,28 %	5,31 %	5,23 %	1,006	0,985
Plzeňský	27 770	36 089	51 062	4,76 %	4,73 %	4,58 %	0,993	0,968
Karlovarský	11 122	14 072	17 700	1,91 %	1,85 %	1,59 %	0,967	0,860
Ústecký	27 813	36 498	52 000	4,77 %	4,79 %	4,66 %	1,003	0,974
Liberecký	18 560	25 036	35 465	3,18 %	3,28 %	3,18 %	1,031	0,969
Královéhradecký	25 616	34 506	47 480	4,39 %	4,53 %	4,26 %	1,030	0,941
Pardubický	21 360	29 662	43 246	3,66 %	3,89 %	3,88 %	1,062	0,997
Vysočina	20 268	28 500	41 049	3,48 %	3,74 %	3,68 %	1,075	0,985
Jihomoravský	75 359	98 154	146 796	12,93 %	12,87 %	13,17 %	0,996	1,023
Olomoucký	31 798	43 490	61 480	5,46 %	5,70 %	5,52 %	1,046	0,967
Moravskoslezský	60 847	81 384	116 072	10,44 %	10,67 %	10,41 %	1,022	0,976
Zlínský	27 523	38 104	55 966	4,72 %	5,00 %	5,02 %	1,058	1,005
Česko celkem	582 849	762 459	1 114 731	100,00 %	100,00 %	100,00 %	1,000	1,000

Zdroj: ČSÚ 1993, 2013. SLDB 1991, SLDB 2001 a SLDB 2011, podklady MMR, ZÚR krajů ČR.

Tabulka 2: Vývoj počtu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel a jejich podílu na populaci starší 15 let v jednotlivých rozvojových oblastech, v rozvojových osách a v krajích 1991–2011

la pouze OB1 Praha, za ní s výrazným odstupem OB3 Brno. Změna populace v ostatních rozvojových oblastech oscilovala v pásmu do 1,5 procentního bodu za celé období 1991 až 2001, přičemž OB2 Ostrava ztratila téměř 9 % obyvatelstva. Populační vývoj zejména po roce 2000 výrazně diferencoval rozvojové oblasti na růstové a regresivní (OB2 Ostrava, OB6 Ústí nad Labem, OB12 Karlovy Vary, OB9 Zlín).

Počet a podíl absolventů vysokých škol

Zastoupení vysokoškolsky vzdělaných obyvatel je použito jako indikátor ekonomické prosperity obyvatel a současně i sociální stability, protože je statisticky prokázána souvislost mezi dosaženým vzděláním a zaměstnanos-

tí. Při porovnávání vývoje počtu vysokoškolků je třeba uvažovat změny zastoupení vysokoškolků v celostátní populaci v jednotlivých obdobích.

Z kartogramu na obrázku 2 vyplývá, že vlastně všechny obce zaznamenaly ve sledovaném období růst počtu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel. Nárůsty byly relativně nejvýraznější v malých obcích (vlivem počátečního velmi nízkého stavu) a v zázemí některých velkých měst.

Kartogram na obrázku 3 naznačuje, že v konkurenci o vysokoškolsky vzdělané obyvatele ztrácela centra rozvojových oblastí včetně Prahy, zatímco výrazně získávaly obce v jejich zázemí. Vývoj v ostatním území je opět zkreslen vlivem počátečního velmi nízkého stavu zejména v malých obcích. Vztah me-

zi územími rozvojových os a podílem a vývojem zastoupení vysokoškolského obyvatelstva se nedá vystopovat.

Ukazatel počtu, respektive podílu vysokoškolků je výrazně ovlivněn prudkým nárůstem studujících a posléze absolventů vysokých škol po roce 1989. Mezi roky 1991 a 2011 došlo v Česku k nárůstu počtu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel o 91,27 % (absolutně o 531 900 obyvatel); z toho mezi roky 1991 a 2001 o 30,83 % (absolutně o 179 700) a mezi roky 2001 a 2011 o 46,19 % (absolutně o 352 200). Proto pro porovnání územního rozmístění vysokoškolsky vzdělaných obyvatel je podstatným údajem index vyjadřující změnu podílu na vysokoškolsky vzdělané populaci celé republiky. Z něho vyplývá, že zejména do roku 2000, ale i v následujícím období rostl podíl na vysokoškolské populaci nejví-

ce mimo rozvojové oblasti a osy, což lze částečně přičítat relativně menšímu počátečnímu podílu vysokoškolské populace v těchto územích. Absolutní přírůstky vysokoškoláků byly výrazně největší v kategorii rozvojových oblastí jako celku, ale indexy změny podílu na vysokoškolské populaci za kraje naznačují, že probíhala výrazná regionální diferenciacce. To se potvrzuje při porovnání údajů za jednotlivé rozvojové oblasti. Jedinými dvěma rozvojovými oblastmi, kde narůstal podíl vysokoškoláků na vysokoškolské populaci republiky, jsou OB8 Olomouc a OB10 České Budějovice. Dynamika změny podílu na vysokoškolské populaci v období do roku 2000 byla největší v OB8 Olomouc a po roce 2001 v OB1 Praha, následované OB3 Brno a OB10 České Budějovice.

Bydlení

Vývoj počtu obydlených bytů

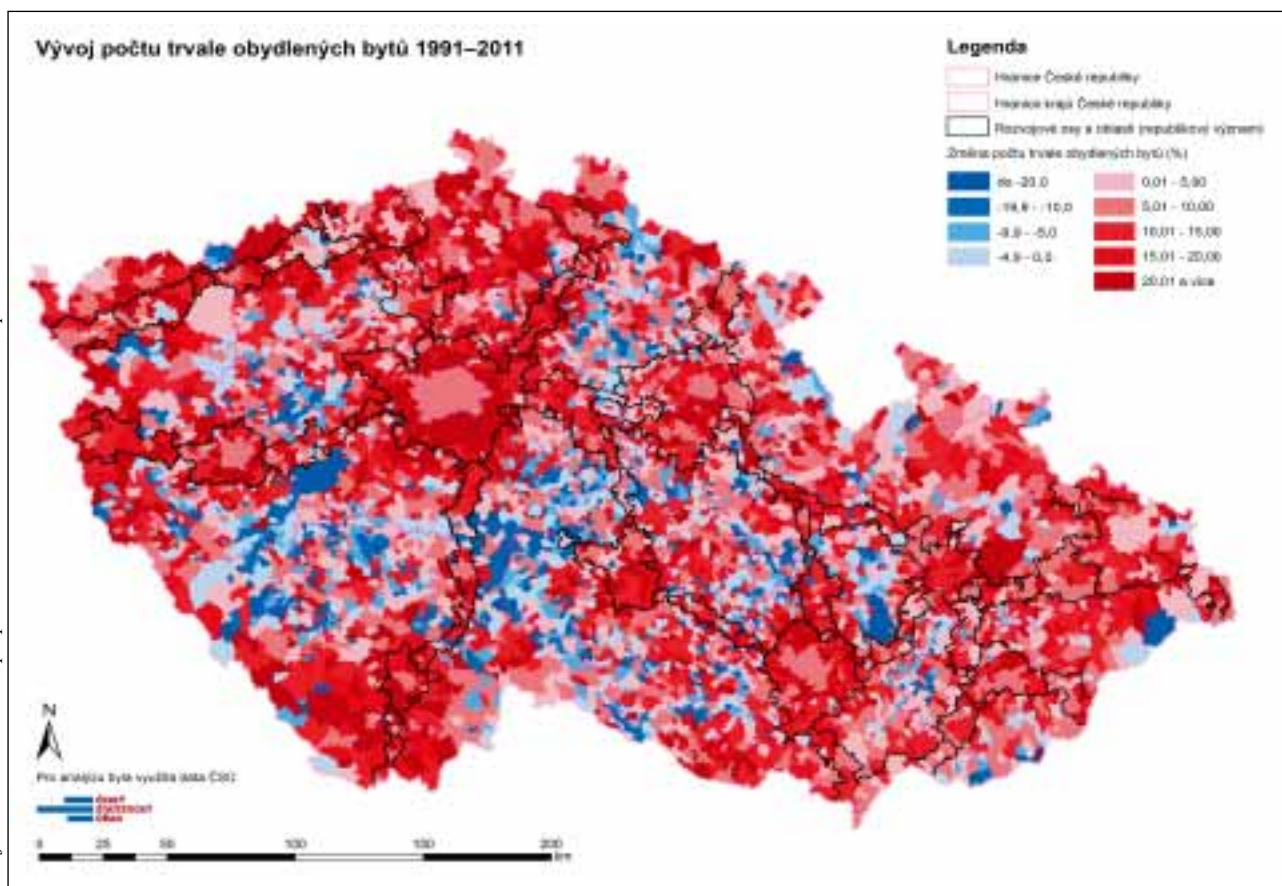
Územní rozložení vývoje počtu obydlených bytů je jistě indikátorem atraktivity území pro bydlení. Výsled-

ný obraz je dán tím, že hlavním faktorem migrace v rámci Česka je dostupnost práce a tím, že ve sledovaném období domácnosti preferovaly bydlení v suburbánních zázemích prosperujících center.

Prostorové rozmístění změn počtu bytů (kartogram na obrázku 4) do značné míry kopíruje změny v rozmístění obyvatelstva (kartogram na obrázku 1). Počet obyvatel ale v periferních územích klesal i tam, kde docházelo k nárůstu počtu bytů (vlivem nízké obsazenosti bytů například seniory – jednotlivci). Obdobně tomu bylo také v některých centrech rozvojových oblastí (Ostrava, Jihlava, Brno, Plzeň, Hradec Králové, České Budějovice). Vliv rozvojových os se projevuje selektivně v širším zázemí některých rozvojových center, tam, kde spolupůsobily například krajinné hodnoty území (například severně od Brna ve směru na Svitavy), tam, kde spolupůsobí dvě prostorově blízká silná rozvojová centra (Praha a Mladá Boleslav), popřípadě v tradičních rozvojových koridorech jako je Pomoraví.

Mezi roky 1991 a 2011 došlo k nárůstu trvale obydlených bytů o 10,77 % (absolutně o 398 954), z toho mezi roky 1991 a 2001 o 3,29 % (absolutně 121 997 trvale obydlených bytů) a podstatně více mezi roky 2001 a 2011: o 7,24 % (absolutně 276 957 trvale obydlených bytů). Růst zaznamenaly především rozvojové oblasti, i když v období do roku 2000 zde byl růst pomalejší nežli v rozvojových osách a ostatních územích. Vzhledem k obecně poměrně malému nárůstu počtu bytů do roku 2000 je rozhodující období po roce 2000, kdy největší absolutní i relativní přírůstky zaznamenala OB1 Praha, s odstupem za ní OB11 Jihlava a OB3 Brno. Rozvojové oblasti s relativními úbytky podílu na bytovém fondu Česka jsou tytéž jako rozvojové oblasti s relativní populační ztrátou (viz tabulka 1): OB2 Ostrava, OB6 Ústí nad Labem, OB12 Karlovy Vary, OB9 Zlín.

Zdroj: SLDB 1991 a 2011, přepočteno na územní strukturu 2011; zpracování TAČR TB050MMR02.

Obr. 4: Vývoj počtu trvale obydlených bytů v obcích 1991–2011

území	počet bytů 1991	počet bytů 2001	počet bytů 2011	podíl na bytovém fondu ČR 1991 [%]	podíl na bytovém fondu ČR 2001 [%]	podíl na bytovém fondu ČR 2011 [%]	index změny podílu na bytovém fondu 2001/ 1991	index změny podílu na bytovém fondu 2011/2001
členění podle PÚR / ZÚR								
rozvojové oblasti	1 788 768	1 834 996	1 996 663	48,27 %	47,94 %	48,64 %	0,993	1,015
OB1 Praha	637 948	647 756	736 791	17,22 %	16,92 %	17,95 %	0,983	1,061
OB2 Ostrava	332 724	342 876	347 804	8,98 %	8,96 %	8,47 %	0,998	0,946
OB3 Brno	198 582	201 155	223 082	5,36 %	5,26 %	5,43 %	0,981	1,034
OB4 HK / PA	129 038	134 010	145 401	3,48 %	3,50 %	3,54 %	1,005	1,012
OB5 Plzeň	92 458	94 001	103 219	2,50 %	2,46 %	2,51 %	0,984	1,024
OB6 Ústí n. L.	86 047	89 695	91 825	2,32 %	2,34 %	2,24 %	1,009	0,955
OB7 Liberec	70 599	72 722	78 143	1,91 %	1,90 %	1,90 %	0,997	1,002
OB8 Olomouc	64 812	68 219	73 497	1,75 %	1,78 %	1,79 %	1,019	1,005
OB9 Zlín	54 958	56 608	60 333	1,48 %	1,48 %	1,47 %	0,997	0,994
OB10 Č. Budějovice	46 421	49 316	54 043	1,25 %	1,29 %	1,32 %	1,029	1,022
OB11 Jihlava	23 038	24 136	26 851	0,62 %	0,63 %	0,65 %	1,014	1,037
OB12 K. Vary	52 143	54 502	55 674	1,41 %	1,42 %	1,36 %	1,012	0,953
rozvojové osy	588 585	613 024	649 140	15,88 %	16,02 %	15,81 %	1,008	0,987
ostatní území	1 328 328	1 379 658	1 458 832	35,85 %	36,04 %	35,54 %	1,006	0,986
kraje								
Praha	495 804	496 940	542 168	13,38 %	12,98 %	13,21 %	0,970	1,017
Středočeský	398 988	413 060	482 860	10,77 %	10,79 %	11,76 %	1,002	1,090
Jihočeský	220 802	231 281	247 608	5,96 %	6,04 %	6,03 %	1,014	0,998
Plzeňský	203 081	208 992	226 298	5,48 %	5,46 %	5,51 %	0,996	1,010
Karlovarský	110 137	115 913	119 403	2,97 %	3,03 %	2,91 %	1,019	0,961
Ústecký	309 596	321 928	330 981	8,35 %	8,41 %	8,06 %	1,007	0,959
Liberecký	155 363	161 830	171 328	4,19 %	4,23 %	4,17 %	1,008	0,987
Královéhradecký	198 446	204 529	215 277	5,36 %	5,34 %	5,24 %	0,998	0,982
Pardubický	175 443	182 943	196 288	4,73 %	4,78 %	4,78 %	1,010	1,001
Vysočina	170 165	177 386	188 191	4,59 %	4,63 %	4,58 %	1,009	0,989
Jihomoravský	396 726	407 274	443 358	10,71 %	10,64 %	10,80 %	0,994	1,015
Olomoucký	223 854	232 048	243 624	6,04 %	6,06 %	5,94 %	1,004	0,979
Moravskoslezský	451 156	468 748	480 158	12,17 %	12,25 %	11,70 %	1,006	0,955
Zlínský	196 120	204 806	217 093	5,29 %	5,35 %	5,29 %	1,011	0,988
Česko celkem	3 705 681	3 827 678	4 104 635	100,00 %	100,00 %	100,00 %	1,000	1,000

Zdroj: ČSÚ 1993, 2013. SLDB 1991, SLDB 2001 a SLDB 2011, podklady MMR, ZÚR krajů ČR.

Tabulka 3: Vývoj počtu trvale obydlených bytů v jednotlivých rozvojových oblastech, rozvojových osách a v krajích 1991–2011

Plochy bydlení

Pro zjištění vývoje ploch bydlení byl využit datový podklad CORINE Land Cover (CODE 111 a 112) za roky 1990, 2000 a 2012.

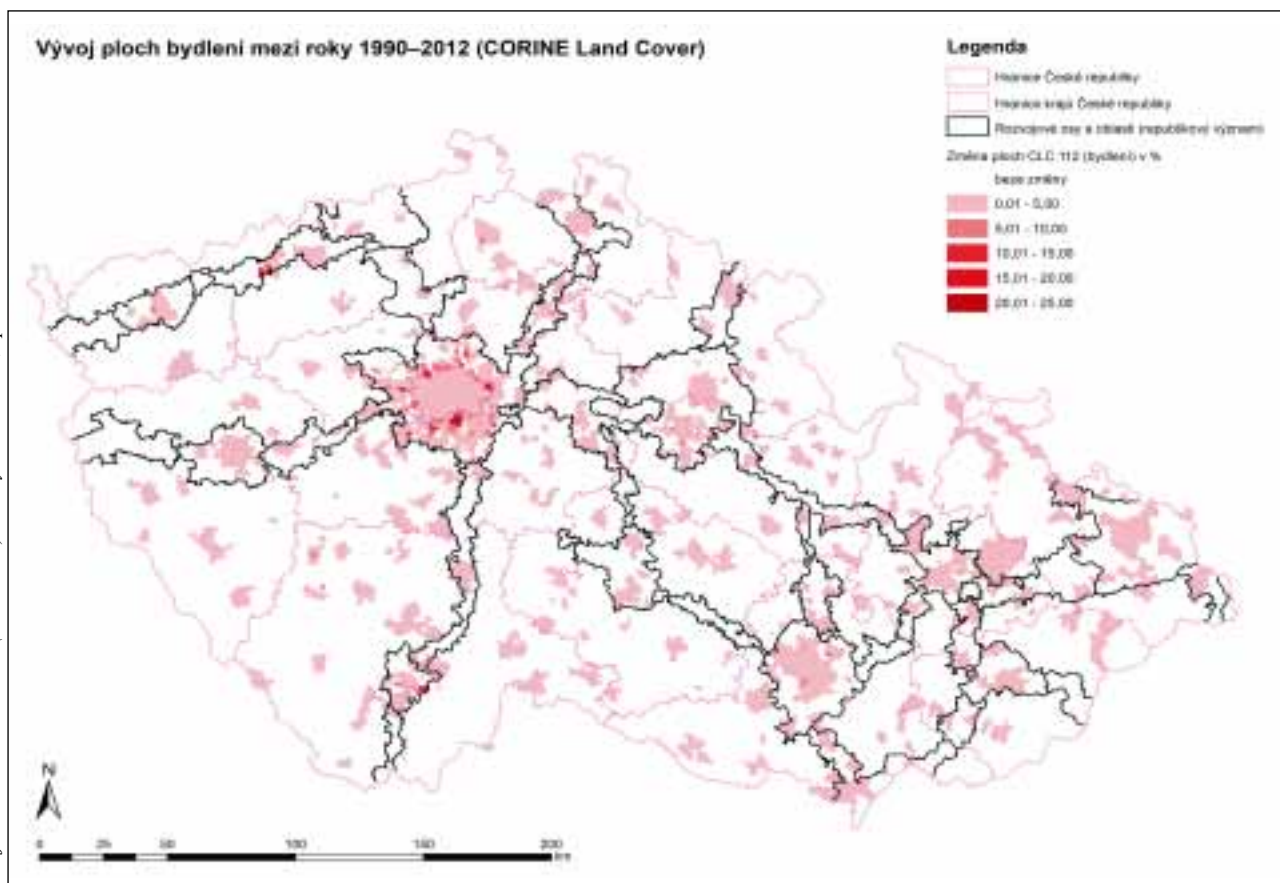
Plochy bydlení vykazují nárůst průběžně po celé sledované období, a to ve všech krajích, v rozvojových oblastech a osách i mimo ně. Pokles výměry ploch bydlení v Karlovarském a Ústeckém kraji se pohybuje v pásmu možné chyby dané použitou technologií sběru dat v tomto období. Míra nárůstu ploch bydlení se však mezi jednotlivými krajemi výrazně liší. Nárůst zrna-

menaly jak rozvojové oblasti a osy, tak i území mimo ně. Zvláště výrazný je nárůst ve Středočeském kraji, Jihočeském kraji a kraji Plzeňském. Poněkud méně rozdílná míra růstu byla zjištěna i mezi kategoriemi rozvojových oblastí a os a ostatního území.

Růst ploch bydlení v devadesátých letech 20. století byl relativně nejdynamičtější v rozvojových oblastech a prakticky ve stejné míře v území mimo rozvojové oblasti a osy. Po roce 2000 se zvýšila dynamika růstu v rozvojových osách a naopak poklesla v „ostatním“ území; v rozvojových osách byl růst pomalý, ale setrvalý

po obě období. Z tohoto pohledu by se tedy dalo usuzovat, že devadesátá léta byla dezurbanizační, v období po roce 2000 se rozvoj bydlení soustředil do rozvojových oblastí.

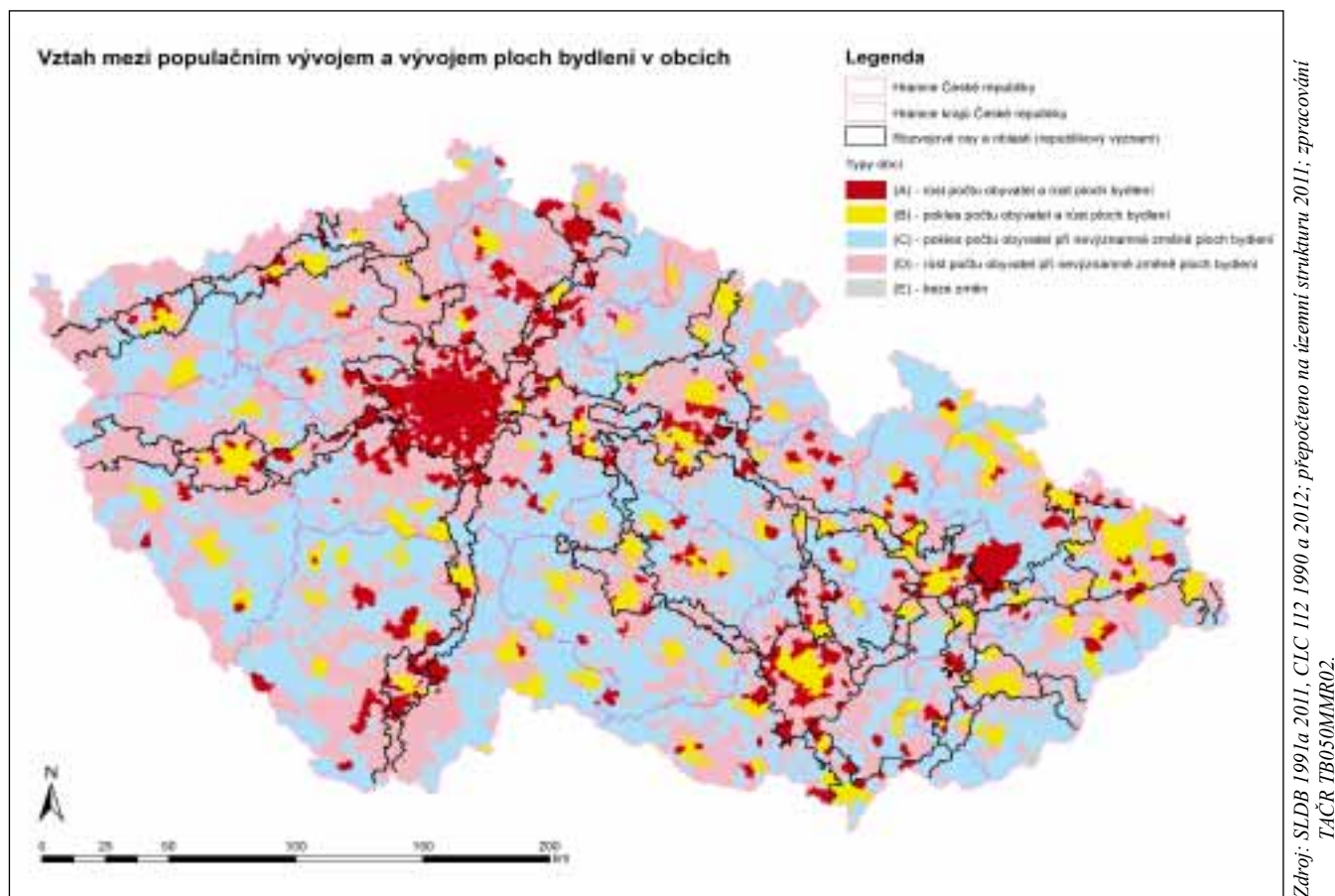
Jiný pohled nabízí srovnání vývoje v krajích. V obou sledovaných obdobích byl zvláště výrazný nárůst ve Středočeském kraji, ale v devadesátých letech rostly plochy bydlení nevíce v Pardubickém kraji, dále pak v krajích Libereckém, Královéhradeckém a Jihočeském. Je přitom třeba vzít v úvahu, že intenzita bytové výstavby byla v devadesátých letech podstatně nižší, nežli v následujícím období (tabulka 4).

Obr. 5: Vývoj ploch bydlení mezi roky 1990–2012

území	plochy by- dlení 1990 [ha]	plochy by- dlení 2000 [ha]	plochy by- dlení 2012 [ha]	podíl na plochách bydlení v ČR 1990 [%]	podíl na plochách bydlení v ČR 2000 [%]	podíl na plochách bydlení v ČR 2012 [%]	index změny ploch by- dlení 2000/1990	index změny ploch by- dlení 2012/2000
členění podle PÚR / ZÚR								
rozvojové oblasti	113 262	118 368	124 097	31,52 %	31,63 %	32,31 %	1,045	1,048
rozvojové osy	54 544	56 052	57 406	15,18 %	14,98 %	14,95 %	1,028	1,024
ostatní území	191 538	199 784	202 596	53,30 %	53,39 %	52,75 %	1,043	1,014
kraje								
Praha	15 598	16 220	16 713	4,34 %	4,33 %	4,35 %	1,040	1,030
Středočeský	52 331	56 205	60 128	14,56 %	15,02 %	15,65 %	1,074	1,070
Jihočeský	24 062	25 685	26 373	6,70 %	6,86 %	6,87 %	1,067	1,027
Plzeňský	20 664	21 283	21 854	5,75 %	5,69 %	5,69 %	1,030	1,027
Karlovarský	7 896	7 745	8 053	2,20 %	2,07 %	2,10 %	0,981	1,040
Ústecký	24 052	23 631	24 422	6,69 %	6,31 %	6,36 %	0,982	1,034
Liberecký	14 643	15 812	16 155	4,07 %	4,23 %	4,21 %	1,080	1,022
Královéhradecký	25 276	27 135	27 392	7,03 %	7,25 %	7,13 %	1,074	1,009
Pardubický	22 384	24 672	25 287	6,23 %	6,59 %	6,58 %	1,102	1,025
Vysočina	21 882	22 796	23 083	6,09 %	6,09 %	6,01 %	1,042	1,013
Jihomoravský	40 953	41 517	42 317	11,40 %	11,09 %	11,02 %	1,014	1,019
Olomoucký	27 398	28 209	28 547	7,62 %	7,54 %	7,43 %	1,030	1,012
Moravskoslezský	38 695	39 233	39 585	10,77 %	10,48 %	10,31 %	1,014	1,009
Zlínský	23 509	24 060	24 190	6,54 %	6,43 %	6,30 %	1,023	1,005
Česko celkem	359 344	374 203	384 099	100,00 %	100,00 %	100,00 %	1,041	1,026

Tabulka 4: Porovnání vývoje ploch bydlení v rozvojových oblastech, rozvojových osách a v krajích mezi roky 1990–2012

Obr. 6: Vztah mezi populačním vývojem a vývojem ploch bydlení v obcích mezi roky 1990 a 2012

Nerovnoměrnost rozvoje bydlení v krajích je obdobná populačnímu vývoji v nich. Výrazně nejvíce rostly počty bytů ve Středočeském kraji, zejména po roce 2000. Za absolutně rostoucí, ale relativně regresivní, lze označit bydlení v Moravskoslezském, Ústeckém, Olomouckém, Královéhradeckém a Karlovarském kraji.

Z kartogramu na obrázku 6 je zřejmé, že růst počtu obyvatel doprovázený současným růstem ploch bydlení znamenala bezprostřední suburbanizační zázemí regionálních center, v případě Pražského metropolitního regionu pak většina rozvojové oblasti včetně samotné Prahy. Se vzdáleností od centra rozvojové oblasti intenzita populačního růstu i expanze ploch bydlení klesala, aniž by se výrazněji projevil efekt rozvojových os. Velikost širšího rozvojového území z hlediska populačního vývoje a vývoje ploch bydlení (růžová barva v kartogramu na obrázku 6) přitom zejména v případě Prahy, Českých Budějovic a Plzně přesahovala vymezení rozvojového území

ve vymezení ZÚR; naopak vymezení rozvojové oblasti v ZÚR v případě Ostravy a v menší míře i Karlových Varů a Hradce Králové obsahuje i obce s poklesem počtu obyvatel a nevýznamnou změnou ploch bydlení. V regionálních centrech s výjimkou Liberce narůstaly plochy bydlení i při absolutním poklesu počtu obyvatel. Rozsáhlá, převážně spojitá území mimo rozvojové oblasti zaznamenala populační regres bez významnějších změn ploch bydlení. Relativní nárůst počtu trvale obydlených bytů vykazovaly také některé malé obce v periferních venkovských územích s vysokým podílem rekreačního bydlení, což může být způsobeno též vlivem malého základu.

Z porovnání kartogramů na obrázcích číslo 5 a 6 je patrné, že území s nárůstem počtu trvale obydlených bytů je v zásadě totožné s územím vykazujícím výrazný nárůst ploch bydlení. Lze tedy dovodit, že rozvoj bydlení se odehrával především extenzivní formou.

Obsazená pracovní místa

Pracovní místa přibývala především v atraktivních centrech rozvojových oblastí a v některých obcích těsně sousedících s některými těmito centry. Naopak řada obcí zejména v okrajových částech rozvojových oblastí zaznamenávala spíše úbytky pracovních míst způsobené zřejmě „vysavačovým efektem“ center. V menší míře se projevil i vliv některých rozvojových os (Praha – Mladá Boleslav – Liberec, podél dálnice D1 Praha – Jihlava), kde některé obce zaznamenaly růst pracovních míst. V ostatním území převládaly obce s úbytkem počtu pracovních míst, který v periferních územích dosahoval zejména v období 2001 až 2011 i více než 40 procentních bodů za dekádu.

Výrazný růst pracovní funkce vykazuje v devadesátých letech i některé malé obce u hranic s Německem, ale zde se jedná o relativní růst z minimálního základu.

území	obsazená pracovní místa 1991	obsazená pracovní místa 2001	obsazená pracovní místa 2011	podíl na počtu obsazených pracovních míst ČR 1991 [%]	podíl na počtu obsazených pracovních míst ČR 2001 [%]	podíl na počtu obsazených pracovních míst ČR 2011 [%]	index změny podílu na počtu obsazených pracovních míst 2001/ 1991	index změny podílu na počtu obsazených pracovních míst 2011/ 2001
členění podle PÚR / ZÚR								
rozvojové oblasti	2 614 180	2 405 309	2 561 413	49,35 %	51,13 %	56,96 %	1,036	1,114
OB1 Praha	897 275	901 172	978 302	16,94 %	19,16 %	21,75 %	1,131	1,136
OB2 Ostrava	479 981	377 226	398 007	9,06 %	8,02 %	8,85 %	0,885	1,104
OB3 Brno	299 472	277 801	320 818	5,65 %	5,91 %	7,13 %	1,045	1,208
OB4 HK / PA	199 840	180 612	183 183	3,77 %	3,84 %	4,07 %	1,018	1,061
OB5 Plzeň	136 718	124 565	140 175	2,58 %	2,65 %	3,12 %	1,026	1,177
OB6 Ústí n. L.	116 425	92 151	86 301	2,20 %	1,96 %	1,92 %	0,891	0,980
OB7 Liberec	101 319	93 729	89 239	1,91 %	1,99 %	1,98 %	1,042	0,996
OB8 Olomouc	98 330	90 138	96 552	1,86 %	1,92 %	2,15 %	1,032	1,121
OB9 Zlín	95 312	85 777	84 031	1,80 %	1,82 %	1,87 %	1,013	1,025
OB10 Č. Budějovice	71 268	74 108	80 989	1,35 %	1,58 %	1,80 %	1,171	1,143
OB11 Jihlava	39 138	39 589	43 113	0,74 %	0,84 %	0,96 %	1,139	1,139
OB12 K. Vary	79 102	68 441	60 703	1,49 %	1,45 %	1,35 %	0,974	0,928
rozvojové osy	921 142	806 856	734 409	17,39 %	17,15 %	16,33 %	0,986	0,952
ostatní území	1 762 038	1 492 126	1 201 113	33,26 %	31,72 %	26,71 %	0,954	0,842
kraje								
Praha	720 432	734 724	815 332	13,60 %	15,62 %	18,13 %	1,148	1,161
Středočeský	521 979	474 423	438 838	9,85 %	10,08 %	9,76 %	1,023	0,968
Jihočeský	320 381	291 747	260 571	6,05 %	6,20 %	5,79 %	1,025	0,934
Plzeňský	285 135	257 382	247 580	5,38 %	5,47 %	5,51 %	1,016	1,006
Karlovarský	159 534	139 996	112 677	3,01 %	2,98 %	2,51 %	0,988	0,842
Ústecký	427 307	340 025	293 844	8,07 %	7,23 %	6,53 %	0,896	0,904
Liberecký	224 584	200 836	168 924	4,24 %	4,27 %	3,76 %	1,007	0,880
Královéhradecký	287 872	258 293	233 284	5,43 %	5,49 %	5,19 %	1,010	0,945
Pardubický	258 521	226 690	207 948	4,88 %	4,82 %	4,62 %	0,987	0,960
Vysočina	254 973	221 067	200 276	4,81 %	4,70 %	4,45 %	0,976	0,948
Jihomoravský	574 272	509 739	513 431	10,84 %	10,84 %	11,42 %	1,000	1,054
Olomoucký	322 875	278 460	253 582	6,10 %	5,92 %	5,64 %	0,971	0,953
Moravskoslezský	637 756	506 751	510 131	12,04 %	10,77 %	11,34 %	0,895	1,053
Zlínský	301 739	264 158	240 517	5,70 %	5,62 %	5,35 %	0,986	0,952
Česko celkem	5 297 360	4 704 291	4 496 935	100,00 %	100,00 %	100,00 %	1,000	1,000

Tabulka 5: Vývoj počtu obsazených pracovních míst v jednotlivých rozvojových oblastech, v rozvojových osách a v krajích 1991–2011

Mezi roky 1991 a 2011 došlo v Česku k úbytku obsazených pracovních míst o 14,49 % (absolutně o 767 972 pracovních míst), mezi roky 1991 a 2001 k úbytku obsazených pracovních míst o 10,56 % (absolutně o 559 389 pracovních míst) a mezi roky 2001 a 2011 došlo k úbytku obsazených pracovních míst o 4,40 % (absolutně o 208 583 pracovních míst). Tento úbytek byl doprovázen výraznou koncentrací pracovních míst do rozvojových oblastí Prahy, Mladé Boleslavi, Brna, Plzně, Českých Budějovic, Jihlavy, Hradce Králové / Pardubic, Olomouce a Ostravy, přičemž v dekadě devadesátých let se jednalo o růst v centrech, v první dekádě 21. století pak v těs-

ném zázemí těchto center (výjimkou je Praha, která zaznamenala růst i po roce 2001). Poloha v rozvojových osách jako celku se na vývoji obsazených pracovních míst prakticky neprojevila.

Plochy výroby a skladů

Pro zjištění vývoje ploch výroby a skladů byl využit datový podklad CORINE Land Cover (CODE 111) za roky 1990, 2000 a 2012.

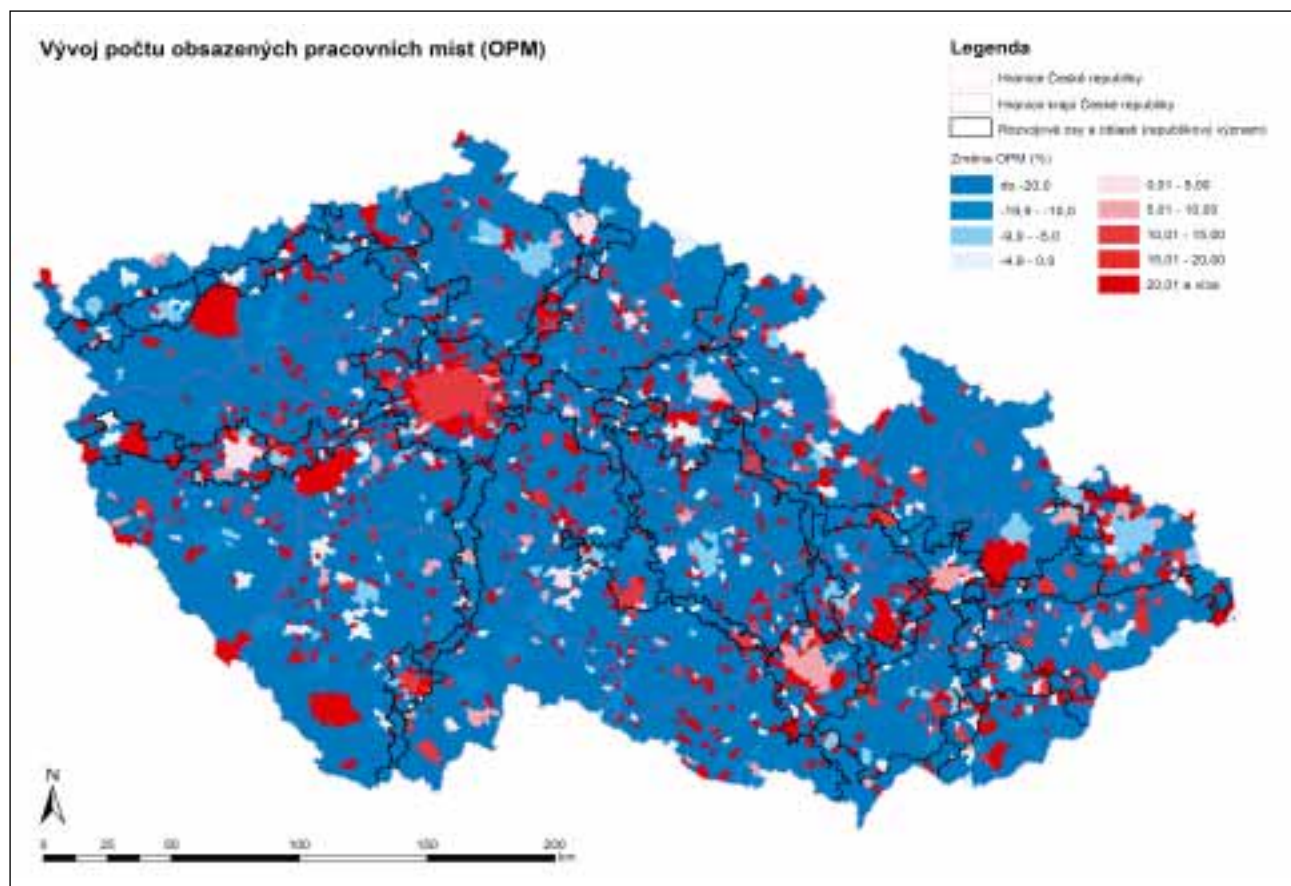
Plochy výroby narůstaly v obou sledovaných obdobích podstatně více, nežli plochy bydlení. V celostátním měřítku

bylo tempo růstu zhruba 10 procentních bodů za dekádu oproti plochám bydlení, kde byl nárůst v řádu jednotek procentních bodů. U ploch výroby je oproti plochám bydlení patrná větší koncentrace v rozvojových oblastech a osách, přinejmenším v období po roce 2000. Nové plochy jsou zaznamenávány především podél hlavních dopravních tahů, kde jsou patrné změny ve všech časových obdobích. Nárůst ploch výroby je v průběhu času (1990–2012) srovnatelný v rozvojových oblastech i osách. Také mezikrajské rozdíly jsou oproti plochám bydlení poměrně malé (tabulka 6).

území	plochy výroby 1990 [ha]	plochy výroby 2000 [ha]	plochy výroby 2012 [ha]	podíl na plochách výroby v ČR 1990 [%]	podíl na plochách výroby v ČR 2000 [%]	podíl na plochách výroby v ČR 2012 [%]	index změny ploch výroby 2000/1990	index změny ploch výroby 2012/2000
členění podle PÚR / ZÚR								
rozvojové oblasti	23 798	26 249	29 571	45,67 %	45,75 %	46,86 %	1,103	1,127
rozvojové osy	12 035	13 150	14 499	23,10 %	22,92 %	22,98 %	1,093	1,103
ostatní území	16 276	17 982	19 031	31,23 %	31,34 %	30,16 %	1,105	1,058
kraje								
Praha	3 808	4 159	4 548	7,31 %	7,25 %	7,21 %	1,092	1,094
Středočeský	7 055	7 975	9 217	13,54 %	13,90 %	14,61 %	1,130	1,156
Jihočeský	3 449	4 079	4 269	6,62 %	7,11 %	6,76 %	1,183	1,047
Plzeňský	2 981	3 253	3 658	5,72 %	5,67 %	5,80 %	1,091	1,125
Karlovarský	1 838	1 785	1 904	3,53 %	3,11 %	3,02 %	0,971	1,067
Ústecký	5 666	6 183	7 145	10,87 %	10,77 %	11,32 %	1,091	1,156
Liberecký	1 897	2 067	2 408	3,64 %	3,60 %	3,82 %	1,090	1,165
Královéhradecký	2 377	2 755	2 895	4,56 %	4,80 %	4,59 %	1,159	1,051
Pardubický	2 448	2 826	2 975	4,70 %	4,93 %	4,71 %	1,154	1,053
Vysočina	2 205	2 344	2 580	4,23 %	4,08 %	4,09 %	1,063	1,101
Jihomoravský	5 257	6 142	6 762	10,09 %	10,70 %	10,72 %	1,168	1,101
Olomoucký	3 394	3 813	3 993	6,51 %	6,65 %	6,33 %	1,123	1,047
Moravskoslezský	6 462	6 572	7 184	12,40 %	11,45 %	11,38 %	1,017	1,093
Zlínský	3 272	3 427	3 562	6,28 %	5,97 %	5,64 %	1,047	1,039
Česko celkem	52 108	57 382	63 101	100,00 %	100,00 %	100,00 %	1,101	1,100

Zdroj: CORINE Land Cover, zpracování TAČR TB050MMR02.

Tabulka 6: Porovnání vývoje ploch výroby a skladů v rozvojových oblastech, rozvojových osách a v krajích mezi roky 1990–2012

Zdroj: SLDB 1991, SLDB 2001 a SLDB 2011, přepočteno na nejmenší možné území („hybridní shape-file“) blízké územní struktuře roku 1991; zpracování TAČR TB050MMR02.

Obr. 7: Procentuální změna obsazených pracovních míst v obcích mezi roky 1991 a 2011

Komplexní funkční velikost

Vzhledem k metodě výpočtu se zobrazení vývoje KfV za obce v kartogramu na obrázku 8 podobá zobrazení vývoje obsazených pracovních míst na obrázku 7, s částečným rozšířením prostorů vykazujících růst o obce dotčené rezidenční suburbanizací (vliv změn populační velikosti se projevuje na KfV jednou třetinou). Přesto jsou regresí KfV dotčeny i obce v okrajových částech rozvojových oblastí. Mimo rozvojové oblasti je růst KfV obcí výjimeč-

ný, týká se i místních center zejména v periferních územích a v problémových regionech.

Údaje v tabulce potvrzují dílčí poznatky z předchozích analýz. V kategorii rozvojových oblastí lze ve sledovaném období rozlišit oblasti relativně výrazně progresivní: z metropolitních oblastí OB1 Praha a OB3 Brno, z ostatních rozvojových oblastí pak OB5 Plzeň, OB10 České Budějovice a (z menšího počátečního základu rychle se rozvíjející) OB11 Jihlava. Naproti tomu vý-

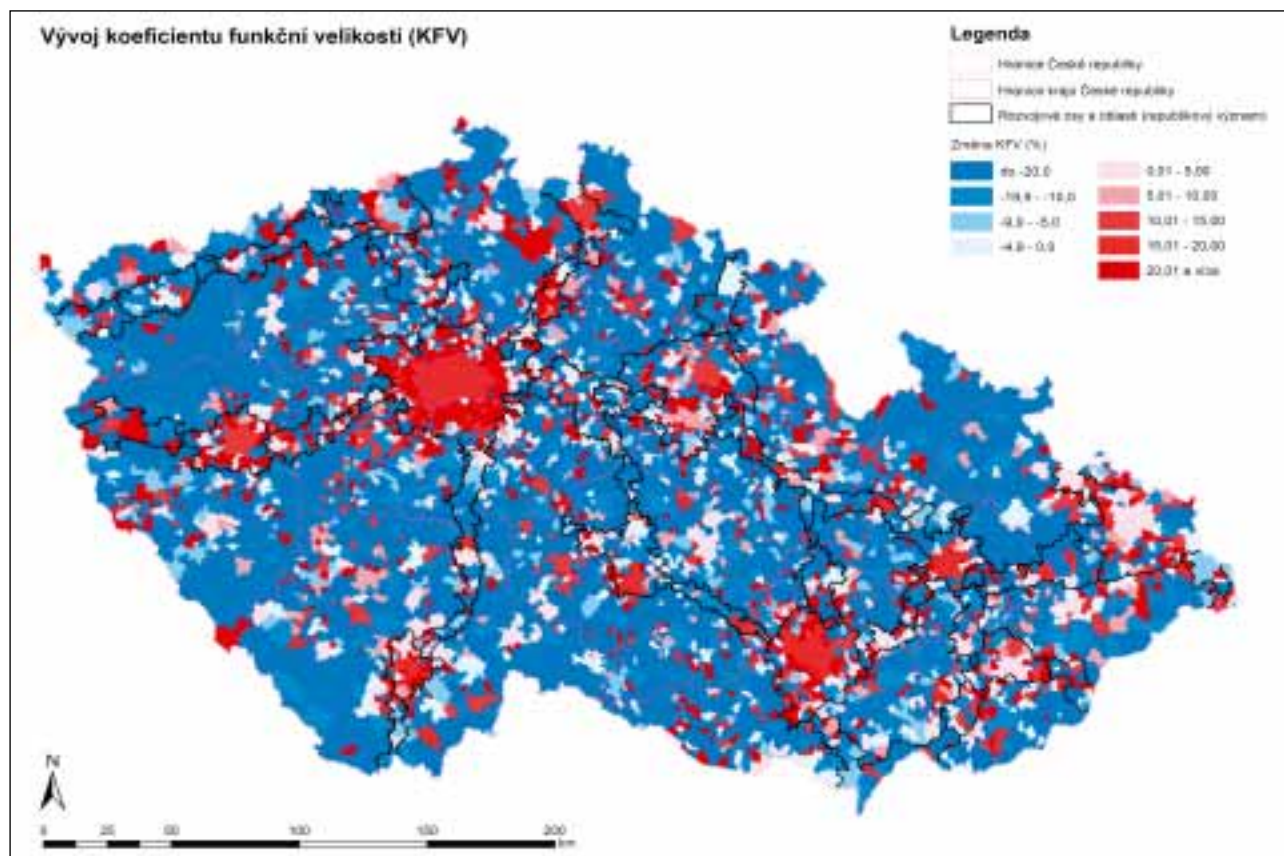
voj KfV rozvojových oblastí OB6 Ústí nad Labem a OB12 Karlovy Vary ani v jednom z obou sledovaných desetiletí nedosáhl ani průměrných hodnot pro území Česka, stejně jako souhrn území rozvojových os i ostatních území.

Z krajů lze za progresivní z hlediska vývoje označit Prahu, Středočeský a Jihomoravský, bezesporu vlivem silných center Prahy a Brna, zčásti pak i Mladé Boleslavi.

území	KfV 1991	KfV 2001	KfV 2011	podíl na KfV ČR 1991 [%]	podíl na KfV ČR 2001 [%]	podíl na KfV ČR 2011 [%]	index změny KfV 2001/1991	index změny KfV 2011/2001
členění podle PÚR / ZÚR								
rozvojové oblasti	4 817	4 890	5 292	48,19 %	49,36 %	53,46 %	1,024	1,083
OB1 Praha	1 649	1 781	1 983	16,49 %	17,98 %	20,03 %	1,090	1,114
OB2 Ostrava	901	821	859	9,01 %	8,29 %	8,68 %	0,920	1,047
OB3 Brno	548	560	648	5,48 %	5,66 %	6,54 %	1,031	1,156
OB4 HK / PA	368	369	385	3,68 %	3,73 %	3,89 %	1,012	1,044
OB5 Plzeň	250	251	284	2,50 %	2,54 %	2,87 %	1,016	1,133
OB6 Ústí n. L.	218	200	196	2,18 %	2,02 %	1,98 %	0,925	0,981
OB7 Liberec	188	192	191	1,88 %	1,93 %	1,93 %	1,029	0,999
OB8 Olomouc	178	181	196	1,78 %	1,82 %	1,98 %	1,022	1,085
OB9 Zlín	171	171	172	1,71 %	1,73 %	1,74 %	1,008	1,007
OB10 Č. Budějovice	130	146	162	1,30 %	1,47 %	1,64 %	1,131	1,110
OB11 Jihlava	71	77	85	0,71 %	0,78 %	0,86 %	1,095	1,100
OB12 K. Vary	145	141	131	1,45 %	1,42 %	1,32 %	0,983	0,931
rozvojové osy	1 697	1 665	1 598	16,97 %	16,81 %	16,15 %	0,990	0,961
ostatní území	3 483	3 351	3 009	34,84 %	33,83 %	30,40 %	0,971	0,898
kraje								
Praha	1 299	1 415	1 575	13,00 %	14,28 %	15,91 %	1,099	1,114
Středočeský	1 017	1 030	1 053	10,17 %	10,40 %	10,64 %	1,023	1,023
Jihočeský	605	612	585	6,05 %	6,18 %	5,91 %	1,022	0,956
Plzeňský	539	538	543	5,39 %	5,43 %	5,48 %	1,008	1,009
Karlovarský	298	296	259	2,99 %	2,98 %	2,62 %	1,000	0,878
Ústecký	804	742	689	8,05 %	7,49 %	6,96 %	0,931	0,929
Liberecký	420	420	386	4,20 %	4,24 %	3,89 %	1,009	0,918
Královéhradecký	541	542	519	5,41 %	5,47 %	5,24 %	1,010	0,959
Pardubický	490	482	469	4,90 %	4,87 %	4,73 %	0,994	0,972
Vysočina	487	471	452	4,87 %	4,76 %	4,57 %	0,976	0,960
Jihomoravský	1 093	1 082	1 124	10,93 %	10,92 %	11,36 %	0,999	1,040
Olomoucký	616	598	574	6,16 %	6,04 %	5,80 %	0,981	0,960
Moravskoslezský	1 216	1 116	1 133	12,16 %	11,26 %	11,45 %	0,926	1,016
Zlínský	573	562	539	5,73 %	5,68 %	5,45 %	0,991	0,96
Česko celkem	9 998	9 906	9 900	100,00 %	100,00 %	100,00 %	1,000	1,000

Tabulka 7: Vývoj součtu hodnot komplexních funkčních velikostí obcí v jednotlivých rozvojových oblastech, v rozvojových osách a v krajích 1991–2011

Zdroj: ČSÚ 1993, 2013, SLDB 1991, SLDB 2001 a SLDB 2011, podklady MMR, ZÚR krajů ČR, výpočet KfV vlastní.

Zdroj: SLDB 1991, SLDB 2001 a SLDB 2011, přepočteno na nejmenší možné území („hybridní shapefile“) blízké územní struktuře roku 1991; zpracování TAČR TB050MMR02.

Obr. 8: Procentuální změna komplexní funkční velikosti (KFV) mezi roky 1991 a 2011

Celkové vyhodnocení rozvoje v rozvojových oblastech

Na základě posouzení vývoje všech sledovaných ukazatelů včetně dat o de-

mografickém stáří a velkých výrobních investicích v předchozím textu neprezentovaných bylo provedeno celkové posouzení rozvojových trendů v jednotlivých rozvojových oblastech, po-

souzení jejich současného územního vymezení a jejich souhrnná klasifikace / charakteristika (tabulka 8).

označení	název	trendy 1991–2011 resp. 1990–2012 jádro (centrum, popřípadě v polycentrických oblastech i další přidružená centra)/ zázemí				územní vymezení	souhrnná klasifikace / charakteristika
		obyvatelstvo	bydlení	pracovní místa	plochy výroby a investice do výrobních areálů		
OBI	Metropolitní rozvojová oblast Praha	+ / ++ celkově populačně pozitivní vývoj v rámci OB výrazný růst především v celém zázemí jádra s výjimkou Kladna; narůstající dynamika růstu zejména v jádru disparitní vývoj demografického stáří v jádru (stárnutí) a v zázemí (výrazný nárůst podílu dětí při současném nárůstu podílu seniorů)	+ / ++ nadprůměrná dynamika rozvoje bydlení v jádru a dramatický nárůst bydlení v zázemí, zejména v jižním zázemí jádra	(+) / ++ celkově pozitivní vývoj narůstající dynamika růstu v zázemí, obnovování růstu v jádru	++ / ++ koncentrace investic do jádra a přilehlých částí koridorů podél dálničních radiál	rozvojové území všesměrně přesahuje vymezení OBI z hledisek obytné funkce a vývoje ekonomické aktivity i z hlediska spádu za práci	metropolitní výrazně rozvojová oblast, zasažená suburbanizací

označení	název	trendy 1991–2011 resp. 1990–2012 jádro (centrum, popřípadě v polycentrických oblastech i další přidružená centra) / zázemí				územní vymezení	souhrnná klasifikace / charakteristika
		obyvatelstvo	bydlení	pracovní místa	plochy výroby a investice do výrobních areálů		
OB2	Metropolitní rozvojová oblast Ostrava	- - / (+) celkově populačně negativní vývoj v rámci OB, zejména v jádrech; růst pouze v některých obcích na JV a Z od hlavního jádra prohlubující se polarita mezi jádrem a jednotlivými částmi zázemí	-+ / + mírně podprůměrná dynamika rozvoje bydlení v jádrech oživení výstavby bytů v části zázemí na JV a Z od hlavního jádra	-- / (+) celkově negativní vývoj, disparita mezi jádry (regres) a částí zázemí vykazující populační růst	+ / + oživení investic v jádrech a jejich bezprostředním zázemí	rozvojové území ve vztahu k obytné funkci částečně přesahuje vymezení OB2 směrem na Hlučínsko, do Beskyd a Oderských vrchů	metropolitní potenciálně rozvojová polycentrická oblast – v transformaci, postižená dezurbanizací, vyžaduje restrukturalizaci
OB3	Metropolitní rozvojová oblast Brno	(-) / + celkově populačně pozitivní vývoj v rámci OB setrvalý trend růstu v zázemí částečně na úkor jádra disparitní vývoj demografického stárání v jádru (stárnutí) a v zázemí (nárůst podílu dětí při současném nárůstu podílu seniorů)	-+ / ++ mírně podprůměrná dynamika rozvoje bydlení v jádru a dramatický nárůst bydlení v zázemí, zejména v jeho krajinněsky atraktivní části	(-) / + celkově pozitivní vývoj setrvalý trend růstu v zázemí částečně na úkor jádra	++ / ++ koncentrace investic do jádra a v rostoucí míře i do přilehlých částí koridorů podél dálničních radiál	ve vztahu k obytné funkci rozvojové území částečně přesahuje vymezení OB3 ve směru na SV (Vyškovsko, Drahanská vrchovina), S (směr Blansko) a JV (směr Kyjov) z hlediska spádu za prací funkční území všesměrně výrazně přesahuje vymezení OB3	metropolitní rozvojová oblast, zasažená suburbanizací
OB4	Hradec Králové / Pardubice	- / ++ celkově pozitivní populační vývoj v rámci OB disparitní populační i věkový vývoj jader vůči jejich zázemí v neprospěch jader (a Chrudim) disparitní vývoj demografického stárání v jádru (stárnutí) a v zázemí (nárůst podílu dětí)	+ / ++ mírně nadprůměrná dynamika rozvoje bydlení v jádrech a dramatický nárůst bydlení v jejich zázemí, zejména v jeho krajinněsky atraktivních částech a v meziměstském prostoru	(-) / + celkově mírně pozitivní vývoj setrvalý trend růstu v zázemí na úkor jader	+ / ++ koncentrace investic do jader (a též Chrudim) a jejich bezprostředního zázemí (PA)	ve vztahu k obytné funkci je vymezení rozvojového území OB4 problematické v SZ a S zázemí Hradce Králové; naopak rozvoj bydlení v jižní části přesahuje vymezení OB4	polycentrická rozvojová oblast, zasažená residenční suburbanizací zejména v zázemí Hradce Králové
OB5	Plzeň	(-) / + celkově pozitivní populační vývoj v rámci OB disparitní populační i věkový vývoj jádra (a Rokycan) vůči jejich zázemí v neprospěch jader disparitní vývoj demografického stárání v jádru (výrazné demografické stárnutí) a v zázemí (mírný nárůst podílu dětí v některých obcích)	+ / ++ mírně nadprůměrná dynamika rozvoje bydlení v jádru a nárůst bydlení v zázemí jádra	(-) / + celkově pozitivní vývoj setrvalý trend růstu v zázemí částečně na úkor jádra	+ / ++ koncentrace investic do jádra, menší míře i v koridorech hlavních radiál (kromě severního směru)	ve vztahu k obytné funkci rozvojové území přesahuje vymezení OB5 zejména ve směru na SZ, J, JV a V z hlediska spádu za prací funkční území všesměrně výrazně přesahuje vymezení OB5, vykřývá rozsáhlé prostory vnitřní periferie SZ směrem od jádra	rozvojová oblast, zasažená residenční suburbanizací

označení	název	trendy 1991–2011 resp. 1990–2012 jádro (centrum, popřípadě v polycentrických oblastech i další přidružená centra)/ zázemí				územní vymezení	souhrnná klasifikace / charakteristika
		obyvatelstvo	bydlení	pracovní místa	plochy výroby a investice do výrobních areálů		
OB6	Ústí nad Labem	- / + celkově negativní populační vývoj v rámci OB disparitní populační i věkový vývoj jader (UL a TP) vůči jejich zázemí v neprospěch jader	- / - + celkově podprůměrná dynamika rozvoje bydlení v jádru s růstem v malých obcích v kvalitním krajinném prostředí v JV a S zázemí Ústí n L	(-) / (-) celkově mírně negativní vývoj v porovnání s ČR v jádrech i zázemí; nárůst v obcích v jižním zázemí Ústí n L s přechodem do Litoměřicka	(+) / + koncentrace investic do koridoru dálnice a v jádrových městech	rozvojová oblast OB6 je funkčně těsně propojena s OS7 a jejím prostřednictvím též s OB12; v užším smyslu lze hovořit o regionální aglomeraci Ústí n L – Chomutov	polycentrická potenciálně rozvojová oblast – v transformaci, postižená dezurbanizací, vyžaduje restrukturizaci
OB7	Liberec	(+) / + celkově pozitivní populační vývoj v rámci OB	(-) / (-) celkově mírně negativní vývoj v porovnání s ČR v jádrech i zázemí; nárůst v obcích kolem Liberce, zejména mimo vymezené území OB7	(-) / (-) celkově mírně negativní vývoj v porovnání s ČR v jádrech i zázemí; nárůst v obcích kolem Liberce, zejména mimo vymezené území OB7	+ / - koncentrace investic do Liberce	ve vztahu k obytné funkci rozvojové území přesahuje vymezení OB7 zejména ve směru do Jizerských hor	rozvojová oblast, zasažená residenční suburbanizací
OB8	Olomouc	- / - + celkově v rámci OB populačně stagnuje	(+) / + celkově spíše pozitivní vývoj v porovnání s ČR v jádru i zázemí; větší nárůst v obcích kolem Olomouce, též mimo vymezené území OB8	(+) / + celkově spíše pozitivní vývoj v porovnání s ČR v jádru i zázemí; větší nárůst v obcích kolem Olomouce, též mimo vymezené území OB8	+ / + koncentrace investic do prostoru Olomouce a Litovel – Uničov	ve vztahu k obytné funkci rozvojové území přesahuje vymezení OB8 a plynule navazuje na Prostějovsko z hlediska spádu za prací rozvojové území výrazně přesahuje vymezení OB8 na západ a severovýchod (absence dalších center v těchto směrech)	rozvojová oblast, zasažená residenční suburbanizací, součástí širší Olomoucké aglomerace s jádrem Olomouc, Prostějov a (problematický) Přerov
OB9	Zlín	- / - celkově negativní populační vývoj v rámci OB disparitní populační i věkový vývoj měst (Zlín, Otrokovice, Napajedla, Holešov) vůči jejich zázemí v neprospěch jader	(-) / + (-) celkově spíše mírně negativní vývoj v porovnání s ČR ve městech (Zlín, Otrokovice, Napajedla, Holešov); nárůst v obcích kolem Zlína a Napajedel, zejména mimo vymezené území OB7	- / - + celkově průměrný až mírně negativní vývoj v porovnání s ČR nárůst v obcích kolem Zlína a Napajedel	+ / + koncentrace investic do Zlína a podél osy Napajedla – Otrokovice – Zlín – Vizovice	ve vztahu k obytné funkci přesahuje suburbanizační zázemí vymezení OB9 na jihu z hlediska spádu za prací rozvojové území výrazně přesahuje vymezení OB9 na jih a východ (absence dalších center v těchto směrech)	problematická rozvojová oblast, vykazuje spíše některé znaky periferizace, pro její rozvoj by bylo třeba zásadního zlepšení propojení s prostorem Pomoraví a Slovenskem
OB10	České Budějovice	(-) / + celkově pozitivní populační vývoj v rámci OB disparitní populační i věkový vývoj jádra vůči jeho zázemí v neprospěch jádra	- / ++ celkově pozitivní vývoj v rámci OB disparitní vývoj jádra vůči jeho zázemí (s výrazným přesahem mimo vymezení území OB10) v neprospěch jádra	- / ++ celkově pozitivní vývoj v rámci OB disparitní vývoj jádra vůči jeho zázemí (s výrazným přesahem mimo vymezení území OB10) v neprospěch jádra	+ / - (+) koncentrace investic do Českých Budějovic a prostoru Hluboká – Temelín (mimo OB10)	ve vztahu k obytné funkci i z hlediska spádu za prací rozvojové území výrazně přesahuje vymezení OB10 do všech směrů	rozvojová oblast, zasažená residenční suburbanizací

označení	název	trendy 1991–2011 resp. 1990–2012 jádro (centrum, popřípadě v polycentrických oblastech i další přidružená centra)/ zázemí				územní vymezení	souhrnná klasifikace / charakteristika
		obyvatelstvo	bydlení	pracovní místa	plochy výroby a investice do výrobních areálů		
OB11	Jihlava	(-) / -+ celkově v rámci OB populačně stagnuje	+ / ++ celkově pozitivní vývoj v rámci OB disparitní vývoj jádra vůči jeho zázemí (s přesahem mimo vymezení území OB10) v ne- prospěch jádra	- / ++ celkově spíše pozitivní vývoj v rámci OB disparitní vývoj jádra vůči jeho zázemí (s částečným přesahem mimo vymezení území OB11) v ne- prospěch jádra	+ / - koncentrace investic do pros- toru Jihlavy	ve vztahu k obytné funkci i z hlediska spádu za prací (FUA) územně přesa- huje vymezení OB11	potenciální roz- vojová oblast
OB12	Karlovy Vary	- / - (+) celkově negativní populační vývoj v rámci OB disparitní populační i věkový vývoj jádra vůči jeho zázemí na V a J (mimo OB12) v neprospěch jádra	- - / + celkově mírně negativní vývoj v porovnání s ČR výrazná disparita mezi regresním vývojem v Karlových Varech a růstem v zázemí, i mimo vymezenou OB12	+ - / -+ celkově srovnatelný, ale velmi diferencovaný vývoj v porovnání s ČR v jádrech i zázemí; mírný nárůst v některých obcích kolem Karlových Varů, též mimo vymezené území OB12	+ / - koncentrace investic do prostoru Karlových Varů	území vymezené jako OB12 nevykazuje zásadně odlišné charakteristiky od okolního území (s přihlédnutím k přírodním podmínkám jednotlivých obcí) ve vztahu k obytné funkci i z hlediska spádu za prací (FUA) územně výrazně přesahuje vymezení OB12	problematická rozvojová oblast, postižená dezurbanizací, vyžaduje restrukturalizaci

Tabulka 8: Celkové vyhodnocení rozvoje v rozvojových oblastech mezi roky 1990–2012

Diskuse

Autoři si byli od počátku prací vědomi problémů spojených s různorodostí vstupních dat a jejich někdy problematickou přesností a věrohodností. V průběhu prací byly z tohoto důvodu eliminovány neúplné a vnitřně nekompatibilní zdroje ÚAP.

Volba sledovaných dat a zaměření nad nimi zpracovaných analýz jsou zřejmě výběrové a nepokrývají celé spektrum jevů v území a ve společnosti, které by bylo lze zkoumat. Výběr sledovaných trendů ale vycházel z předchozích poznatků o souvztáznosti některých jevů [Maier, Franke 2015], takže by zahrnutí těchto jevů do analýz nepřineslo žádnou novou informaci.

Dosažená míra spolehlivosti analýz vztahených k územním jednotkám obcí je podle názoru autorů i při těchto ome-

zeních postačující k formulaci obecnějších závěrů o celostátních, respektive regionálních trendech ve vývoji struktury osídlení v Česku v kontextu polycentrického rozvoje jako priority sledované v dokumentech EU i v Politice územního rozvoje České republiky.

Závěr

Z analýzy vývoje obyvatelstva, podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, bytového fondu, ploch pro bydlení, výrobu a sklady, obsazených pracovních míst a komplexní funkční velikosti obcí vyplynuly tyto závěry:

Ve sledovaném období docházelo k výrazné prostorové polarizaci; k této polarizaci ale v řadě případů docházelo v území, které bylo odlišné od vymezení rozvojových oblastí a rozvojových os. Pro míru rozvoje rozvojových ob-

lastí (vyjádřeného růstem počtu obyvatel, podílu vysokoškolsky vzdělané populace, bytů a změn využití ploch zástavbou) se ukázala jako určující poloha každé rozvojové oblasti v širším kontextu regionu a republiky. Ve všech „rozvojových“ ukazatelích dominuje metropolitní oblast OB1 Praha, následovaná s odstupem OB3 Brno.

Prakticky ve všech rozvojových oblastech docházelo k masivní rezidenční suburbanizaci, ale největší nárůst rozsáhlých kompaktních zastavěných ploch vyvolala suburbanizace nerezidenční. V řadě rozvojových oblastí s méně dynamickým populačním vývojem rezidenční suburbanizace probíhala na úkor populační velikosti jádrového města.

Mezi rozvojovými oblastmi byly na základě dosavadních trendů zjištěny některé, které lze na základě vývoje obytné a pracovní funkce označit za spíše

potenciálně rozvojové – OB2 Ostrava, OB6 Ústí nad Labem, OB11 Jihlava – a další, které jsou rozvojově problematické – OB9 Zlín a OB12 Karlovy Vary. Stávající Politika územního rozvoje tuto skutečnost explicitně nereflektuje a nepřijímá tudíž ani žádná specifická opatření, která by eventuálně posílila rozvojový potenciál těchto oblastí, respektive která by směřovala k eliminaci problémů těchto rozvojových oblastí.

Byly též zjištěny některé diskrepance mezi vymezením rozvojových oblastí a skutečným dosavadním územním vývojem. Rozvojové trendy v OB12 Karlovy Vary (mimo vlastní jádro) se v zásadě neliší od území vně této rozvojové oblasti. V severní (Královéhradecké) části OB4 Hradec Králové je skutečný rozvojový prostor výrazně menší, nežli je vymezení této rozvojové oblasti. V případě OB6 Ústí nad Labem a OB8 Olomouc by bylo vhodné zvážit začlenění dalších center (Mostu a Chomutova, respektive Prostějova, popřípadě Přerova). Naopak lze vysledovat i případy, kdy zejména rozvoj obytné funkce vymezení rozvojové oblasti přesahuje – zejména OB1 Praha, částečně OB2 Ostrava, OB3 Brno, OB5 Plzeň, jižní část OB4 Hradec Králové. I u těchto případů jistě lze diskutovat o úloze rozvojových politických dokumentů, jež mohou vymezením rozvojových oblastí usilovat o koncentraci nebo naopak širší územní rozšíření nositelů rozvoje. Takto explicitně vyjád-

řené cíle prostorového rozvoje ale ani Politika územního rozvoje ani příslušné zásady územního rozvoje neobsahují, tím méně pak explicitní opatření, která by k naplnění rozvojových cílů pro tyto rozvojové oblasti vedla.

Rozvojové trendy v rozvojových osách se ve sledovaném období významně nelišily od vývoje v ostatním území, s výjimkou ploch výroby, jejichž umístování preferovalo rozvojové osy.

Článek vychází z poznatků projektu Technologické agentury České republiky (TAČR) TB050MMR02 Trendy vývoje struktury měst a obcí v České republice vypracovaného na Fakultě životního prostředí České zemědělské univerzity v Praze.

Použité zdroje:

CEC (2007, 2011). Territorial Agenda of the EU: Towards a more competitive and sustainable Europe of diverse regions; česky: Územní agenda Evropské unie 2020 <[www.mmr.cz/getmedia/220d27cb-ff47-4.../Uzemni-agenda-EU-2020-\(ceska-verze\)](http://www.mmr.cz/getmedia/220d27cb-ff47-4.../Uzemni-agenda-EU-2020-(ceska-verze))>
ČSÚ (1993, 2013). SLDB 1991, SLDB 2001 a SLDB 2011 <https://www.czso.cz/csu/czso/otevrena_data_pro_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011_slodb_2011->
ESDP (1999). European Spatial Development Perspective: Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/pdf/sum_en.pdf.

Hámpel, M. (2005). Geografická organizace společnosti v České Republice: Transformační procesy a jejich obecný kontext, Univerzita Karlova, Praha.
Kraus, J. (2007). Geostatistika jako prostorové modelování statistických jevů. Statistika 2007(6), 490-502. ISSN 0322-788X
Maier, K., Franke, D. (2015). Trendy prostorové sociálně-ekonomické polarizace v Česku 2001–2011. Sociologický časopis, 2015, roč. 51, č. 1, s. 89-123. ISSN: 0038-0288
MMR (2015). Politika územního rozvoje České republiky, ve znění Aktualizace č. 1. MMR a ÚÚR Brno
Muliček et al. (2011). POLYREG – Podpora polycentrického regionálního rozvoje. WD-40-07-1, MMR
Sýkora, L., Muliček, O. (2009). The micro-regional nature of functional urban areas (FUAs): Lessons from the analysis of Czech urban and regional system. Urban Research and Practice 2 (3), pp 287-307
Sýkora, L., Muliček, O. (2012). Urbanizace a suburbanizace v Česku na počátku 21. století. Urbanismus a územní rozvoj, Brno: Ústav územního rozvoje, vol. 15/5, pp 27-38
Sýkora, L., Muliček, O., Maier, K. (2009). City regions and polycentric territorial development: concepts and practice. Urban Research and Practice 2 (3), 233-239.
Zásady územního rozvoje krajů České republiky Internetové zdroje
ArcČR <<https://www.arcdata.cz/produkty/geograficka-data/arccr-500>>
CORINE Land Cover 1990, 2000, 2012 <<http://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover>>
ČSÚ: Databáze demografických údajů za obce ČR <<https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-obce-cr>>

*prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.
Ing. Daniel Franke, Ph.D.
Česká zemědělská univerzita v Praze*

ENGLISH ABSTRACT

Trends in Czech settlement structure in the context of polycentric development, by Karel Maier & Daniel Franke

The article is an analysis of developments of the settlement structure in the Czech Republic as seen from the perspective of well-balanced polycentric development. Analysis is performed on changes that occurred in the 1990s and the first decade of the 21st century in municipalities and Regions and in the development areas and development axes defined by spatial planners. The study makes use of data resulting from the 1991, 2001 and 2011 censuses of population, housing, economic activity and job movement and the CORINE Land Cover 1990, 2000 and 2012 geographical data on land use. The analysis shows strong spatial polarization, which barely corresponds with the demarcation of development areas and development axes. Based on current developments in these areas in terms of housing and workplace locations, some tended to be identified as areas of potential development and others as areas of problematic development. Also, discrepancies were discovered in the demarcation: there are areas in which realistic space for development is much smaller than that demarcated and, on the contrary, areas in which the housing function exceeds their demarcation.

REALIZOVATELNOST ÚZEMNÍCH PROTIPOVODŇOVÝCH OPATŘENÍ POHLEDEM STAROSTŮ MALÝCH OBCÍ

Pavel Raška, Lenka Slavíková, Miroslav Kopáček, Veronika Hrnčířová

Článek se zabývá vnímáním realizovatelnosti územních protipovodňových opatření ze strany starostů malých obcí. V první části jsou nastíněny hlavní trendy a rámcové, zejména legislativní podmínky pro realizaci těchto opatření. Na základě polostrukturovaných rozhovorů se starosty 17 obcí, ležících v rozlivovém území extrémních povodní, byly získány jejich názory na závažnost povodňového rizika pro rozvoj obce a hodnocení efektivity již realizovaných protipovodňových opatření. Stejným výsledkem výzkumu je hodnocení různých typů překážek, které starostové vnímají jako zásadní pro (ne)realizovatelnost protipovodňových opatření v obci z hlediska její samostatné působnosti. Za nejzávažnější překážky realizace územních protipovodňových opatření považují starostové limity kompetencí v samostatné působnosti obcí a dále nedostatek finančních zdrojů. Překážkou je též nejasné rozložení zodpovědnosti za protipovodňová opatření mezi různé aktéry. Z tohoto důvodu je v závěru článku navrhováno věnovat pozornost tvorbě podpůrných nástrojů pro koordinační a rozhodovací roli obce při realizaci protipovodňových opatření.

1. Úvod

Povodně jsou nejzávažnější přírodní hrozbou, která postihuje Česko, a jedním z nejvýznamnějších přírodních rizikových jevů v Evropě. Jen za roky 1998–2008 bylo Evropskou agenturou pro životní prostředí zaznamenáno 213 větších povodňových událostí, během nichž přišlo o život 1126 osob a byly způsobeny ekonomické škody ve výši více než 52 miliard EUR [EEA 2010]. V Česku byly v posledních desetiletích nejvýraznější povodně v roce 1997 a v roce 2002, závažné škody však způsobily též povodně v roce 2006, 2013 či povodeň z příválových dešťů v roce 2010. Od konce 90. let 20. století se proto otázky zmírňování povodňových škod dostávají do centra pozornosti politiků, úřadů i výzkumných pracovišť. Tento trend byl urychlen implementací Evropské povodňové směrnice [EC 2007] do národních legislativ a praxe veřejné správy i soukromých subjektů.

1.1 Současné trendy v povodňovém managementu

Vzhledem k protipovodňovým opatřením je potřeba upozornit na tři současné trendy, které postupně pronikly do českého prostředí, jsou aktuálními výzvami pro snižování povodňových rizik a též východiskem pro tuto studii.

- (a) Decentralizace povodňového managementu: zatímco v minulosti byl v rozhodovacích procesech upřednostňován přístup shora dolů, současná teorie i praxe zdůrazňuje nutnost participativního přístupu se zapojením jednotlivců, nevládních neziskových organizací, firem a různých úrovní veřejné správy [Fournier et al. 2016]. Ačkoliv je zřejmé, že protipovodňová opatření v území musí mít komplexní povahu, významná role je mezi těmito aktéry přisuzována obcím, neboť ty dle odborníků představují vhodné měřítko pro komunitní přístup k preventivním opatřením, některé činnosti krizového řízení, nefinanční nástroje nápravy škod [EC 2010] či pro tvorbu povodňových plánů na lokální úrovni [Hartmann a Juepner 2014]. Tomuto trendu v našich podmínkách napomohla decentralizace veřejné správy a reforma územně správního členění na konci 90. let 20. století. Na druhou stranu je jen zřídka poukazováno na problémy, jimž mohou obce z důvodů subjektivně vnímaných i reálných omezení personálních, expertních, kompetenčních i finančních zdrojů čelit [Neuvel a Brink 2009; Stevens a Hanschka 2014], je-li jim legislativně přisuzována vyšší míra zodpovědnosti za snižování povodňových rizik.
- (b) Důraz na preventivní opatření: zahraniční i tuzemská zkušenost postupně ukazuje, že je ekonomicky výhodnější zaměřit se na preventivní opatření, nežli na nápravu škod po povodni [Slavíková, v tisku]. Naplnění tohoto trendu je však nejen v Česku zpomalováno vnímáním povodní jakožto náhlých a dočasných jevů [Raška 2015], a snižování povodňového rizika tak není chápáno jako dlouhodobý proces [Pelling 2003]. Zdůvodnit investice do preventivních opatření veřejnosti je pak ještě těžší v případech, kdy dané území již delší dobu povodní zasaženo nebylo.
- (c) Ucelenost opatření: zatímco v minulosti byla při zmírňování povodňových škod primárně zvažována opatření hydrotechnického charakteru (technická vodohospodářská infrastruktura), v současnosti je kladen důraz na komplexní systém opatření, zahrnující mj. přírodě blízká protipovodňová opatření [Loučková 2014] či územně plánovací zásahy, upravující vhodným způsobem konfiguraci a rozvoj ploch v potenciálně ohrožených územích. Realizace územních opatření však může čelit problémům ekonomického či kompetenčního charakteru, stejně jako omezením při dosahování veřejného konsensu ve vztahu k územnímu rozvoji.

1.2 Cíle studie

Jak již bylo uvedeno, průnik v praktickém naplňování všech tří uvedených trendů je mezinárodní odbornou veřejností i četnými politickými představiteli spatřován na úrovni obcí. Relevantním důvodem je, že obec představuje územní jednotku, v níž jsou jednotlivá opatření uskutečňována a mají zde přímý efekt, a zároveň obcím legislativně náleží problematika územního plánování na lokální úrovni. Konečně, obec je základním prostorem, v němž jsou soustavně konfrontovány postoje a jednání jednotlivců s činností veřejné správy.

Cílem této studie je tento – poněkud teoretický pohled shora – vyvážit názory těch, jimž je v poslední době agenda protipovodňových opatření zvýšenou měrou delegována, tedy starostů obcí. Situace v obcích a názory jejich aktérů totiž mohou poskytnout odpovědi na důležité otázky, týkající se realizovatelnosti protipovodňových opatření a možnosti prakticky naplnit obecné cíle Evropské povodňové směrnice i jejich specifikaci, plynoucí z národní legislativy. V této studii vycházíme z vlastního empirického průzkumu mezi starosty populačně malých obcí v rozlivových zónách extrémních povodní. Populačně malé obce byly cíleně zvoleny proto, že u nich lze očekávat nižší finanční a personální kapacity pro řešení (nejen) protipovodňových opatření (viz dále). Tím se zvýrazňuje efekt případných překážek v realizaci protipovodňových opatření. Cílem průzkumu bylo zjistit postoje, motivace a překážky spatřované starosty těchto obcí zejména ve vztahu k územním přístupům k povodňovému managementu. Podstatná v tomto ohledu přitom není pouze věcná správnost starostů, ale především jejich vnímání situace, neboť na něm závisí možnost a efektivita uskutečnit protipovodňová opatření. Specificky se přitom zaměřujeme na územní opatření, neboť ta představují významnou kompetenci obcí samotných.

2. Územní protipovodňová opatření na úrovni obcí: výchozí podmínky v Česku

2.1 Východiska pro realizaci protipovodňových opatření na úrovni obcí

Současné snahy o zdůraznění role obcí při realizaci protipovodňových opatření vycházejí ze sociologické a politologické teorie. Dle Ortwina Renna [Renn 2008] je rozhodovací proces v pluralitních společnostech výsledkem čtyř složek: (i) ekonomické složky, (ii) expertní složky, (iii) politické složky a (iv) sociální složky. Zvláště populačně malé obce, resp. jejich představitelé přitom přispívají všem těmto složkám. Jsou nuceni pracovat ekonomicky efektivně s vyrovnaným rozpočtem, na lokální úrovni mnohdy představují jediný vnitřní zdroj expertních znalostí, veškeré jejich aktivity musí být legitimní, neboť pravidelně „skládají účet“ při volbách [Potluka, Slavíková 2010] a jsou základním subjektem, k němuž se obyvatelé obracejí v otázkách dlouhodobého rozvoje území. Základní zodpovědnosti přisuzované obcím v povodňovém managementu zahrnují zvyšování povědomí o povodňovém riziku, koordinaci jednotlivých aktivit a reflexi povodňové problematiky v územním rozvoji. Zvláště v koordinační a územně plánovací roli však představitelé obcí mohou narážet na konflikty aktérů a jejich různá očekávání a priority [srv. Hartmann 2012]. Společensky by preferované řešení mělo být konsensuální, ale i to má nezřídka své nevýhody např. v suboptimálních efektech, vágnosti a prodloužení doby rozhodovacího procesu.

Česko představuje stát s enormně vysokým počtem obcí. Jejich průměrná velikost je méně než 13 km², což je v rámci Evropské unie při srovnání ekvivalentních jednotek kategorie LAU druhá nejmenší rozloha. Ačkoliv zákon 128/2000 Sb. stanovuje pro populačně malé obce do 500 obyvatel 5 až 15 a pro obce od 500 do 3 000 obyvatel 7 až 15 členů zastupitelstva, v mnoha malých obcích zůstává tento počet na minimu a značná část zastupitelů (ne-li všichni) mohou být neuvolnění pro výkon funkce. Dů-

sledky uvedených skutečností jsou dvojí: (a) delegování dalších zodpovědností na obce může vytvářet enormní tlak na starosty a zastupitele, (b) vysoká administrativní fragmentace území může narážet na limity koordinace územních jednotek v případě územně rozsáhlejších a koncepčních opatření, a to jak horizontálně (mezi sousedními obcemi), tak vertikálně (např. stát, povodí, obce). Problém v koordinaci však může nastat i v rámci jediné obce, neboť její místní části mohou mít i ve vztahu k povodním různé problémy a priority.

2.2 Legislativní rámce územních protipovodňových opatření v Českých zemích

Je zřejmé, že základním závazným rámcem, určujícím kompetence obcí v přípravě a realizaci územních protipovodňových opatření, budou vlastnické poměry a územně plánovací legislativa. Z hlediska vlastnických poměrů je nutné zdůraznit, že obce v četných případech nejsou správcem přinejmenším části pozemků v bezprostřední blízkosti vodních toků. Ty může spravovat např. oblastní závod povodí, v případě menších vodních toků také nezřídka Lesy ČR, s. p. či soukromý vlastník. Vlastnické poměry v rozlivových zónách bývají ještě komplikovanější, takže přímé intervence (např. výkupem pozemků) představují značnou výzvu pro vyjednávací proces [Čamrová 2007].

Územně plánovací legislativní rámce v minulosti procházely významnými změnami. Legislativní pokusy o zakotvení nakládání s vodou za účelem zmírňování povodňových rizik lze nalézt již v 19. století, nicméně první explicitní reflexe povodňové problematiky v územně plánovací legislativě přichází až počátkem druhé poloviny 20. století (tabulka 1) a představují zejména snahu o vymezení záplavových zón. Teprve vyhláška č. 135/2001 o územně plánovacích podkladech a územně plánovací dokumentaci stanovila povinnost znázorňovat zátopová území v zadání územního plánu velkého územního celku a územního plánu obce. Návazující legislativní dokumenty tento proces dále specifikují. Legislativně se tedy jedná o praxi relativně mla-

obce jsou lokalizovány v Ústeckém kraji. Obce byly vybrány na základě prostorové analýzy v geografických informačních systémech (GIS; software ESRI ArcGIS 10.3) na základě polohopisných dat (ZABAGED, ČÚZK) a dat modelovaného rozlivu povodní s vypočtenou dobou opakování 100 let (Q_{100} ; HEIS VÚV T.G.M.). Ze všech obcí byly vybrány ty, u nichž by bylo při stoletém průtoku teoreticky zasaženo více než 30 % budov, tj. aby výsledný výzkumný vzorek představoval dostatečně vysokou pravděpodobnost vzniku škod při povodňových situacích.

Výsledkem byl výběr 21 obcí (všechny do 3 000 obyvatel), (obr. 1), což vzhledem ke kvalitativní povaze výzkumu, zvoleným kritériím a cílům představuje reprezentativní vzorek [srv. Longhurst 2016]. Tyto obce se převážně nacházejí v blízkosti řek Labe a dolní Ohře, po jednom případě pak v rozlivové zóně Bíliny, Ploučnice a Hačky (přítok Chomutovky). Vzorek zároveň představuje spektrum obcí, u nichž by potenciální povodeň zasáhla různé typy zástavby z hlediska stáří (před r. 1900, do r. 1990 i po něm) a taktéž typu (residenční, rekreační ad.). Osobní polostrukturované rozhovory byly realizovány od podzimu 2016 do jara 2017, ve čtyřech případech nebylo možné rozhovor realizovat. Dotazník obsahoval segment identifikačních otázek, dále otázky k relativnímu významu povodní pro rozvoj obce, otázky k plá-

novaným a realizovaným protipovodňovým opatřením a multikriteriální tabulku zaměřenou na hodnocení překážek v implementaci protipovodňových opatření (příloha 1). Ze získaných dat jsou v této studii akcentovány ty výsledky, které mají přímou vazbu na územní protipovodňová opatření.

4. Výsledky a diskuse

4.1 Vnímání závažnosti problému

Cílem první části rozhovoru bylo zjistit, jaký význam přiřklárají starostové obcí povodním v rámci rozvoje území a jaké jsou typické škody, které povodně v obci způsobují. Odpovědi na tuto otázku zároveň umožnily zpětně verifikovat variabilitu vzorku. Připomínáme, že všechny obce byly na základě prostorového modelu vybrány tak, aby se částí své zástavby nacházely v rozlivové zóně extrémních povodní. Míra vnímání povodňového rizika byla klasifikována do tří stupňů, charakterizovaných v tabulce 2.

Obce, u nichž lze míru vnímání považovat za vysokou, jsou z větší části ty, které byly významně zasaženy katastrofální povodní v roce 2002, ale zároveň utrpěly škody pravidelně i v důsledku povodní menšího rozsahu. V některých případech se navíc jedná o obce, u nichž samotná historická lokace ome-

zuje možnost některých protipovodňových opatření (např. Mlékojedy na Litoměřicku mohou jen stěží realizovat protipovodňovou bariéru, v Hřensku je obtížné nalézt prostor pro rozliv).

Povodňové škody z velkých povodní evidují na regionální a celostátní úrovni sumární zprávy připravované Výzkumným ústavem vodohospodářským T.G.M. [např. VÚV 2013], které využívají také data pojišťoven o pojistných událostech. Tato data ovšem jen v omezené míře postihují detailní situaci v obcích a také nezohledňují míru mimoekonomických škod. Tyto faktory přitom v důsledku ovlivňují vnímání realizovatelnosti protipovodňových opatření představiteli obcí. Proto byly v rámci rozhovoru zjišťovány povodňové škody, které lze rozdělit na přímé a nepřímé. Přímé škody zahrnují především zaplavení budov různého využití a v rozdílném rozsahu. K nejzávažnějším škodám patří zaplavení obytných budov jako např. při povodni v r. 2002 v Bohušovicích nad Ohří, při níž bylo zaplaveno přibližně 150 budov. Ve většině případů však respondenti uvedli, že jsou zaplavena pouze sklepení vlivem vzestupu hladiny podzemkové vody či průsakem a dominantní část zaplavených budov navíc tvoří rekreační objekty v chatových osadách lokalizovaných v blízkosti vodního toku. K dalším problémům patří zaplavení komunikací, zemědělských pozemků a zahrad. Nepřímé škody zpravidla nevyvolávají akutní potřebu záchranných prací a finanční

Míra vnímání rizika	Charakteristika (kritéria pro zařazení)	Obce
vysoká	- povodně jsou pro obec významným či spíše významným problémem - škody jsou spíše přímé a rozsáhlé (územně i výši) - současný povodňový management stále není dostačující	Bohušovice nad Ohří, Brňany, Hřensko, Křešice, Mlékojedy, Terezín, Záluží
střední	- povodně jsou pro obec významným či spíše významným problémem - škody jsou spíše nepřímé a méně rozsáhlé (územně i výši) - současný povodňový management je poměrně efektivní	Brozany nad Ohří, Dolánky nad Ohří, Pišťany, Počedělice, Vršovice, Všehrady, Žabovřesky nad Ohří
nízká	- povodně jsou pro obec spíše nevýznamným či nevýznamným problémem - škody jsou spíše nepřímé a nízké (územně i výši) - současný povodňový management je dostačující a poměrně efektivní	Hostomice, Františkov nad Ploučnicí, Lenešice

Tab. 2: Míra vnímání povodňového rizika dotazovanými starosty

podpory, ale dlouhodobě mohou být pro rozvoj obce stejně nebo i více významné, nežli škody přímé. Tyto škody se týkají územního rozvoje, který je limitován rozsahem aktivní zóny záplavového území, ale též území rozlivu extrémních povodní (např. Lenešice, Záluží, Brozany nad Ohří) a v nich stojících staveb, které jsou stěží pojistitelné. Dále škody vznikají omezením dopravní obslužnosti v průběhu povodní. Tato omezení, případně kompletní odříznutí od dopravních spojení se týkaly hned několika obcí (Vršovice, Počedělice, Hřensko). Podobně mohou být obce odříznuty od energetické sítě (Brňany). Nepřímým, ale velmi závažným dopadem povodní je pak deprivace z nemožnosti povodním předejít či efektivně snižovat jejich škody (Hřensko, Křešice, Mlékojedy).

4.2 Hlavní realizovaná opatření

Podstatným faktorem, ovlivňujícím ochotu realizovat protipovodňová opatření, je kromě vnímání samotného rizika též vnímání pozitivních efektů, které může opatření přinést [Bubeck et al. 2012]. Zvláště v případech, kdy neexistuje aktuální zkušenost s povodňovými

škodami a přínosem protipovodňových opatření, je pak obtížné prosadit ve společnosti záměry na jejich tvorbu. Z tohoto důvodu je podstatné zjišťovat, jaká opatření byla či jsou v obcích realizována, a jak je efekt těchto opatření zpětně hodnocen těmi, kdo jejich význam komunikují ve vztahu k veřejnosti. Odpovědi, sumarizované v tabulce 3, zároveň dávají představu o vnímání komplementarity jednotlivých opatření, příp. důrazu pouze na určitá opatření.

Z tabulky 3 je patrné, že mezi uvedenými opatřeními stále převažují hydrologicko-technické a infrastrukturní zásahy. To je patrné taktéž z dalších budoucích opatření, která starostové považují za potenciálně efektivní. Mezi těmi byla nejčastěji zmiňována údržba a regulace koryt vodních toků (čištění koryt, výsadba doprovodné vegetace, posunutí koryta vodního toku apod.). Územní opatření byla naopak realizována jen v několika obcích.

Z rozhovorů dále vyplynula významná role spolupráce obcí s dalšími subjekty při plánování a kofinancování protipovodňových opatření. Zatímco úroveň spolupráce byla v některých

případech hlavním důvodem realizace opatření (Bohušovice nad Ohří a Povodí Ohře, s. p.), v jiných případech její nízká míra a delegování opatření na jiné subjekty způsobuje absenci efektivních protipovodňových opatření. V tomto ohledu lze považovat za prioritní cíl přípravu srozumitelných informačních podkladů o druhích opatření a možnostech jejich financování a realizace pro starosty menších obcí, doplněné o případy dobré praxe. Podobně se zdá být nutné podpořit možnosti spolupráce mezi správci povodí a starosty (malých) obcí.

4.3 Percepce překážek v realizaci územních protipovodňových opatření

V poslední části rozhovoru starostové hodnotili realizovatelnost devíti protipovodňových opatření a identifikovali překážky, které dle jejich názoru provedení těchto opatření brání. Opatření byla vybrána na základě rešerše literatury a většinu z nich lze považovat za relativně běžnou v tuzemském prostředí a – jak ukazuje i předchozí kapitola – realizovatelnou na úrovni obcí. K uvedeným opatřením mohli

Typ opatření	Specifikace	Pozitivní dopad	Obec
Monitoring a pasivní opatření	informační systém a odečty vodních stavů	částečný	Mlékojedy, Křešice
	protipovodňový val	ano	Píšťany, Bohušovice nad Ohří, Křešice, Terezín
	mobilní hráze (pytle s pískem)	částečný	Záluží, Františkov nad Ploučnicí
Hydrologicko-technická opatření	stavidlo	ano	Brozany nad Ohří
	regulace koryt	částečný	Dolánky nad Ohří
	odčerpávání podpovrchové vody	částečný	Hostomice
	retenční funkce vodních nádrží	částečný (jen některé obce)	Lenešice, Žabovřesky nad Ohří, Počedělice, Záluží
	historické hráze	ano	Počedělice
	vydláždění koryta	ano	Všehrady
	odstranění bariér v korytě (můstky)	ano	Všehrady
	údržba koryt	ano	Vršovice, Křešice
Územní a strategická opatření	změny územního plánu	ano	Bohušovice nad Ohří
	výkupy pozemků (konzervace území)	ano	Bohušovice nad Ohří
	poldry	zatím nelze hodnotit	Dolánky nad Ohří
	povodňový plán	částečný	Brňany, Žabovřesky nad Ohří, Vršovice, Píšťany, Lenešice, Počedělice, Františkov nad Ploučnicí

Tab. 3: Realizovaná (dokončená a prováděná) opatření a jejich dopady podle starostů obcí

starostové doplnit i další, avšak tuto možnost nikdo nevyužil. V představení výsledků jsou územní protipovodňová opatření záměrně ponechána v kontextu dalších opatření, aby byl patrný relativní význam vnímaných překážek. Jednotlivá opatření byla nejprve hodnocena na čtyřstupňové škále (velmi snadno realizovatelná = 1, standardně realizovatelná = 2, obtížně realizovatelná = 3 a nerealizovatelná = 4), příp. výrokem neumím posoudit.

Jako nejsnáze realizovatelná opatření jsou vnímána vlastní monitoring hladiny vodního toku a lokální varovný systém pro občany, u nichž pouze tři, resp. jeden starosta uvedl, že se jedná o obtížně realizovatelné či nerealizovatelné opatření. Naopak jako obtížně realizovatelná jsou vnímána opatření, vyžadující úpravu technické infrastruktury (protipovodňové zábrany) či přírodních prvků (revitalizace říčních koryt ve správě obcí), a taktéž některá územní opatření. Následně respondenti stanovovali překážky pro ta opatření, která vnímají jako obtížně realizovatelná či nerealizovatelná. Souhrnné výsledky znázorňuje obrázek 2, v němž jsou ve třístupňové škále zaznamenány počty pozitivních odpovědí (tj. specifická překážka omezuje

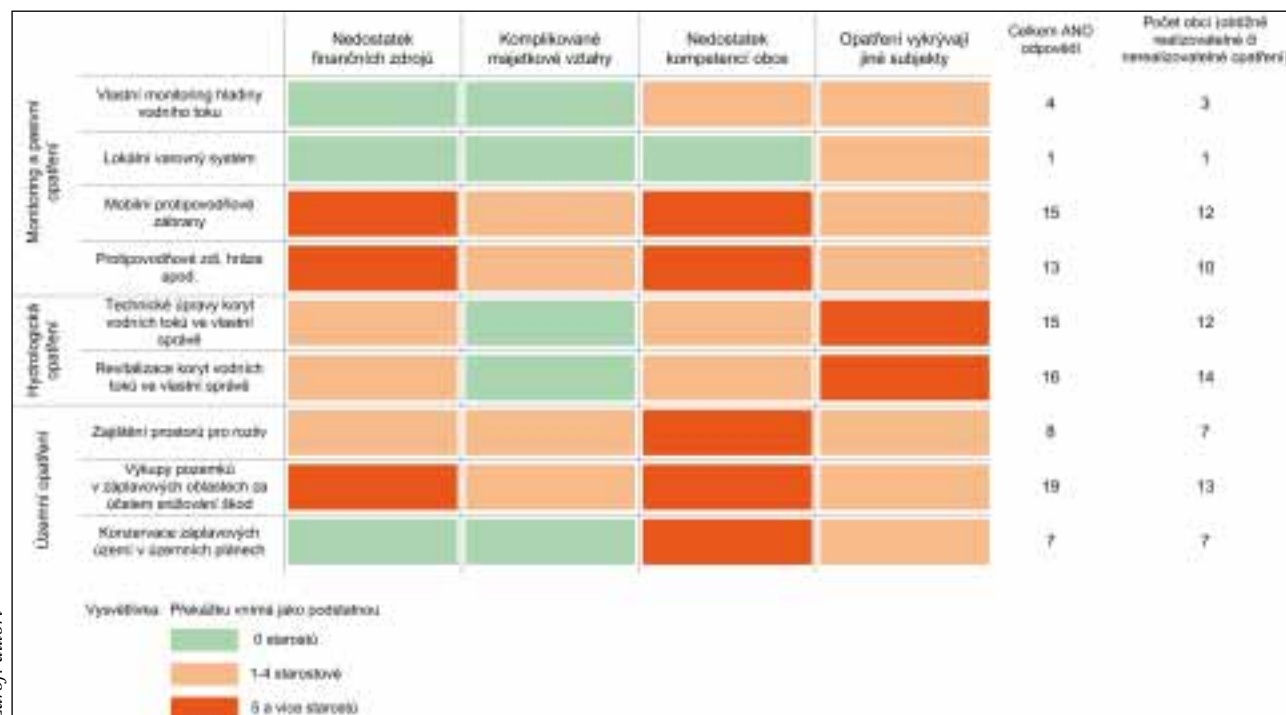
realizaci specifického typu opatření) a dále také celkový počet pozitivních odpovědí za jednotlivé typy opatření.

V rámci územních opatření byl jako nejčastější překážka respondenty uváděn nedostatek kompetencí na straně obce. Tento výsledek lze při prvním pohledu považovat za překvapivý, neboť v principu by mělo být zajištění rozlivu či konzervace záplavových území možné řešit prostřednictvím územního plánu, příp. pomocí dalších územně plánovacích nástrojů. Výsledek tak rozporuje současný odborný konsensus, který jako jednu z hlavních rolí obcí v povodňovém managementu spatřuje právě územní plánování a územní management [např. Pottier et al. 2005]. Bližší pohled však naznačuje, že uvedené překážky mohou být zapříčiněny např. fragmentací území (problematickou koordinací aktivit více obcí, jednotlivých místních částí obcí, příp. obcí a jiných aktérů) a dále omezenými pravomocemi veřejné správy ve vztahu k soukromým vlastníkům [Čamrová 2007]. Navazující výzkum by tedy měl být zaměřen na hlubší poznání příčin vnímání kompetenčních překážek. Ta mohou kromě výše uvedeného plynout i z nedostatku expertních znalostí týkající

se legislativy, ze slabé integrace různých územně plánovacích nástrojů či z omezených kapacit pro překonávání konfliktů ve využívání území. Uvedené příčiny lze považovat za potenciálně významné i z pohledu starostů. Z rozhovorů totiž vyplynulo, že některá z protipovodňových opatření s již přidělenou dotací právě kvůli problémům s výkupy pozemků a s komunikací s vlastníky pozemků nebyla realizována. Na základě zahraniční zkušenosti se lze domnívat, že překonání těchto problémů bude vyžadovat vyšší stupeň integrace povodňových strategií a legislativy, stejně jako expertní asistenci při vyjednávání opatření v konkrétním území.

5. Závěr

Územní opatření na úrovni obcí lze – vždy ve vztahu k určitému druhu povodní – považovat za významný směr zvyšování retenční schopnosti krajiny a snižování povodňových škod. Ačkoliv tato opatření vychází ze zákonných norem a strategických dokumentů, jejich provedení je podmíněno možnostmi koordinovat úsilí napříč administrativně značně fragmentovaným územím a též znalostní, kompetenční a finanční

Obr. 2: Překážky realizace protipovodňových opatření vnímané starosty obcí

kapacitou obcí k jejich realizaci. V provedeném výzkumu jsme se na příkladu malých obcí Ústeckého kraje pokusili dokumentovat problémy, jimž mohou tyto obce a jejich představitelé čelit při realizaci protipovodňových opatření. Představené výsledky ukazují, že povodně jsou některými obcemi vnímány jako závažný problém územního rozvoje. Spektrum protipovodňových opatření realizovaných napříč obcemi zahrnuje většinu standardních postupů, i když (pro)aktivita jednotlivých obcí se velmi liší. Za nejzávažnější, avšak ne jedinou překážku realizace územních protipovodňových opatření považují starostové limity kompetencí při koordinaci protipovodňových opatření s dalšími veřejnými i soukromými subjekty v území. Z tohoto důvodu je vhodné se v dalším výzkumu zaměřit na tvorbu nástrojů k podpoře koordinací a rozhodovací role obce při realizaci protipovodňových opatření. Předloženým textem jsme se zároveň pokusili zdůraznit nutnost dále doplnit koncepční studie a existující mezinárodní i národní dokumenty výzkumem jejich reálných dopadů a vnímání lokálními aktéry.

Poděkování: Studie vznikla v rámci řešení projektu GA ČR č. 16-02521S „Individuální a organizační rozhodování v redukci environmentálních rizik: motivace, mechanismy a efektivita“ a UJEP-SGS-173-07-06 „Environmentální dějiny severozápadních Čech“.

Použité zdroje:

BUBECK, Philip – BOTZEN, Wouter J. W. – AEARTS, Jeroen C. J. H. A Review of Risk Perceptions and other Factors that Influence Flood Mitigation Behavior. In: *Risk Analysis*. 2012, roč. 32, č. 9, s. 1481–1495. ISSN.

ČAMROVÁ, Lenka. Problémy s výkupy pozemků za účelem realizace protipovodňových opatření – ekonomie, politické mýty a realita. In: *Vodní hospodářství*. 2007, č. 6, s. 207–210. ISSN 1211-0760.

EC. Directive 2007/60/EC on the assessment and management of flood risks. European Community, 2007.

EC. A Community approach on the prevention of natural and man-made disasters. European Community, 2010.

EEA. Mapping the impacts of natural hazards and technological accidents in Europe. An overview of the last decade. EEA technical report no 13/2010. Copenhagen: European Environment Agency, 2010.

FOURNIER, Marrie – LARRUE, Corrine – ALEXANDER, Meghan – HEGGER, Dries – BAKER, Marloes – PETTERSSON, Maria – CRABBÉ, Ann – MEES, Hannelore – CHORYNSKI, Adam. Flood risk mitigation in Europe: how far away are we from the aspired forms of adaptive governance? In: *Ecology and Society*. 2016, roč. 21, č. 4, s. 49. ISSN 1708-3087.

HARTMANN, Thomas. Wicked problems and clumsy solutions: Planning as expectation management. In: *Planning Theory*. 2012, roč. 11, č. 3, s. 242–256. ISSN 1473-0952.

HARTMANN, Thomas – JUEPNER, Robert. The flood risk management plan: an essential step towards the institutionalization of a paradigm shift. In: *International Journal of Water Governance*. 2014, roč. 2, s. 1, s. 107–118. ISSN 2211-4491.

LONGHURST, Robyn. Semi-structured interviews and focusgroups. In: CLIFFORD, Nicholas, FRENCH, Shaun, VALENTINE, Gill (eds.): *Key methods in Geography*. London: Sage, 2010, s. 103–115. ISBN 978-1-4129-3508-1.

LOUČKOVÁ, Blanka. Eastern European perspective on the environmental aspects in current flood risk management: The example of the Czech Republic. In: BHADURI, Anik – BORGARDI, Janos – LEENTVAAR, Jan – MARX, Sina (eds): *The global watersystem in the anthropocene*. New York: Springer Water, 2014, s. 183–195. ISBN 978-3-319-07548-8.

NEUVEL, Jeroen, M. M. – BRINK, Adri van den. Flood risk management in Dutch local spatial planning practices. In: *Journal of Environmental Planning and Management*. 2009, roč. 52, č. 7, s. 865–880. ISSN 1360-0559.

PELLING, Mark. *The vulnerability of cities*. London: Earthscan, 2003, 2012 s. ISBN 978-1-8497-7337-9.

POTLUKA, Oto – SLAVÍKOVÁ, Lenka. Impact of Floods on Local Political Representation. In: *Acta Politologica*. 2010, roč. 2, č. 1, s. 1–17. ISSN 1804-1302.

POTTIER, Nathalie – PENNING-ROWSELL, Edmund – TUNSTALL, Sylvia – HUBERT, Gilles. Land use and flood protection: contrasting approaches and outcomes in France and in England and Wales. In: *Applied Geography*. 2005, roč. 25, č. 1, s. 1–27. ISSN 0143-6228.

RAŠKA, Pavel. Flood risk perception in Central-Eastern European member states of the EU: A review. In: *Natural Hazards*. 2015, roč. 79, č. 3, s. 2163–2179. ISSN 0921-030X.

SLAVÍKOVÁ, Lenka. Effects of government flood expenditures: the problem of crowding-out. *Journal of Flood Risk Management*, v tisku. DOI: 10.1111/jfr3.12265

STEVENS, Mark R. – HANSCHKA, Steve. Municipal flood hazard mapping: the case of British Columbia, Canada. In: *Natural Hazards*. 2014, roč. 73, č. 2, s. 907–932. ISSN 0921-030X.

VÚV. Vyhodnocení povodní v červnu 2013. Závěrečná souhrnná zpráva. Praha: VÚV T.G.M., v.v.i., 2013. 257 s.

Příloha 1: Vstupní soubor otázek pro polostrukturované rozhovory.

Část	Číslo	Otázka
A	Identifikační otázky	
	1a	Pohlaví
	1b	Věk
	1c	Délka období ve funkci
	1d	Obor vzdělání
	1e	Vnímání závažnosti problému povodní
B	Jak je vnímáno riziko povodní	
	2	Jaké jsou nejzávažnější PROBLÉMY, které povodně ve Vaší obci způsobují?
	3	Proč podle Vás povodně ve Vaší obci způsobují škody v současné míře?
	4	Působí povodně nějaké konkrétní náklady/výdaje obci či jiným subjektům?
	5	Pokud ano, na koho dopadají? Jaký mají tyto výdaje zdroj a k čemu jsou především určeny?

C	Řešení problému z pohledu obce	
	6	Můžete prosím popsat, jaké konkrétní úsilí v samostatné působnosti vyvíjí Vaše obec za účelem zmírnění negativních dopadů povodní?
	6a	Ve kterém roce a proč se s opatřeními začalo?
	6b	Co se již udělalo/dělá nyní v těchto dnech?
	6c	Z jakých zdrojů jsou opatření financována?
	6d	Co se plánuje dělat do konce Vašeho volebního období?
	6e	Existují záměry přesahující rámec volebního období?
	7	Dochází ke spolupráci mezi různými aktéry (státní správa, neziskový sektor, soukromá sféra) za účelem zmírnění dopadů povodní?
	7a	Pokud ano, v jaké rovině? (výměna informací, formulace strategií, spolupráce na konkrétních projektech, v rámci financování opatření atd.)
	7b	Pokud ne, proč?
D	Multikriteriální tabulka pro hodnocení jednotlivých opatření a bariér jejich implementace	
	8a	osm opatření: hodnocení body 1 až 4, příp. N (nedokáží posoudit)
	8b	osm opatření: hodnocení čtyř možných bariér (finanční, vlastnické, kompetenční, delegování na jiný subjekt) binárně ANO/NE

doc. Mgr. Pavel Raška, Ph.D.

Bc. Veronika Hrnčířová

Katedra geografie

Přírodovědecká fakulta UJEP v Ústí nad Labem

doc. Ing. Lenka Slavíková, Ph.D.

Ing. Miroslav Kopáček

Katedra regionálního rozvoje a veřejné správy

Fakulta sociálně ekonomická UJEP v Ústí nad Labem

ENGLISH ABSTRACT

Feasibility of flood control measures from the viewpoint of mayors of small municipalities, by Pavel Raška, Lenka Slavíková, Miroslav Kopáček and Veronika Hrnčířová

This article describes how mayors of small settlements comment on the feasibility of spatial measures of flood control. The opening part outlines current trends and framework conditions, particularly those anchored in legislation. Based on semi-structured interviews with mayors of 17 municipalities located in areas subject to extreme flooding we learned about opinions on flood risk as related to the development of villages. Also, the mayors commented on the efficiency of measures that have already been implemented. The key result of the survey is an assessment of various types of burdens perceived by the mayors as crucial for the feasibility of flood control measures. They think that the implementation of flood control measures is greatly complicated by the limits of competences in the purview of municipalities. Other burdens include a lack of finance and unclear distribution of responsibilities for flood control measures among various participants. For this reason, in its conclusion the article suggests paying attention to supportive tools for coordination and the decision-making role of municipalities in the implementation of flood control measures.

STRATEGICKÉ PLÁNOVÁNÍ OBCÍ A MĚST V ČESKÉ REPUBLICE – QUO VADIS?

Jiří Ježek

Cílem příspěvku je analýza postojů představitelů českých obcí a měst ke strategickému plánování. Výkladový rámec příspěvku vytváří současná evropská diskuse o společenském postavení strategického plánování a o hledání cest, jak integrovat dva protichůdné plánovací modely: integrované rozvojové plánování (comprehensive planning) a plánovací inkrementalismus (disjointed incrementalism). Výzkum ukázal, že v České republice převažuje instrumentální chápání strategického plánování jako racionálního procesu, jehož cílem je nalezení optimálního souboru opatření, vedoucích k naplnění stanovených cílů. Pouze cca 20 % respondentů vnímá procesní a politický charakter strategické plánování a zastává názor, že dnes není možné plánovat tak, jako v období plánovací euforie a že je nutné hledat plánovací postupy, které zvýší akceschopnost a prosaditelnost strategických plánů. Vnímají především moderační, komunikační a informační úlohu strategického plánování. Obecně v České republice existuje skepse vůči plánovitým a strategickým přístupům, což se odráží v tom, že města a obce sice plánují, ale často pouze formálně.

Úvod

Strategické plánování se již od 50. let 20. století uplatňuje v podnikatelských organizacích, zvláště v USA. V 70. a 80. letech 20. století se jeho aplikační oblast rozšiřuje o veřejný sektor a veřejnou správu. Začíná se také hovořit o strategickém plánování měst a regionů.

Strategické plánování je možné stručně definovat jako „systematický a integrovaný přístup k tvorbě a realizaci politiky, zohledňující klíčové souvislosti, rozvojové zdroje a dlouhodobý plánovací horizont“ [Dimitriou, Thompson 2007, s. 3]. Jedná se o „sociální proces, který umožňuje setkávání velkého množství lidí nacházejících se v různých institucionálních vztazích a pozicích, kteří navrhují společný postup, stanovují obsah a strategii, jak řídit prostorové změny“ [Healey 1996, s. 218]. Úkolem strategického plánovacího procesu tak není pouze navrhovat konkrétní strategie a rozvojové projekty, ale také organizační struktury, které umožní jejich prosazení, realizaci a evaluaci.

Strategické plánování je formálně pleonasmus, neboť strategické znamená cíleně plánované, přičemž plánování je z podstaty cílově zaměřené. S podobnými pleonasmy se často setkáváme zvláště v anglosaské literatuře. Jejich úkolem je zdůraznit, že se jedná o kvalitativní změnu.

Nová na strategickém plánování měst a regionů je hlavně orientace na usměrňování ekonomického rozvoje prostřednictvím procesu kolektivního dosahování

shody o problémech, silných a slabých stránkách, rozvojových cílech a opatřeních. Podle Taylora se spíše než o nový přístup k plánování měst a regionů jedná o modifikaci těch existujících [Taylor 2010, s. 201]. Obecně se autoři shodují, že roste potřeba chápat tradiční plánovací činnost více strategicky (strategie mohou redukovat komplexitu a zvyšovat konzistentnost jednání), přičemž se vyvíjejí nové přístupy, které podporují místní/regionální rozvoj.

V jednotlivých vyspělých zemích se pojetí strategického plánování měst a regionů značně liší a je závislé na místních institucionálních podmínkách. V britském a nizozemském kontextu leží těžiště v oblasti plánování ekonomického rozvoje. Pro americké pojetí je typický manažerský přístup, který kladě důraz na využívání disponibilních zdrojů a na časové plánování [Poister, Streib 2005]. Britské strategické plánování, podobně jako např. německé, rozlišuje mezi regionální politikou a prostorovým uspořádáním (*Raumordnung*), přičemž obě formy sledují přibližně stejné cíle: snižování regionálních rozdílů a podpora prostorového rozvoje. V německy psané literatuře se pojem strategické plánování příliš nepoužívá. Pokud ano, tak většinou v souvislosti s procesy regionální samoorganizace, takže se spíše hovoří o regionálním managementu nebo o regionální governanci. Francouzské pojetí, historicky ovlivněné národním planification, kladě důraz na indikativní řízení ekonomického rozvoje, přičemž územním aspektům věnuje druhořadou

pozornost. Francouzské pojetí strategického plánování měst a regionů má značný vliv na evropské (unijní) myšlení, mnohem větší než britské.

Strategické plánování v podmínkách českých obcí a měst (výsledky empirického výzkumu)

Strategické plánování měst a regionů se na počátku 21. století stalo mezinárodně diskutovaným tématem. Jedni ho odmítají jako prázdný pojem, jiní doufají, že po období plánovacího inkrementalismu naleznou „novou hvězdu na plánovacím nebi“. Po období projektově-orientovaného plánování (80. a 90. léta 20. století), které se vědomě vzdalo víry v koordinované a integrované řízení rozvoje měst a regionů, se opět hledají strategické koncepty, které by integrovaly tvorbu rozvojových projektů s rozvojovými vizemi. V kontextu aktuálních společenských výzev a hrozeb (globalizace, ekonomická a sociální krize, demografické změny, pokles obyvatel řady měst atd.) je strategickému plánování přisuzována nelehká úloha – řídit strukturální změny ve městech a regionech [Faludi 2004]. Zatímco někteří autoři hovoří o „strategickém obratu“ [Healey 2007, Wiechmann 2008], tak jiní takové názory zpochybňují, neboť podle nich neodrážejí empirickou zkušenost [Newmann 2008 a jiní].

Nejednoznačné vymezení strategického plánování měst a regionů ztěžuje také jeho mezinárodní (srovnávací) vý-

zkum. Významně se totiž při jeho chápání projevují kulturní, politické, právní a správní tradice jednotlivých zemí. Veřejná diskuse v ČR podle našeho názoru mezinárodní kontext příliš nereflektuje¹⁾ a má značně normativní charakter [Slach, Ježek 2015]. Strategické plánování není chápáno jako kreativní, ale spíše technická nebo technokratická činnost. Soustřeďuje se na tvorbu plánů, nikoliv na plánování jako nekončící proces. Obecně se v ČR utápíme v tvorbě metodik (jako kdyby existovala nějaká jediná, nejlepší metodika, kterou stačí pouze objevit), jejichž použití máme tendenci normativně nařizovat. Koordináční činnost většinou nechápeme jako komunikační proces (včetně setkávání se, diskuse, přesvědčování) mezi aktéry místního/ regionálního rozvoje, ale jako práci u stolu se strategickými plány.

Kritický pohled na strategické plánování nám byl impulsem pro řešení projektu TA ČR (program OMEGA) č. TD20323 „Strategické plánování obcí, měst a regionů: výzvy, problémy, možnosti řešení“ v letech 2014 a 2015. V rámci řešení tohoto projektu byl realizován rozsáhlý empirický výzkum,²⁾ jehož cílem bylo zjistit, jak české obce a města strategicky plánují a jaké mají jejich představitelé postoje ke strategickému plánování a jeho různým podobám. Podrobné výsledky tohoto výzkumu jsou publikovány v pracích [Ježek 2015, Ježek, Slach, Šilhánková a kol. 2015], které jsou zájemcům volně ke stažení na webových stránkách Střediska pro výzkum regionálního rozvoje [www.svr.zcu.cz].

Existence strategických plánů, důvody pořizování a participace veřejnosti

Podle výsledků našeho výzkumu má 62,4 % obcí a měst v ČR zpracovaný strategický plán (2015). Absolutní většina respondentů je přesvědčena o tom, že strategické plánování je potřebné a smysluplné.

Potěšujícím zjištěním bylo, že hlavním účelem pro pořizování strategických plánů již není, tak jako v našich minulých průzkumech, „zvýšení šancí na získání dotací ze strukturálních fondů“, ale spíše „potřeba vědět, kde jsme a kam směřujeme“ a „příprava na budoucnost, spojená s formulací jasných rozvojových cílů a strategií“. Přesto podíl těch, kteří strategické plánování chápou jako „nutné zlo“, je velký.

Tvorby strategických plánů se dnes účastní velké množství aktérů. Participativní plánování, kdy jsou do tvorby strategických plánů zapojováni nejenom politici a úředníci, ale také zástupci občanského a podnikatelského sektoru, se stalo i u nás běžnou praxí. Struktura aktérů je velmi pestrá, čím větší obec nebo město, tím zpravidla větší počet a rozmanitost aktérů podílejících se na tvorbě strategických plánů. S ohledem na míru, resp. kvalitu participace v praxi převládají pasivní formy jako informování, připomínkování a konzultace. Partnerský přístup, kdy je veřejnost vnímána jako rovnocenný partner uvedlo 9,2 % představitelů obcí a měst. S nejvyšší formou participace – spolurozhodováním – kdy je tvorbou strategického plánu pověřena organizace, sdružující jak zástupce z oblasti politiky a veřejné správy, tak ekonomiky a občanské společnosti, která není součástí veřejné správy, se prakticky nesetkáváme. Významně se tento přístup uplatňuje pouze při tvorbě strategií komunitně vedeného místního rozvoje místních akčních skupin. Obecným problémem je, že se s veřejností po schválení plánů většinou nepracuje. Např. průzkumy veřejného mínění se nedělají průběžně, málo se využívají při rozhodování, pracovní skupiny se po schválení strategických plánů rozpadají atd.

Obsah strategických plánů

Z obsahového hlediska se strategické plány často zabývají více retrospektivní analýzou (tím, co bylo), než koncepcí

budoucího rozvoje. Zpracovatelé jsou často externí poradenské organizace, i když v posledních letech přibývá obcí a měst, která tvorbu strategických plánů zajišťují vlastními kapacitami a externích služeb využívají při řešení dílčích úkolů [Ježek 2013].

V situačních analýzách se vyskytují informace a data, která jsou snadno dostupná. Největší pozornost je věnována informacím o obyvatelstvu. Naopak části věnované ekonomice patří k informačně nejslabším. Informace jsou předkládány bez zhodnocení jejich relevance pro identifikaci strategie. Převážně se využívají kvantitativní data a informace. Metody kvalitativního výzkumu (např. rozhovory s experty) nebo prognostické metody se používají spíše výjimečně. V posledních letech narostl počet měst, která si nechávají zpracovat průzkumy obyvatel nebo podnikatelského prostředí. Problémem se ovšem ukazuje nejenom profesionalita, s níž jsou uvedené průzkumy zpracovány, ale hlavně interpretace jejich výsledků. Evidentní bezradnost s tím, jak nakládat s výsledky způsobuje, že tvoří přílohy strategických plánů beztoho, aniž by byly v analytické části reflektovány. Naše výzkumy také ukazují, že situační analýzy jsou většinou popisem současné situace. Nejsou analyzovány hlubší příčiny a širší souvislosti problémů. Chybí srovnávací analýzy s konkurenčními městy, které by objektivizovaly postavení měst a umožňovaly jejich profilaci. SWOT analýzy jsou většinou vytvářeny intuitivně. Zvláště analýzy příležitostí a hrozeb mají často spekulativní nebo nicneříkající charakter [Ježek 2013].

Koncepční (strategická) část je většinou, měřeno počtem stran, nepoměrně kratší a většinou má obecný charakter. Nevede k výběru omezeného počtu priorit, které je možné v daném časovém horizontu realizovat. Města se často snaží řešit všechny problémy najednou, bez hierarchizace problémů a postupů jejich řešení. Jelikož také většinou

1) Teoretickým otázkám strategického plánování měst a regionů, jeho různým přístupům a koncepcím se budeme zabývat v některém z budoucích čísel tohoto časopisu.

2) Empirický výzkum probíhal on-line formou. Prostřednictvím e-mailu byly o spolupráci požádány všechny obce a města v České republice (6253). V případě měst byl příslušný mail zaslán adresně starostovi, tajemníkovi a také vedoucím odborů rozvoje města nebo územního plánování. Dotazník kompletně vyplnilo 573 respondentů (za každou obec vždy jeden dotazník). Návratnost dotazníků činila 9,16 %. Respondenty byli starostové nebo místostarostové obcí a měst (49,2 %), vedoucí pracovníci veřejné správy (34,4 %) nebo referenti (odborní pracovníci – 13,4 %). Výsledná struktura respondentů řádově odpovídá poměrnému zastoupení jednotlivých velikostních kategorií obcí a měst. Výzkum probíhal na celém území ČR.

nefunguje efektivní víceúrovňová komunikace a koordinace tvorby strategických plánů a podpůrných programů (např. priorit operačních programů), tak se města a jejich aktéři často snaží do strategií „dostat vše, co by mohlo být v budoucnu podporováno“. Výsledkem je situace, kdy si je většina strategických plánů podobná jako vejce vejci (projevuje se zde také vliv některých poradenských firem, nabízejících stejnou strategii více městům) a neodráží skutečné strategické potřeby jednotlivých měst. Takovéto strategické plány nemohou ukazovat cestu do budoucnosti. Jsou spíše seznamy všeho možného, co by mohlo být v ideálním případě podpořeno, resp. realizováno za situace neomezených finančních zdrojů. Aktéři se s takovými strategickými plány většinou obtížně identifikují a v každodenní činnosti upřednostňují spíše nekoncepční a krátkodobé přístupy.

Stále u nás není běžnou praxí, že by strategické, resp. akční plány obsahovaly podrobnější specifikaci navrhovaných opatření a projektů: časový rámec (46,8 %), odhad nákladů nebo předběžný návrh financování (45,9 %), specifikace zodpovědné osoby/ realizující organizace (15,5 %) apod. Pouze třetina obcí a měst (35,3 %) uvedla, že mají rozvojová opatření a projekty seřazeny podle jejich důležitosti. Pouze 20,6 % jich má stanovená také evaluační kritéria. Existují značné rozdíly mezi velikostními skupinami obcí a měst. Ve městech je obecně situace lepší, než v obcích, ale ani tam nelze situaci považovat za uspokojivou. Zmínky o evaluaci se v některých strategických dokumentech obcí a měst sice vyskytují, v praxi však mají často formální charakter [Ježek 2015].

Hodnocení procesu tvorby strategických plánů

Nejvíce respondentů se shoduje, že se jim daří zapojovat do tvorby strategických plánů dostatečný počet aktérů, dosahovat vyváženého pohledu na rozvoj obce/ města a bez problémů je schvalovat. Naopak nejvíce respondentů přiznává, že se jim nedaří řešit problematické a konfliktní otázky, integrovat návrhy jednotlivých pra-

covních skupin, dosáhnout toho, aby zúčastněné organizace promítly strategický plán do svých strategických rozhodnutí, vytvořit funkční a fungující informační a komunikační síť nebo participaci velkého množství aktérů dosáhnout vyšší míry realizovatelnosti schválených opatření a projektů.

Pouze přibližně ¼ obcí a měst se podařilo díky strategickému plánu vyřešit konfliktní a rozporná témata, sladit odlišné zájmy a potřeby zájmových skupin a dosáhnout tak všeobecného konsensu. Výzkum také ukázal, že 3/4 obcí a měst se snaží uvedeným problémům čelit buď tím, že obsah strategických plánů omezují pouze na to, na čem jsou schopni se domluvit anebo formulují větší počet priorit či obecnější cíle.

Strategický plán jako vodítko při rozhodování využívá cca 42 % obcí a měst (v případě měst nad 10 tisíc obyvatel je to 55 %). Pro cca 1/3 respondentů není strategický plán ničím více, než obecně a široce formulovaným dokumentem, který má pouze orientační charakter. Pravidelnou evaluaci strategických plánů uvedlo 31 % respondentů (cca ½ měst).

Problémy strategického plánování očima respondentů

Výsledky našeho výzkumu ukazují, že pozice strategického plánování není v ČR příliš silná a že jeho aplikace není bezproblémová (tabulka 1). Příčiny lze podle respondentů vidět hlavně v tom, že si veřejnost není příliš vědoma významu a přínosů strategického plánování a nevěří v možnost strategické změny (55,5 %). Na jedné straně strategicky plánujeme (veřejný diskurs říká, že bychom plánovat měli), na druhé straně ve strategickou změnu a možnosti strategického plánování a jeho hodnoty nevěříme. Kdybychom totiž věřili, tak bychom se podle našeho názoru více zabývali jeho praktickou realizovatelností (jeho efektivitou) a byli při diskusi o přínosech strategického plánování otevřenější (upřímnější) a kritičtější. V praxi existuje značný rozpor mezi tím, jak o plánování přemýšlíme a tím, jak plánování praktikujeme.

Druhým nejčastěji uváděným problémem jsou nedostatečné znalosti a zkušenosti s používáním nástrojů strategického plánování (34,7 %). Tato odpověď souvisí s tím, že strategické plánování má u nás často formální charakter (diskuse výše), a že vzdělávání pracovníků veřejné správy vychází z tradiční zjednodušené představy, že stačí vybrat správnou strategii a výsledek je zajištěn. Jak v teorii, tak praxi v ČR převažuje představa plánování jako technického nebo technokratického procesu (plánování jako vědeckými poznatky vedené zpracování informací, pomáhající řešit společenské problémy a dosahovat stanovených cílů). Již v 70. letech minulého století se v rámci politických věd (*policy analysis*) rozvinul koncept „politického plánování“ (plánování jako součást veřejné politiky), jak jej koncipoval např. Niklas Luhmann [1971], který se zabývá u nás značně opomíjenými institucionálními otázkami plánovacích procesů. Institucionální zakotvení strategického plánování (plánovací kultura), tzn. formy jeho organizace a vedení, postupy, formy zprostředkování informací a zájmů, způsob rozhodování, participace veřejnosti atd. totiž významným způsobem ovlivňují efektivitu plánovacích procesů.

Dalšími problematickými body (tabulka 1) jsou nepropojenost strategického a územního plánování (31,9 %), jeho diskreditace formálním uplatňováním („plánování pro plánování“ – 27,9 %), chybějící lidé – lídři, vizionáři, manažeři, mající zájem a odvahu realizovat změny (26,4 %) a v neposlední řadě skutečnost, že nepřinášá okamžité výsledky (24,4 %).

Skladebnost a vertikální koordinace strategických plánů

Přibližně ½ obcí a měst uvedla, že skladebnost strategických dokumentů je potřebná a měla by postupovat ze zdola nahoru. Zvláště zástupci měst nad 50 tisíc obyvatel si uvědomují, že zmíněná skladebnost nemůže být jednosměrnou záležitostí, a že by se mělo jednat spíše o nehierarchickou koordinaci na jednotlivých správních rovinách. Podobně jako to funguje např. v Rakousku. Po-

	celkem (průměr)	obce	města	do 999 obyvatel	1 000 až 1 999 obyvatel	2 000 až 4 999 obyvatel	5 000 až 9 999 obyvatel	10 000 až 19 999 obyvatel	20 000 až 49 999 obyvatel	50 000 a více obyvatel
Chybí politická podpora strategického plánování	23,7	14,6	40,4	13,3	19,0	22,0	28,2	37,5	48,8	78,6
Právní zakotvení strategického plánování je nedostatečné (např. ve srovnání s územním plánováním)	18,0	13,8	25,6	12,3	19,0	17,1	25,4	32,5	24,4	28,6
Strategické a územní plánování není v ČR propojeno	31,9	25,1	44,3	23,2	39,7	24,4	45,1	37,5	48,8	53,6
Veřejnost si není příliš vědoma významu a přínosů strategického plánování (nevěří v možnost strategické změny)	55,5	50,3	65,0	47,4	63,8	48,8	70,4	62,5	65,9	67,9
Strategické plánování diskredituje jeho formální uplatňování („plánování pro plánování“)	27,9	22,7	37,4	20,8	32,8	22,0	36,6	40,0	43,9	39,3
Nedostatečné znalosti a zkušenosti s používáním nástrojů strategického plánování	34,7	29,7	43,8	27,0	46,6	31,7	43,7	40,0	56,1	35,7
Nedostatečná metodická podpora ze strany státu (případně krajů)	19,0	17,6	21,7	17,7	20,7	14,6	18,3	25,0	26,8	17,9
Plánující úřady nemají dostatečné personální kapacity	21,8	19,7	25,6	17,1	31,0	22,0	21,1	30,0	24,4	39,3
Nedostatek relevantních dat a informací (analýz, prognóz) pro potřeby strategického plánování	10,3	9,7	11,3	9,6	12,1	14,6	9,9	5,0	14,6	10,7
Strategické plánování není jednoduché, nelze ho aplikovat pomocí jednoduchých rutinních metod a postupů	22,3	19,2	28,1	17,7	20,7	29,3	28,2	25,0	29,3	35,7
Strategická rozhodnutí jsou nevratná, těžko napravitelná a neopakovatelná – „nikdo je nechce přijímat“	4,2	4,1	4,4	4,4	3,4	0,0	2,8	7,5	2,4	10,7
Problémem strategického plánování je, že nepřináší okamžité výsledky	24,4	19,5	33,5	20,1	17,2	22,0	40,8	25,0	24,4	46,4
Problémem strategického plánování je, že většinou nedokáže řešit klíčové problémy, které si vyžadují komplexní a často také inovativní řešení	8,4	8,4	8,4	8,2	6,9	12,2	5,6	10,0	7,3	14,3
Strategického plánování není jednorázový proces, v praxi často nejsou vytvořeny předpoklady pro jeho permanentní uplatňování (plánování – implementace – evaluace)	17,8	10,5	31,0	8,2	22,4	4,9	28,2	30,0	29,3	67,9
Chybí lidé (lidři, vizionáři), kteří mají zájem a odvahu realizovat změny	26,2	22,7	32,5	23,2	22,4	14,6	26,8	35,0	43,9	42,9
Chybí nám výkonnostně orientovaná veřejná správa (manažeri ve veřejné správě), která by kladla důraz na efektivitu, hospodárnost, dovedla komunikovat, organizovat atd.	19,2	15,1	26,6	14,0	20,7	12,2	23,9	25,0	36,6	35,7
Chybí aplikovaný výzkum pro potřeby strategického plánování obcí, měst a regionů	5,9	3,2	10,8	3,1	3,4	12,2	5,6	17,5	12,2	7,1

Zdroj: vlastní zjištění, srpen 2015, N = 573 respondentů

Tabulka 1: Kde je podle vašeho názoru zapotřebí hledat příčiny toho, že pozice strategického plánování není v ČR příliš silná a nepřináší očekávané výsledky? S kterými uvedenými výroky souhlasíte? Je možné více odpovědí. Podíl odpovědí v %.

kud se vytváří strategický plán nějakého regionu, tak se jeho tvorby účastní nejenom obce a města, ležící v daném regionu, ale i zástupci příslušné spolkové země, kteří společně s regionálními aktéry hledají rozvojové možnosti a snaží se nalézt styčné body mezi spolkovou, resp. zemskou a regionální strategií. V podmínkách České republiky to znamená, že na tvorbě strategických plánů obcí a měst by se měli více účastnit představitelé krajů a jejich institucí. Naopak Programy rozvoje krajů by se měly vytvářet ve větší součinnosti s orgány a organizacemi státní správy (národní úroveň) a s obcemi a městy.

Jak uvedly 2/3 respondentů, tak cestou jak dosáhnout větší skladebnosti, resp. koordinace strategických plánů na různých správních rovinách není uzákonění

povinnosti obcí, měst či případně svazků obcí a měst či jiných forem územní (meziobecní) spolupráce, ale hledání vhodných metodických postupů. Jedná se o složitou problematiku, která svým rozsahem překračuje rámec tohoto článku.

Obecné postoje obcí a měst ke strategickému plánování

Na základě obecných názorů na strategické plánování (tabulka 2) se vykrystalizovaly tři názorové skupiny. Výzkum ukázal, že nejpočetnější skupinu (cca 50 % respondentů) lze označit jako **tradicionalisty**, kteří vycházejí z tradičního lineárního chápání tvorby strategie a jejichž názory do značné míry odpovídají tomu, jak se plánovalo v 60. letech minulého století, v období

plánovací euforie. Upřednostňují model komplexního rozvojového plánování, který je ale v podmínkách nepředvídatelného prostředí v praxi obtížně uplatnitelný. Shodují se v představě, že by strategické plány měly:

- být zkoordinované s rozpočty, resp. dlouhodobými finančními plány obcí, měst a regionů (47,1 %);
- integrovat pokud možno všechny oblasti života a zastřešovat sektorové nebo odvětvové koncepce (40,0 %);
- být pokud možno skladebné po linii obec/město – mikroregion – kraj – stát (31,4 %);
- obsahovat hlavně vize a strategické cíle, které by měly být pravidelně doplňovány krátkodobými akčními plány (46,4 %).

Druhou skupinu respondentů tvoří **realisté** (cca 25 %), kteří zastávají názor, že:

- strategické plány by měly být skutečně strategické – měly by vymezovat pouze několik klíčových oblastí nebo problémů a na ně se zaměřit. Tento přístup vychází z uplatnění Paretova pravidla, které říká, zaměříme-li se na 20 % největších problémů, tak jich 80 % vyřešíme. Je proto důležité se soustředit na řešení klíčových problémů a projektů, u nichž lze očekávat výrazný dopad na rozvoj obce, města nebo regionu (26,2 %);
- strategické plány by se měly omezovat pouze na to, co může obec, město nebo region přímo ovlivnit či garantovat (26,2 %);

Třetí skupinu tvoří **skeptici** (cca 10 %), kteří tvrdí, že:

- je zapotřebí rezignovat na představu komplexního řešení problémů a upřednostňovat flexibilní řešení dílčích, lokalizovaných (nikoliv plošných) a hlavně klíčových problémů (vlajkové projekty), postupovat spíše cestou plánovacího inkrementalismu, úzce svázaného s projektovým plánováním (7,3 %);

- strategické plány by neměly obsahovat více než to, na čem jsou zúčastnění aktéři schopni se dohodnout (8,4 %).

Zbytek tvoří respondenti, kteří nemají na strategické plánování měst a regionů vyhraněný názor.

Jak dál se strategickým plánováním – návrhy zákonných změn

Představitelům obcí a měst byla položena otázka jak dál, co by se podle jejich názoru mělo být obsahem případné zákonné úpravy strategického plánování obcí, měst a regionů v ČR? Obecně se respondenti shodli, že strategické plánování by mělo vycházet z místních/ regionálních plánovacích potřeb a mělo by být dobrovolné (60,7 %). Představitelé plánující praxe se tímto způsobem nepřímo vyjádřili ke snahám, aby obce a města měli stejnou zákonnou povinnost strategicky plánovat, jako kraje. S touto povinností souhlasí pouze 12,7 % respondentů. Respondenti uváděli více návrhů, jejichž přehled je uveden v tabulce 3. Z důvodu

omezeného prostoru se zdržíme komentáře k těmto odpovědím.

K tvorbě metodik strategického plánování

S existujícími metodikami tvorby strategických plánů vyjádřilo osobní zkušenost 37,8 % respondentů. Více jak polovina uvedla, že některé z nich znají, ale nepracují s nimi. S metodickou pomocí Ministerstva pro místní rozvoj ČR jsou představitelé obcí a měst vesměs spokojeni (nespokojenost vyjádřilo pouze 12,7 % respondentů). Potenciální tvůrci metodik na podporu strategického plánování by se podle respondentů měli do budoucnosti zaměřit na otázky propojení strategického plánování s dlouhodobým finančním plánováním místních a regionálních samospráv (42,4 %). Těmto otázkám se věnuje např. V. Šilhánková v publikaci Ježek, Slach, Šilhánková a kol. [2015]. Sladění strategických a rozpočtových plánů obcí a měst je samozřejmě představitelné, ale nikoliv za situace, kdy strategické plány obsahují desítky či spíše stovky rozvojových opatření.

	celkem (průměr)	obce	města	do 999 obyvatel	1 000 až 1 999 obyvatel	2 000 až 4 999 obyvatel	5 000 až 9 999 obyvatel	10 000 až 19 999 obyvatel	20 000 až 49 999 obyvatel	50 000 a více obyvatel
Strategické plány by měly na daném území integrovat pokud možno všechny oblasti života (komplexní rozvojové plánování) a zastřešovat sektorové koncepce	40,0	35,1	48,8	32,8	48,3	46,3	49,3	52,5	46,3	39,3
Strategické plány by měly být skutečně strategické, tzn. vymezit pouze několik klíčových oblastí/ problémů a na ně se zaměřit	32,6	29,5	38,4	29,7	29,3	34,1	35,2	40,0	31,7	53,6
Strategické plány by se měly obsahovat pouze to, na čem jsou zúčastnění aktéři schopni se dohodnout	8,4	8,6	7,9	8,5	8,6	17,1	9,9	5,0	0,0	7,1
Strategické plány by se měly omezovat pouze na to, co může např. obec/ město přímo (v přímé působnosti) ovlivnit a garantovat	26,2	25,9	26,6	26,3	31,0	24,4	28,2	32,5	24,4	7,1
Strategické plány by měly být zkoordinované s rozpočty obcí/ měst/ krajů, resp. dlouhodobými finančními plány místních a regionálních samospráv	47,1	41,6	57,1	39,6	50,0	48,8	52,1	50,0	68,3	71,4
Strategické plány obcí, měst a krajů (případně též místních akčních skupin, svazků obcí v rámci územních obvodů ORP atd.) by měly být vzájemně zkoordinované a měla by existovat jejich skladebnost	31,4	23,5	45,8	23,5	27,6	34,1	45,1	45,0	41,5	50,0
Důležitější, než vytváření dlouhodobých strategických plánů, je pojetí strategického plánování jako nekonečného komunikačního procesu, umožňujícího kolektivní učení a vytváření konsensu (důležitější než tvorba dlouhodobých plánů je stálá komunikace aktérů)	19,4	17,8	22,2	17,1	25,9	14,6	25,4	20,0	14,6	28,6
Strategické plány s obecněji formulovanými vizemi a strategickými cíli by měly být pravidelně doplňovány krátkodobými několikaletými akčními plány	46,4	35,9	65,5	31,7	48,3	43,9	60,6	72,5	75,6	82,1
Je zapotřebí rezignovat na představu komplexního řešení problémů a upřednostňovat flexibilní řešení dílčích, klíčových a lokalizovaných problémů (spíše projektové plánování)	7,3	7,8	6,4	8,5	5,2	12,2	4,2	10,0	2,4	3,6

Tabulka 2: Jaké jsou vaše názory na strategické plánování obcí, měst a regionů? S kterými níže uvedenými výroky souhlasíte? Je možné více odpovědí. Podíl odpovědí v %.

Zdroj: vlastní zjištění, srpen 2015, N= 573 respondentů

	celkem (průměr)	obce	města	do 999 obyvatel	1 000 až 1 999 obyvatel	2 000 až 4 999 obyvatel	5 000 až 9 999 obyvatel	10 000 až 19 999 obyvatel	20 000 až 49 999 obyvatel	50 000 a více obyvatel
Strategické plánování by mělo vycházet z plánovacích potřeb místních a regionálních samospráv a být dobrovolné	60,7	64,3	54,2	62,5	77,6	48,8	64,8	50,0	46,3	50,0
Povinnost tvorby strategických plánů pro obce a měst (podobně jako je tomu v případě krajů)	12,7	9,7	18,2	10,6	6,9	9,8	11,3	25,0	17,1	32,1
Povinnost tvorby strategických plánů pro Svazky obcí územních obvodů ORP anebo jiné formy meziobecní spolupráce	8,6	7,6	10,3	6,8	10,3	12,2	11,3	10,0	9,8	7,1
Upřesnění koordinačních mechanismů mezi jednotlivými úrovněmi strategického plánování	17,1	11,1	28,1	9,9	15,5	19,5	29,6	27,5	29,3	25,0
Upřesnění koordinačních mechanismů mezi strategickým a územním plánováním	19,5	14,3	29,1	12,6	20,7	26,8	26,8	25,0	34,1	28,6
Integrovat strategické plánování s územním plánováním, alespoň v rovině definování vizí a strategických cílů; vytvořit systém prostorového plánování, který existuje v mnoha evropských zemích	23,0	14,3	38,9	12,6	20,7	26,8	35,2	42,5	41,5	42,9
Jasná skladebnost strategických plánů	15,0	8,9	26,1	8,2	5,2	24,4	33,8	20,0	29,3	17,9
Participace veřejnosti na tvorbě strategických plánů	23,2	18,4	32,0	17,4	20,7	29,3	38,0	22,5	36,6	25,0
Povinnost pravidelných evaluací	12,4	6,8	22,7	5,8	10,3	12,2	14,1	22,5	26,8	42,9
Povinnost propojení strategického plánování s rozpočtováním místních a regionálních samospráv a tvorbou dlouhodobých finančních plánů	23,0	17,3	33,5	16,7	17,2	19,5	38,0	22,5	36,6	46,4
Povinnosti orgánů a organizací poskytovat potřebná data a informace	18,3	14,9	24,6	15,0	13,8	22,0	18,3	17,5	31,7	35,7

Zdroj: vlastní zjištění, srpen 2015, N = 573 respondentů

Tabulka 3: Čeho by se podle vašeho názoru měla týkat případná zákonná úprava strategického plánování v ČR? Je možné více odpovědí. Podíl odpovědí v %.

Obce a města, především obce a malá města postrádají příklady dobré i špatné praxe (41 %). Více jak 1/3 respondentů vyjádřila požadavek, aby metody nabývaly více variant řešení, aby se netvářily, že existuje pouze jediný postup jak strategicky plánovat. Přibližně ¼ respondentů také vyjádřila názor, že je zapotřebí větší pozornost věnovat sjednocení odborné terminologie a také otázkám participace veřejnosti na tvorbě strategických plánů. Především tomu, jak motivovat aktéry.

Závěr

Donedávna plánovači věřili, že plánování je důležité samo o sobě. Postupně se učí, že plánování, podobně jako všechno v tržním prostředí, je závislé na poptávce. A tak i plánování a plánovači musí objevovat svůj trh. Plánovači musí pro své myšlenky získávat veřejnost a politiky, musí objevovat nové společenské potřeby, kterým budou sloužit.

Tradiční představa plánování je velmi jednoduchá. Stačí vybrat správnou strategii a výsledek je zajištěn. Díky slabé institucionální pozici, má však strategické plánování a aktéři, kteří za ním

stojí, pouze malý vliv na politiku místního/ regionálního rozvoje a její opatření. „Řídící potenciál“ strategického plánování je tudíž značně omezený.

Existuje celá řada důvodů, proč si strategické plánování nejenom v ČR nenašlo odpovídající uplatnění [Ježek 2014, Ježek, Slach, Šilhánková a kol. 2015]:

- nepřináší okamžité výsledky, účinky strategických rozhodnutí se často projevují až s relativně velkým časovým zpožděním (někdy i po více desetiletích),
- strategická rozhodnutí jsou nevratná, těžko změnitelná, nestandardní (nerutinní) a neopakovatelná, často se uskutečňují v podmínkách nejistoty a rizika,
- nedokáže často řešit klíčové problémy, které si vyžadují komplexní a často také nová (inovativní) a náročná řešení,
- vyžadují nejenom odvahu, ale i zájem o realizaci změn, a to od širokého spektra zainteresovaných aktérů,
- není možné ho aplikovat pomocí nějakých jednoduchých rutinních metod a postupů, jak se někteří u nás domnívají,
- zavedení není jednorázový proces, ale je zapotřebí vytvořit předpoklady

pro jeho neustálé uplatňování (plánování je nepřetržitý, především komunikační proces),

- atd.

Problémem také je, že na procesu strategického plánování participují aktéři, kteří mají odlišné zájmy, hodnoty, vnímání situace a také politické preference. Diskuse o rozvojových strategiích tak nemá pouze technickou povahu. Zřídka kdy připomíná vědeckou diskusi, protože v sázce bývají peníze, hodnoty, zájmy a osobní preference. Mnoho aktérů má tendenci překrucovat věcnou stránku, účelově vybírají informace, snaží se diskreditovat protivníky, používají ideologické argumenty apod.

Strategické plánování je podle našeho názoru velmi důležité. Má-li ovšem přinášet výsledky, musí vycházet z reálných možností. Jeho silnou stránkou je jeho orientace na budoucnost, integrační charakter, orientace na veřejný zájem a také demokratičnost. Slabou stránkou je naopak často slabá vazba na konkrétní politické nástroje a také občasná ne-realizovatelnost návrhů.

Řešením jeho problémů a slabé pozice ve společnosti není ani zákonná

povinnost všech obcí a měst strategicky plánovat, ani jednotná metodika jejich tvorby. To jsou představy, které neodpovídají současnému stavu poznání. Strategické plány dnes stále více ztrácejí normativní charakter, přičemž roste význam plánování jako procesu, který umožňuje komunikaci mezi aktéry z veřejného i soukromého sektoru, kolektivní učení, vytváří konsensus a mění rutinní postupy. Jak uvádí např. Faludi [2004], tak „*strategický plán dnes není ničím více, než jen okamžitou reflexí dohody mezi aktéry*“. V tomto chápání se již nejedná o strategické plánování, ale o strategický management rozvoje měst a regionů. Uplatňování tradičních přístupů ke strategickému plánování podle našeho názoru vede k byrokratizaci a formálnímu uplatňování, což v konečném důsledku přispívá k jeho společenské diskreditaci. Často se potlačuje kreativita a inovativnost.

Při strategickém plánování měst a regionů si musíme stále uvědomovat, že jeho cílem není plánovat, ale rozvíjet naše města a regiony. Je proto zapotřebí hledat takové přístupy, které budou zvyšovat efektivitu strategického plánování. Např. již v plánovací fázi je nutné se zabývat prosaditelností a realizovatelností navrhovaných opatře-

ní, a vycházet z reálných (finančních) možností. Nelze k tvorbě strategií přistupovat tak, jako bychom měli k dispozici neomezené zdroje.

Použité zdroje:

- DIMITRIOU, H. T., THOMPSON, R. 2007. *Strategic Planning for Regional Development in the UK*. A review of principles and practices. London: Routledge, 358 s. ISBN 978-0-415-34937-6.
- FALUDI, A. 2004. Spatial Planning Tradition in Europe: Their Role in the ESDP Process. In *International Planning Studies*, roč. 9, č. 2–3, s. 55–172. ISSN 1469-9265.
- HEALEY, P. 1996. The Communicative Turn in Planning Theory and Its Implications for Spatial Strategy Formation. In *Environment and Planning B: Planning and Design*, č. 23, s. 217–235, ISSN 1472-3417.
- HEALEY, P. 2007. *Urban Complexity and Spatial Strategies. Towards a relational planning for our times*. London: Taylor and Francis, 352 s. ISBN 9780415380355.
- JEŽEK, J. 2015. *Kritická analýza strategického plánování obcí, měst a regionů v České republice. Identifikace problémových oblastí a návrh řešení*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Středisko pro výzkum regionálního rozvoje, 72 s. ISBN 978-80-261-0678-4. (http://www.zcu.cz/export/sites/zcu/pracoviste/vyd/online/FEK_KritickaAnalizaStrategickehoPlanovani.pdf).
- JEŽEK, J. 2014. Strategické plánování rozvoje měst a regionů z evropské perspektivy: vývoj, koncepce, problémy. *Slovak Journal of Public Policy and Public Administration*, roč. 1, č. 1, s. 7-21, ISSN 1339-5637.
- JEŽEK, J. 2013. *Strategické plánování obcí a měst: nové přístupy a cesty k jeho zefektivnění*. In XVI. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 372-376. ISBN 978-80-210-6257.
- JEŽEK, J., SLACH, O., ŠILHÁNKOVÁ, V. a kol. 2015. *Strategické plánování obcí, měst a regionů. Výbrané problémy. Výzvy a možnosti řešení*. Praha: Wolters Kluwer, 216 s. ISBN 978-80-7552-263-4. (https://www.dfek.zcu.cz/blob.php?table=internet_list&type=FileType&file=Data&name=FileName&idname=IDInternet&id=4530).
- LUHMANN, N. 2007. *Politische Planung. Aufsätze zur Soziologie von Politik und Verwaltung*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften. 256 s. ISBN 978-3-531-15373-5.
- NEWMANN, P. 2008. Strategic Spatial Planning: Collective Action and Moments of Opportunity. In *European Planning Studies*. roč. 33, č. 10, s. 1371–1383, ISSN 0965-4313.
- POISTER, T. H., STREIB, G. 2005. Elements of strategic planning and management in municipal government: Status after two decades. *Public Administration Review*, roč. 65, č. 1, s. 45–56. ISSN 0033-3352.
- SLACH, O., JEŽEK, J. 2015. The State of the Art of Planning in Europe – Czechia. *disP – The Planning Review*, roč. 51, č. 1, s. 28–29, ISSN 0251-3625.
- TAYLOR, N. 2010. What is this thing called spatial planning? An analysis of the British government's view. *Town Planning Review*, roč. 22, 4. 1, s. 193–208. ISSN 0041-0020.
- WIECHMANN, T. 2008. *Planung und Adaptation. Strategieentwicklung in Regionen, Organisationen und Netzwerken*. Dortmund: Rohn, 299 s. ISBN 978-3-939486-10-7.

doc. RNDr. Jiří Ježek, Ph.D.
Středisko pro výzkum regionálního rozvoje
Fakulta ekonomická
Západočeská univerzita v Plzni

ENGLISH ABSTRACT

Strategic planning by municipalities in the Czech Republic: Quo vadis? by Jiří Ježek

The aim of this article is to analyse attitudes that representatives of Czech municipalities adopt towards strategic planning. The content framework is given by the ongoing European discussion on the position of strategic planning in society and by the quest for ways to integrate two contradictory planning models: comprehensive planning and disjointed incrementalism. Research has shown that in the Czech Republic an instrumental approach to strategic planning as a rational process which looks to take the best steps for the accomplishment of goals is predominant. Only 20% of respondents emphasize the procedural and political character of strategic planning, claiming it is impossible to plan today the way it was in the era of planning euphoria, and that it is necessary to look for planning procedures that increase action readiness and promote strategic plans. In general, there is a lot of scepticism towards plan-based and strategic attitudes in the Czech Republic, which is reflected in the fact that many municipalities fulfil their planning requirements as a formality only.

21. CELOSTÁTNÍ KONFERENCE O ÚZEMNÍM PLÁNOVÁNÍ A STAVEBNÍM ŘÁDU

Ministerstvo pro místní rozvoj ve spolupráci s Ústavem územního rozvoje pořádalo ve dnech 12. a 13. října 2017 v Plzni 21. celostátní konferenci o územním plánování a stavebním řádu. Konference navázala na tradici pravidelných, každé dva roky se opakujících pracovních setkání zástupců státní správy, samosprávy a odborné veřejnosti v oblasti územního plánování a stavebního řádu. Cílem konference je představit aktuální informace a umožnit diskusi k problémům v oboru. Tématem letošní konference byla novela stavebního zákona.

Konferenci zahájila ministryně pro místní rozvoj **Karla Šlechtová**. Stručně informovala o některých změnách, které novela stavebního zákona přináší. Jedná se především o prodloužení platnosti územních plánů schválených před 1. 1. 2007 do konce roku 2022, zkrácení doby pořizování aktualizací a změn územně plánovací dokumentace a zkrácení lhůt pro přezkum územně plánovací dokumentace z 3 let na 1 rok. Paní ministryně dále představila základní teze nového stavebního zákona, který bude připravován v následujících letech.

Na úvodní vystoupení navázala náměstkyně ministryně pro řízení sekce stavebního práva **Marcela Pavlová**. Mimo jiné informovala o tom, že správní řád nově stanovuje, jaké náležitosti musí mít závazné stanovisko – závaznou část a odůvodnění. Novela stavebního záko-

na přináší možnost společného povolení pro téměř všechny druhy staveb. V následujícím období je plánována analýza činnosti obecných, speciálních, vojenských a jiných stavebních úřadů. Velkým tématem bude také elektronizace řízení a postupů u stavebních úřadů.

Následovala vystoupení slovenských hostů. Státní tajemník Ministerstva dopravy a výstavby SR **Peter Ďurček** referoval o dlouholeté česko-slovenské spolupráci v oblasti územního plánování a stavebního řádu zakotvené v dohodě z roku 2002. Příkladem společných výstupů je Studie rozvoje česko-slovenského příhraničí a Projekt Pomoraví. Dobrým příkladem makroregionální spolupráce je koordinace územního rozvoje zemí V4+2, tzn. Bulharska, České republiky, Maďarska, Polska, Rumunska a Slovenska.

Tématem příspěvku generálního ředitele sekce výstavby Ministerstva dopravy a výstavby SR **Tibora Németha** byl aktuální stav stavebního práva na Slovensku. Na Slovensku tvoří základní právní rámec stavebního práva zákon č. 50/1976 Zb., jeho prováděcí vyhlášky a zákon č. 71/1967 Zb. V roce 2015 probíhal proces schvalování nového zákona o územním plánování a výstavbě a zákona o vyvlastňování pozemků a staveb. Přijat byl pouze druhý z uvedených zákonů. Do budoucna se předpokládá, že vzniknou dva samostatné

stavební předpisy, a to zákon o územním plánování a zákon o výstavbě.

Druhý blok přednášek zahájil prezident SIA ČR – Rada výstavby **Jan Fibiger**. Sdružení SIA poskytovalo stanovisko k novele stavebního zákona a podpořilo schválení této novely i s vědomím, že se jedná o kompromisní výsledek. Jan Fibiger dále představil Výzvu SIA vládě ČR k Stavebnictví 4.0, vysvětlil, co je zahrnováno pod pojem Stavebnictví 4.0, popsal dosavadní činnost související s tímto tématem a plánovaná opatření včetně využití metody BIM.

Zdeňka Fialová z Ministerstva průmyslu a obchodu shrnula hlavní změny stavebního zákona, které se dotýkají energetických staveb. V oblasti územního plánování se jedná o:

- zkrácení pořizování aktualizací zásad územního rozvoje a změn územních plánů a regulačních plánů,
- u liniových staveb možnost vybočení z koridoru v nezastavěném území,
- možnost investora nechat zpracovat územní studii,
- zkrácení lhůty pro podání podnětu k přezkumu nebo návrhu na zrušení opatření obecné povahy z 3 let na 1 rok,
- možnost oprávněného investora podat žádost o informování o projednání územně plánovací dokumentace.

V oblasti územního rozhodování a stavebního řádu jsou hlavními změnami:

- zavedení nového společného řízení,
- postavení Ministerstva průmyslu a obchodu jako jiného stavebního úřadu u významných energetických staveb,
- řešení majetkoprávních záležitostí.

Podle novely stavebního zákona vyžadují kolaudaci:

- stavby veřejné infrastruktury,
- stavby, jejichž vlastnosti nemohou ovlivnit budoucí uživatele,
- stavby, u kterých bylo stanoveno provedení zkušebního provozu,
- změna stavby, která je kulturní památkou.

Zahájení konference

Zdeňka Fialová dále představila změnu zákona č. 416/2009 Sb., o urychlení výstavby dopravní, vodní a energetické infrastruktury a infrastruktury elektronických komunikací. Na závěr zhodnotila dopady novely stavebního zákona. Pozitivní je zkrácení povolovacích procesů a možnost vedení jednoho řízení. Nepovedlo se naopak zajistit např. eliminaci negativních dopadů novely EIA v navazujícím řízení či odstranit řetězení správních rozhodnutí. Přednášející připomněla i problém integrace vodoprávního řízení do společného řízení.

Novelou stavebního zákona z pohledu dopravních staveb se zabýval **Martin Janeček** z Ministerstva dopravy, který vyzdvihl podobné přínosy novely stavebního zákona na úseku územního plánování jako Zdeňka Fialová v předcházejícím příspěvku. Jako klíčový přínos na úseku stavebního řádu uvedl možnost vydání stavebního povolení bez prokázání majetkových práv k pozemkům (u stavebních záměrů, které jsou titulem pro vyvlastnění – pozn. autorky článku) a výrazné zkrácení doby mezi vydáním územního rozhodnutí a vydáním stavebního povolení. Další pozitivum novely spatřuje například v systémovém přístupu pro možnost širšího budoucího využití „společného řízení“ u dopravních staveb, zavedení souboru staveb, omezení účasti veřejnosti podle § 70 zákona č. 114/1992 Sb. atd.

Martin Janeček shrnul neprosazené návrhy podporované Ministerstvem dopravy:

- institut předběžné držby,
- neintegrace vodoprávního řízení do „společných řízení“,
- změna příslušnosti stavebních a vyvlastňovacích úřadů,
- povinnost provést přeložku sítě,
- právo vstupu na pozemek.

Na závěr uvedl, že budoucí legislativní proces v oblasti dopravních staveb bude zahrnovat čtyři cesty, které by měly být vzájemně koordinovány:

- nový stavební zákon,
- zákon o liniových stavbách,
- novela zákona č. 416/2009 Sb. a další právní předpisy,
- veřejná konzultace EU k povolování dopravních staveb.

Podpoře rozvoje budování sítí elektronických komunikací se ve svém příspěvku věnoval **Luděk Schneider** z Ministerstva průmyslu a obchodu. Vyzdvihl potřebu moderní infrastruktury, popsal aspekty rozvoje sítí elektronických komunikací v ČR včetně právního rámce a překážek rozvoje těchto sítí. Na závěr uvedl, že novela stavebního zákona přinesla určitá zlepšení v oblasti rozvoje sítí elektronických komunikací.

Dalším přednášejícím byla **Irena Bartoňová Pálková** z Hospodářské komory ČR. Přestože novela nesplnila všechna očekávání Hospodářské komory ČR, je členy komory vnímána pozitivně, protože některé úpravy velmi pomohou investorům. Kladně jsou hodnoceny především následující změny:

- vytvoření podmínek pro zajištění informovanosti správců inženýrských sítí prostřednictvím seznamu oprávněných investorů,
- zkrácený postup pro zpracování aktualizací a změn územně plánovací dokumentace,
- zpřesnění účastníků řízení a způsobu doručování,
- zkrácení některých lhůt,
- omezení účasti spolků v řízeních dle stavebního zákona,
- zpřesnění pojmu „zajištění kompenzačních opatření“,
- jednoznačně definovaný obsah závazných stanovisek dotčených orgánů,
- zjednodušené postupy u vybraných staveb energetické infrastruktury.

Novela však také nenaplnila některá očekávání:

- společné povolení s procesem EIA či bez něj – až praxe ukáže, zda přinese urychlení přípravy staveb,
- stále široký rozsah staveb, které se musejí kolaudovat,
- výhradní posuzování veřejného zájmu při řízeních.

V souvislosti s připravovanou rekodifikací stavebního práva zmínila Irena Bartoňová Pálková pět stěžejních oblastí, které je nutné změnit:

- resortismus,
- zjednodušení povolovacích procesů,
- integrace řízení (naplnění principu: jedna stavba x jedno řízení x jeden úřad),
- změna systému dotčených orgánů,
- úpravy týkající se přezkumu.

Na závěr přednášející uvedla, že stavební legislativu je třeba nastavit zcela od začátku a že rekodifikace stavebního práva je sice dlouhodobý, ale pro podnikatelský sektor nezbytný proces.

Poměrně kriticky byl zaměřen příspěvek **Miloslava Maška** ze Svazu podnikatelů ve stavebnictví v ČR. Podle Svazu podnikatelů ve stavebnictví přinesla novela stavebního zákona řadu zlepšení a pozitiv především pro malé stavby. Nesplnila však hlavní cíl – podstatně zjednodušit a zrychlit povolování staveb. Miloslav Mašek jmenoval následující nedostatky novely:

- neřeší problematiku velkých infrastrukturních staveb,
- neřeší koncepční problémy, které v povolovacím procesu u staveb vznikají,
- neřeší problémy konfliktu zájmu na ochranu životního prostředí a zájmu na udržitelném rozvoji společnosti,
- nepodařilo se sloučení všech složkových řízení do jednoho celku (problém s integrací vodoohospodářských řízení).

Podobně se současné vládě nepodařilo využít další příležitosti při novelizaci zákona o urychlení výstavby dopravní a energetické infrastruktury a zákona o EIA.

Pro další volební období lze doporučit rychlou novelu zákona o urychlení výstavby dopravní a energetické infrastruktury, přípravu nového liniového zákona, nového stavebního zákona a nového zákona o vyvlastnění.

Ve třetím bloku přednesli své příspěvky zástupci profesních komor a sdružení. Za Českou komoru architektů vystoupil **Pavel Hnilička**. Na konkrétním příkladu ukázal, kolik různých vyjádření a stanovisek musí investor získat před zahájením realizace projektu, a tím dokladoval složitost povolovacích řízení. Dále představil teze České komory architektů k novému stavebnímu zákonu:

- vyvážení práv občanů a státu,
- jedno povolení stavby,
- povolování pouze na jednom stavebním úřadu,
- zásadní redukce dotčených orgánů,
- minimalizace nároků na stavebníka,
- jednoznačné a předem dané požadavky státu při povolovacích řízeních,

Pivovar Prazdroj

- změna systému plánů – územní plán by měl být koncepčním dokumentem, právní závaznost by měl mít až zastavovací plán,
- kontinuita a osobní odpovědnost konkrétních lidí,
- ochrana veřejného zájmu,
- provázání nástrojů výstavby s daňovou politikou.

Pavel Křeček z České komory autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě v úvodu svého vystoupení poděkoval pracovníkům Ministerstva pro místní rozvoj za práci, kterou odvedli při přípravě novely stavebního zákona. Komora byla oficiálním připomínkovým místem při přípravě novely a odeslala 37 zásadních a 6 doporučujících připomínek. Za úspěch považuje to, že se například podařilo upravit kvalifikační požadavky na osobu vykonávající technický dozor stavebníka nebo umožnit umístění stavby a vymezení areálu jaderného zařízení jako stavebního pozemku a až následný výběr konkrétního dodavatele technologie. Uvedl, že ne vše se podařilo prosadit, např. aby zpracovatel dokumentace byl účastníkem řízení.

Poslední příspěvek prvního dne konference přednesl **Petr Durdík** z Asociace pro urbanismus a územní plánování ČR. Podrobněji popsal vybrané změny novely stavebního zákona v územním plánování. Věnoval se závaznému stanovisku vydávanému orgánem územního plánování, změnám v cílech a úkolech územního plánování, prodloužení termínů aktualizace územně

analytických podkladů a změnám týkajícím se pořízení územní studie. Dále se zabýval možnostmi pořizovat územní plán s prvky regulačního plánu a velmi pozitivně hodnotil zkrácení postupu pořizování aktualizací nebo změn územně plánovací dokumentace.

Petr Durdík také vyjádřil názor, že zpracování úplného znění dokumentace po každé změně bude mít svá pozitivní i negativní. Jako přínosné vidí, že společné řízení není povinné, ale je zde pro stavebníka možnost volby.

Nastínil další témata, kterým se novela stavebního zákona nevěnuje, přestože jsou velmi důležitá:

- účel územně plánovací dokumentace z hlediska jistoty vlastníků, koncepce rozvoje a z pohledu rozhodování v území,
- způsob vydávání územně plánovací dokumentace,
- hierarchie a struktura podkladů a dokumentací,
- oddělení státní správy a samosprávy,
- standardizace výstupů územního plánování.

Pořadatelé konference zajistili na závěr prvního dne možnost účastnit se odborných exkurzí a společenského večera.

Druhý den konference představili zástupci Ministerstva pro místní rozvoj změny vyvolané novelou stavebního zákona. **Roman Vodný** informoval o změnách na úseku územního plánování a **Vladimíra Sedláčková** představila změny na úseku umístění a povolování staveb. Roman

Vodný a Vladimíra Sedláčková se věnovali také změnám zákona č. 416/2009 Sb. a vyhlášky č. 268/2009 Sb. i připravovaným novelám vyhlášek č. 499/2006 Sb., č. 500/2006 Sb. a č. 503/2006 Sb. Tato vystoupení byla účastníky konference z řad pořizovatelů a projektantů hodnocena jako velmi přínosná pro jejich praxi. Vzhledem k jejich rozsahu a podrobnosti doporučujeme zájemcům zhlédnout jednotlivé prezentace z konference, které jsou dostupné na webových stránkách Ústavu územního rozvoje: <http://www.uur.cz/default.asp?ID=5002>.

Závěrečné vystoupení připadlo **Zdeňka Kučerové** z Ústavu územního rozvoje. Ústav územního rozvoje zpracovává různé úkoly, z nichž mnohé jsou určeny na pomoc odborné veřejnosti. Zdeňka Kučerová představila vybrané úkoly Ústavu územního rozvoje a jejich vazbu na novelu stavebního zákona. Zmínit lze například celostátní strategické dokumenty Politika územního rozvoje a Politika architektury a stavební kultury ČR. Konzultační a metodickou pomoc na úseku územního plánování poskytuje Konzultační středisko ke stavebnímu právu, odborná veřejnost využívá Portál územního plánování, Slovník územního rozvoje, internetové prezentace Limity využití území, Dotčené orgány v procesu územního plánování a Principy a pravidla územního plánování. Ústav územního rozvoje dále provozuje dva celostátní systémy vyplývající ze stavebního zákona, a to Evidenci územně plánovací činnosti a Systém stavebně technické prevence. V rámci publikační činnosti vydává také odborné periodikum, které právě čtete.

Konferenci ukončila náměstkyně ministryně **Marcela Pavlová**. Ve svém vystoupení uvedla, že zástupci MMR jsou spokojeni s tím, co se podařilo v rámci novely prosadit, a to i přesto, že při zahájení prací měli větší ambice. Odborná veřejnost se nyní bude muset s novelou podrobně seznámit. MMR slíbilo pomoc jednak před nabytím účinnosti novely formou pořádání školení v krajích a po účinnosti novely formou poskytování metodické pomoci.

*Ing. Ludmila Rohrerová
Ústav územního rozvoje*

ŽIVOTNÍ STYL ZLÍNA ZA TŘICET LET

Dne 10. dubna 2017 se na popud primátora města konal na radnici zlínského magistrátu seminář nazvaný „Životní styl Zlína za třicet let“. Svým pojetím se jednalo o neobvyklou snahu nahlédnout do problematiky města ve vzdálených horizontech. Výběr přednášejících obsahoval tematické spektrum od obecných plánovacích vizí po konkrétní předpoklady transformace vybraných odvětví.

Setkání představovalo ojedinělý pokus o odhlédnutí od každodenních rutinních agend, které tvoří stěžejní náplň práce úředníků a politiků. Vize budoucnosti je jen rámcově naznačena v některých strategických dokumentech a současně je provázena velkým množstvím neznámých. Ale právě proto je potřeba se tímto neznámem zabývat, protože jen konkrétně vytýčený cíl se dá s jistotou následovat.

Popudem k uspořádání setkání byla snaha primátora **Miroslava Adámka** zabývat více budoucností, která není přímo konfrontována s horizontem volebního období. Čtyřletý cyklus je pro samosprávu na jedné straně symbolem demokratické obměny jejich představitelů, na druhé straně je to poměrně výrazný determinant, který značně omezuje ambice realizovat jednotlivé záměry zvolené garnitury. Je zřejmé, že přesah volebních období dokážou s jistotou překonat právě strategické dokumenty. Ty jsou však jen málokdy povinnou součástí obecní dokumentace. Díky provázanosti různých odvětví a dotačních titulů má dnes už naprostá většina obcí své strategické plány a mnoho dalších generelů a strategií, nicméně mnohé z těchto dokumentů jsou pořizovány jen formálně, případně nejsou dostatečně závazné a nezřídka končí „v šuplíku“.

V dlouhodobé strategii obcí by byla správná taková vize, se kterou by se mohly ztotožnit nejen skupiny zadavatelů, ale i jejich následovníků. Ideálem by pak byla vize, která by dokázala překročit prostor radnice a stala by se nedílnou součástí města tak, jak ho vnímají jeho obyvatelé a uživatelé.

Primátor města, doktor **Miroslav Adámek**, proto úvod věnoval právě potřebě zabývat se městem s vizí delší, než je jen volební období. Takové vize je ovšem potřeba tvořit za pomoci odborníků nejrůznějších profesí a především pak společnou diskusí. Uvedl, že Zlín, stejně jako jiná města, čelí mnoha běžným potížím, které významně zatěžují jeho provozní kapacity. Je však potřeba hledat klíč k řešení specifických problémů Zlína, kterými jsou kupříkladu velmi rozsáhlá městská památková zóna, rozpolcenost městského centra, postupná přestavba průmyslových areálů, či nedostatek ploch pro bytovou zástavbu i průmysl.

Rektor Univerzity Tomáše Bati, profesor **Petr Sába** popsal současný Zlín jako „regionální provincionální město se vzpomínkou na slavnou minulost“. Taková nálepka sice není příliš lichotivá, ale lze s ní jen obtížně polemizovat. Pan rektor popsal vývoj university a nástin její budoucnosti. Nepříliš optimistický pohled vychází z všeobecného demografického vývoje, který předpokládá ruku v ruce s celkovým poklesem počtu obyvatel města i pozvolný pokles současného počtu státem dotovaných studentů, přičemž úbytek bude třeba nahradit studenty ze zemí mimo EU. Současný počet studentů je cca 9 000 a i cílový stav 10 000 studentů v horizontu 10 let bude náročný cíl. Svoji velikostí a zaměřením směřuje zlínská univerzita k principu tzv. podnikatelské univerzity, která je postavena na přímém vztahu studia a podnikatelských subjektů v jeho bezprostřední návaznosti. I v nepříliš optimistických parametrech je univerzita pro město nesporným přínosem jak na poli vzdělanostního potenciálu, tak pro společenský život univerzity a studentů. Instituce významným způsobem formuje tvář i klima města a jeho možnosti. V budoucnu se Univerzita Tomáše Bati pokusí naplnit své označení podnikatelské univerzity skrze zvýšení podílu výzkumu na rozpočtu univerzity, podporou transferových aktivit, tedy například zakládáním startupů, dalším rozvojem

celoživotního vzdělávání a zajištěním dostatku studentů pomocí samoplátců. Právě zahraniční studenti mohou spoluvytvářet charakter kosmopolitního města. Zlínská univerzita si je dle slov profesora Sáhy vědoma měřítka a limitů menší krajské univerzity. Současně ale cítí potřebu přizpůsobovat prostředí školy i města samotného neustále se zvyšujícím nárokům. Univerzita se chce podílet na rozvoji konkurenceschopného města. Města, ve kterém se bude dobře žít.

Analytik a ekonom **Luděk Tesař**, který se dlouhodobě věnuje obecním financím, vyhodnotil současnou ekonomickou situaci měst a zvláště pak Zlína. Celorepublikově je v posledních letech znatelný hospodářský růst, provozní saldo státu se díky ekonomické situaci (silný průmysl a s tím spojený vývoz, spotřeba domácností, míra nezaměstnanosti, sazba koruny aj.) po dlouhé době dostává do vyrovnané pozice. Obdobná situace je u rozpočtů měst, které jsou obecně v dobrém stavu. Problémy jsou především s kumulací přebytků, které vychází z potíží obcí rozumně investovat kapitál. Meziročně klesly investice o třetinu, což významným způsobem brzdí tok financí i rozvoj území. Jako hlavní zdroj problémů obecních financí jmenoval dotační politiku, komplikovanost investic, plynoucí z legislativní a byrokratické složitosti a právě hromadění kapitálu. Nemalé potíže způsobuje i nedostatek kvalifikované pracovní síly a zvláště ve veřejné sféře nedostatek lídrů, kteří by vize vytvářeli a realizovali.

Město Zlín je podle jeho slov ve výborné kondici, má velmi dobré finanční parametry a jeho okamžitý investiční potenciál je obrovský. Pozitivním ukazatelem je i zde provozní saldo, dané dobrými růsty příjmů a snížením provozních nákladů. Vznikají tak zajímavé možnosti pro investice. Investice je však nezbytné lokalizovat rozumně, například do infrastruktury, která pomáhá vytvářet podmínky k podnikání. Dále jde o opatření ke snižování provozních výdajů a k efektivnějšímu využití majetku. Je třeba se zaměřit na

práci, podmínky (a ne podporu) podnikání a prosperitu. Z demografie pochválil zastavení poklesu počtu obyvatel města a současně vzestup Zlína jakožto centra pracovních příležitostí celého kraje.

Část přednášky věnoval kritice dotací, když popsal deformace, které takový systém přináší. Dotace dle jeho názoru přehodnocují obecní priority a nastavené podmínky mnohdy zatěžují následně provozní výdaje neúměrným způsobem. Z toho důvodu označil vliv některých dotací za škodlivý. V souvislosti s městem Zlínem poukázal na fakt, že v něm dotace nehrají významnou roli, když se na investicích města podílí přibližně jednou desetinou a jejich podíl se nadále zmenšuje.

Konkurence měst je v dnešním globálním světě především v prostředí, které svým obyvatelům a podnikatelům nabízí. Zjednodušeně je tedy rozhodujícím předpokladem pro úspěšné město skutečnost, aby se v něm žilo a pracovalo dobře.

Profesor Fakulty architektury na Českém vysokém učení technickém, architekt **Karel Maier** se ve svém příspěvku zpočátku věnoval obecným požadavkům na vytváření vizi a problematikým okruhům, které takové procesy provázejí: „*Největší význam má strategické plánování v kritických situacích, kdy je třeba učinit strategické rozhodnutí v zájmu budoucnosti a kdy si všichni, kterých se to týká, uvědomují potřebu zásadní změny v dosavadním způsobu jednání a chování. Pak je totiž reálné překonat partikulární zájmy účastníků a jejich vzájemné střety a dosáhnout konsenzu nejen o tom, co chceme, ale i o tom, co pro dosažení cíle uděláme a co ze svých partikulárních zájmů a cílů pro jeho dosažení třeba i obětujeme.*“

Z obecné části přešel do realit města, které má sice status města krajského, nicméně nemá staletou kulturní tradici, neleží na důležitých dopravních cestách, a navíc se rozdělením federace ocitlo na okraji státu. Podrobil Zlín kritickému pohledu města, které má za sebou slavné 20. století, ovšem v prostředí významných společenských a ekonomických proměn na začátku 21. století nenabízí v neregionálním kontextu žádnou přidanou hodnotu. Není sice městem specifických problémů, ovšem ne-

daří se mu ani v tak kvantifikovatelném parametru, jako je růst podílu vysokoškolsky vzdělaných lidí. Rizikem nízké konkurenceschopnosti na mapě obdobných sídel nemusí být přímo úpadek nebo návrat do chudoby a bezvýznamnosti, jako spíše pokles do kategorie provinčnosti místního centra.

Zlín je, ať už chceme, či nikoli, spojován s odkazem firmy Baťa. Když se řeklo „Zlín“, všichni si představili boty. V kontrastu s touto historickou ikonou vynesl otázku, co si má svět vybavit, když se řekne „Zlín“ v roce 2150?

Doktorka **Ingrid Poppe** otevřela přednášku na téma sdílení svou nedlouhou zkušeností z života ve městě Zlíně, který ji rozhodně nezlámala, ba naopak ji neustále motivuje k rozvoji dalších aktivit. Sdílení, případně komunitní aktivity, které dodnes přetrvává především na venkově, popsala jako běžnou součást fungování lidské společnosti. Sdílení dočasně ztratilo svůj význam v prostředí konzumní společnosti, která se skrze spotřebu jakožto hlavní cíl svého fungování dostala mimo parametry dnes popsané v trvale udržitelném rozvoji.

Mezi hlavními profity sdílení patří ekonomie zdrojů a prostředků, které při intenzivnějším využití dosahují daleko vyšší efektivity, než je tomu při užívání 1:1. Jednotlivé prostředky a zdroje jsou dostupné většímu množství aktérů.

Mezi úspěšné příklady možností sdílení ve městě uvedla komunitní zahrady, kompostárny, sdílení aut, kol, náradí a v neposlední řadě coworkingové prostory nejrůznějších kategorií od sdílených řemeslných dílen, kuchyní, učeben přes kanceláře až po technicky vospělá pracoviště. Právě při sdílení prostor nejde pouze o ekonomickou stránku věci, ale nesmírně cenné jsou i příležitosti k setkávání s množstvím lidí obdobného zaměření a zájmů.

Zvláště v prostředí řemesel existuje potenciál lidí, kteří by sice měli zájem vyrábět a prodávat svoje výrobky, nedisponují ovšem odvahou, případně prostředky, které by do náročného vybavení provozu mohli investovat. Specificky vybavená sdílená pracoviště takovým lidem umožňují nájem, který je pro jejich aktivity dostupnější a tím činí jejich ideje realizovatelnější.

Mezi další benefity sdílení řadí silnější vztahy aktérů ke svým činnostem, proto-

že se zabývají takovými aktivitami, které jsou pro ně atraktivní. Jejich osobní spokojenost tak pozitivně ovlivňuje kvalitu života. Sdílení na lokální úrovni je pak obecně platformou podporující kvalitní produkci na lokální úrovni, která je výhodná z hlediska samostatnosti regionů. Rovněž efektivnější využití zdrojů vede k nižší míře plýtvání, což se ukazuje jako významný profit ekologický.

Ve vztahu Zlína a jeho univerzity shledává hlavním problémem neschopnost města udržet si následně své studenty. Po absolvování mnozí odcházejí, čímž Zlín ochuzují.

Facilitátor **Martin Nawrath** přednesl příspěvek označený jako „vize participativní“. Ohlédl se do doby nepříliš minulé, kdy bylo slovo plánování vzhledem k historickým souvislostem slovem téměř zakázaným a současně poukázal na to, že v dnešní době je to zase slovo participace, které mnohdy vyvolává rozporuplné emoce.

Vzhledem ke svým obsáhlým zkušenostem z participativních procesů přináší tolik potřebný pohled z perspektivy běžného občana, pro kterého je velká část práce komunálních úředníků i politiků neznámou. Dle jeho názoru je nezbytné, aby vize města byla současně i vizí jeho občanů. Rozsáhlé odborné strategie a složité koncipované záměry nejsou pro jednotlivé občany čitelné a ti pak nemají prakticky ani možnost se s takto postavenými dokumenty ztotožnit. Apeloval tedy na formulování vizi srozumitelných, ale současně i vizí sdílených, takových, které podněcují zapojení a snahy o jejich naplňování i mezi běžnými občany. Vymezil se proti slovům Ludka Tesaře, který zpochybnil ideu participativních rozpočtů a poukázal na velké přínosy participativních postupů, které jsou krom zvýšené míry akceptace výsledného řešení často zdrojem sekundárního budování sociálních struktur mezi jeho účastníky. Participace tedy není jen cestou, která může napomoci dosáhnout jednotlivého cíle, ale především nástrojem vzájemného propojování obyvatel při řešení rozličných témat.

Poukázal dále na nutnost chápat občany nejen jako kverulanty, ale i jako nositele specifických potřeb a znalce svého vlastního prostředí. Proto je jejich zapojení důležité při řešení problémů nejen lokálního charakteru.

Závěr patřil historikovi **Zdeňku Polkludovi**, který ve stručnosti představil vizionářství společnosti Baťa a především způsoby práce, které dovedly tuto společnost k celosvětovému uznání. Z pohledu celého semináře tak šlo o jakousi exkursi do slavné minulosti, která představuje sice již notně opotřebenou, ale stále zdaleka nejvýznamnější asociaci na město Zlín.

Seminář představil rozmanité spektrum přednášek, které svojí tematikou sice neobsáhly, ale ani nemohly obsáhnout celé spektrum problémů města Zlína. Za cenné na jeho uskutečnění lze považovat zlomení principu: "problémy známe, bavíme se o nich, ale za zavřenými dveřmi". Proto vzešlo ze setkání mnoho zajímavých podnětů. Věříme,

že nezůstanou zapomenuty, ale stanou se ideálně byt' nepatrnou, ale přesto hybnou silou v dalším úsilí o hledání vizí, které jsou tolik potřebné. Zamýšlení nad vzdálenějšími horizonty v současném uspěchané době vyžaduje širokou diskusní platformu a odvahu. Setkání podobná tomu zlínskému sice nemohou vést k naplnění konkrétních cílů, přesto cíl mají. Cílem je otevřený rozhovor o problémech, které v každodenním životě a krátkodobém horizontu považujeme za neřešitelné, a proto je vytěšňujeme. To ovšem neznamená, že problémy přesahující naši každodennost přestanou existovat, nebo se budou v čase posunovat stále před námi. Je proto zapotřebí vážit si úsilí, se kterým Zlín k diskusi o svém životním stylu za 30 let přistoupil.

Závěry ze semináře naleznou své uplatnění v rámci procesu strategického plánování statutárního města Zlína. Časový rámec stávající strategie ZLÍN 2020 se blíží ke svému dovršení, a proto město v současné době připravuje evaluaci jejího dosavadního naplňování. V průběhu následujícího roku pak bude přijato rozhodnutí, zda bude strategie jen technicky aktualizována s časovým rámcem v souladu s následujícím programovým obdobím Kohezní politiky Evropské unie, tedy do roku 2027, nebo zda bude podniknut více vizionářský krok v podobě zpracování zcela nové strategie s odvážnou vizí, směřující k dlouhodobému časovému horizontu.

*Ing. arch. Ivo Tuček
oddělení prostorového plánování
Magistrát města Zlína*

EVROPSKÉ FÓRUM MĚST

Dne 13. října 2017 uspořádalo v Praze Ministerstvo pro místní rozvoj ve spolupráci s Evropskou hospodářskou komisí OSN a Fakultou architektury ČVUT mezinárodní konferenci *Evropské fórum měst*. Konferenci předcházela o den dříve workshop s názvem *Sídlíště, jak dál?* o koherentních přístupech k plánování měst a jejich řízení.

Úvodního slova se na workshopu ujal Prof. Ing. arch. Michal Kohout, který představil fenomén sídlíšť. Ná sledovala prezentace jeho kolegy doc. Ing. arch. Davida Tichého, PhD., který seznámil účastníky s výzkumným projektem s názvem *Sídlíště, jak dál?* Tento projekt, organizovaný Fakultou architektury ČVUT, se zabývá hledáním dlouhodobé vize našich sídlíšť, otázkami kvality života a potřebami našich sídlíšť jako plnohodnotných míst pro bydlení.

Problematiku sídlíšť autoři shrnuli takto: v České republice bydlí na sídlíštích asi třetina obyvatel, v Praze je to téměř

polovina obyvatel. Původní vizí modernistického pojetí města od poloviny 50. let 20. století bylo vytvořit prosluněné bydlení plně zeleně. Dnešní sídlíště, na rozdíl od jiných typů zástavby, jsou charakteristická velkým a často anonymním veřejným prostorem, který je bohužel díky původně centralizovanému způsobu plánování a výstavby obklopen typologicky uniformní zástavbou, která činí prostor dále nepřehledným a nečitelným.

Pro kvalitu života ve městě (a na sídlíšti) je důležité, aby bylo prostředí pro člověka dobře čitelné, dostupné a různorodé. Různorodostí, která přispívá k čitelnosti prostředí, se myslí citlivé prolínání odlišných typů zástavby, funkční naplně a sociálních vrstev obyvatelstva. Největším problémem našich sídlíšť je dlouhodobý trend, kdy se bohatší (střední) vrstvy obyvatelstva stěhují ze sídlíšť pryč. To pak do budoucna přináší další sociální problémy jako je segregování obyvatelstva a vznik vyloučených lokalit, mnohdy

se zvýšenou kriminalitou. Takzvaný funkční a sociální mix přináší do prostředí větší stabilitu a území je dlouhodobě udržitelnější. Pro veřejný prostor sídlíšť je také důležité, aby zde uživatelé mohli uplatnit své zájmy (práce, rekreace) a domy jim nesloužily pouze jako ubytování, ale jako domov.

Přítomní workshopu byli také zahraniční hosté, kteří představili svoje zkušenosti z vybraných revitalizovaných sídlíšť v Evropě. Obecně lze říci, že jejich zkušenosti jsou často totožné s našimi, jen se problematikou revitalizace sídlíšť zabývají již delší dobu. Další příklady ze zahraničí prezentovala například Ing. arch. Jana Kubánková. Zajímavý byl nizozemský příklad z města Uithoorn, který nenaplnil očekávání, neboť se při revitalizaci zaměřil pouze na estetizaci prostředí, ne na sociální potenciál místa. Výsledkem byl nárůst kriminality a vandalismu a bohužel kvalita života obyvatel se v dané oblasti nezlepšila. Po následné analýze projektu dospěla místní radnice k názoru, že původnímu

projektu chyběl sociální přesah a variabilita v nabídce bydlení, která by dokázala udržet nebo nalákat nové obyvatele do této oblasti.

Závěrem je potřeba zdůraznit, že proces revitalizace sídlišť je dlouhodobým projektem a jeho koncepční řešení by mělo vycházet z místních podmínek. Území sídlišť by mělo být řešeno polyfunkčně s různou typologickou nabídkou bydlení a různými formami jeho vlastnictví (soukromé vlastnictví, nájemní byty, sociální bydlení); členění prostoru by mělo být hierarchizováno na veřejný, poloveřejný, polosoukromý a soukromý prostor; prostory by měly mít jednoznačnou funkci (park, hřiště, náměstí, předzahrádky, dvorky, parkoviště, atd.), aby se nestaly územím „nikoho“. A v neposlední řadě je důležité také zatraktivňování širšího okolí a jeho propojení se sídlištěm.

Na tento workshop navázala již výše zmíněná mezinárodní konference Evropské fórum měst, kterou zahájila ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechťová.

Program konference byl zaměřen na problematiku rozvoje měst v regionu Evropské hospodářské komise OSN. Ve třech tematických blocích se účastníci panelových diskuzí zabývali způsoby efektivní implementace dokumentů OSN a EU, týkajících se městské agendy s návazností na čerpání fondů EU v novém programovém období od roku 2020 a sdíleli tak své zkušenosti z jednotlivých států i regionů.

První blok, s názvem *Efektivní implementace městských agend OSN a EU – možné synergie a spolupráce*, moderovala paní Elena Szolgayová, předsedkyně Výboru pro bydlení a management pozemků Evropské hospodářské komise OSN. Druhý blok, zabývající se *Strategickou rolí měst a obcí v městském rozvoji a v bydlení*, moderoval pan Mart Grisel, ředitel European Urban Knowledge Network z Nizozemska. Třetí blok představil *Strategický přístup, zdroje a nástroje pro budoucí územní a městský rozvoj / Politiku soudržnosti EU*.

Tento blok moderoval pan David Škorňa, ředitel odboru Dohody o partnerství, evaluaci a strategiích MMR.

Konference otevřela diskuzi o budoucnosti měst a o dalších příležitostech rozvoje měst v souvislosti s politikou soudržnosti EU a implementací městských agend OSN a EU.

Na konferenci naváže setkání ministrů zemí regionu států OSN, které se uskuteční již v listopadu 2017 v Ženevě. Pražská konference tak mimo jiné posloužila i jako pracovní jednání před politickým jednáním ministrů a před přijetím společné ministerské deklarace k udržitelnému bydlení a rozvoji měst.

Ing. arch. Zuzana Pokorná
Ing. Dagmar Martinková
Ústav územního rozvoje

KONFERENCE ARCHITEKTURA DĚTEM NA ČVUT

Ve dnech 13. až 14. září 2017 proběhla na Fakultě architektury ČVUT v Praze konference Architektura dětem, pořádaná Ústavem nauky o budovách ČVUT ve spolupráci se spolky Město přátelské k dětem, z.s. a To město, z.s. Konference se uskutečnila pod záštitou Ministerstva pro místní rozvoj ČR, Hlavního města Prahy a České komory architektů. Hlavními organizátory akce byly Irena Šestáková, Mirjana Petrik a Zuzana Zbořilová, konferenci moderoval Martin Nawrath. Cílem konference bylo propojit architektury, pedagogy a ostatní, kteří se zabývají osvětou dětí ve vnímání architektury a vystavěného prostředí.

První den konference byl tematicky rozdělen do tří bloků – Architektura a osvěta, Architektura a vzdělávání, Děti a město. Přesahuje možnosti tohoto textu uvést každý příspěvek samostatně, proto se dále soustředím na z mého pohledu nej-

zajímavější sdělení, která na konferenci zazněla. Další informace z konference lze nalézt na www.architekturadetem.cz a na www.facebook.com/groups/architekturadetem/.

V průběhu celé konference bylo několikrát konstatováno, že vzdělávání o architekturu vyžaduje spolupráci architektů a pedagogů. Zuzana Zbořilová (FA ČVUT, To město, z.s.) k tomu uvedla, že téma architektury je náročné i pro pedagogy samotné. Jako ideál byl opakován zmiňován učitel, který je v oblasti architektury osobně angažovaný. Cílem není vychovávat malé architektky, ale podnítit zájem dětí a celé společnosti o kvalitu vystavěného prostředí.

Miroslav Hřebecký (EDUin, o.p.s.) upozornil, že stávající národní kurikulum (Rámcové vzdělávací programy) je již nyní přeplněné požadavky

na obsah vzdělávání a většina pedagogů nemá o architekturu aktivní zájem. Navíc musí architektura soupeřit s řadou jiných témat, která rovněž usilují o větší prostor v kurikulu. Cestu nevidí ve změně kurikula, ale v individuálních Školních vzdělávacích programech, v probuzení zájmu učitelů o architekturu, a v pomoci těm školám a učitelům, kteří mají o toto téma zájem, získat potřebné znalosti a materiály pro výuku.

Alena Hesová z Národního ústavu pro vzdělávání k tomu uvedla, že Rámcové vzdělávací programy na úrovni základních i středních škol již umožňují výuku architektury, a to jako součást občanské či výtvarné výchovy. U architektury vyzdvihla především její vztah ke společnosti – za klíčové považuje pojmy demokracie, participace, komunikace a komunita.

O relevantních tématech v Politice architektury a stavební kultury ČR promluvila Kateřina Vrbová z Ministerstva pro místní rozvoj, která rovněž uvedla, že ministerstvo má zájem o vznik meziresortní pracovní skupiny, která by se problematikou architektonické výchovy a osvěty zabývala.

Architekt Petr Lešek demonstroval na fotografii obzvláště ohyzdné školní chodby, že kvalita společnosti závisí i na kvalitě prostředí.

V příspěvcích i v dotazech se opakovaně řešila otázka, jak předat v rámci výuky či výchovy odborné informace o architektuře. Podle architekta Davida Vávry je důležité, aby osoba seznamující děti s architekturou měla k tématu opravdový vztah; je-li toto splněno, nezáleží už tolik na tom, jakým jazykem hovoří. Podle Petra Leška nemá být výchova k architektuře souborem kunsthistorických údajů, zaměřených na rozeznání gotiky od baroka, ale výukou citlivosti k prostředí a předáním informací o systému. Miroslav Hřebecký doporučoval předat pár jednoduchých pravidel – jako příklad uvedl desatero zásad slušného chování nové stavby na české vesnici od Jiřího Škabradu – a využívat příběhy, které zapojují emoce a tím zlepšují schopnost učení.

V rámci příspěvků na téma Děti a město Mirjana Petrik (FA ČVUT, Město přátelské k dětem, z.s.) a Lenka Burgerová (Městská část Praha 7) zmiňovaly absenci veřejných prostranství pro děti ve věku cca pět a více let. Mirjana Petrik upozornila na zahraniční fenomén adventure playground, tj. hřiště poskytující prostor pro tvořivou hru a dobrodružství za cenu menší bezpečnosti.

Ze zahraničních hostů vystoupili Pihla Meskanen, ředitelka finské Arkki, School of Architecture for Children and Youth, a Rory Olcayto, ředitel vzdělávací organizace Open-City v Londýně. Pihla Meskanen představila Arkki jako organizaci svým formátem blízkou našim základním uměleckým školám. Arkki umožňuje dětem ve věku 4 až 19 let studium oboru architektura. Děti tak podle druhu kursu absolvují celkem 500 nebo 1 300 hodin architektury, za-

tímco v normálním finském vzdělávacím systému by absolvovaly „jenom“ 72 hodin architektury.

V závěru prvního dne proběhl brainstorming, kdy účastníci konference ve třech skupinách uváděli pozitivní, problémy a návrhy aktivit k tématům předchozích bloků, tedy Architektura a osvěta, Architektura a vzdělávání, Děti a město. Předložit seznam shrmažděných námětů značně přesahuje možnosti toho textu. Řada námětů řešila možnosti vzájemného sdílení informací, přičemž zazněly návrhy od „publikovat informace o své činnosti“ přes „spolupráce budoucích pedagogů a architektů“ až po „zřídit Info HUB – Národní centrum architektury“.

I v rámci prvního a zejména během druhého dne konference byly prezentovány příklady dobré praxe. Kristýna Stará představila činnost skupiny Architekti ve škole, která provozuje web architektiveskole.cz. Vedle vlastních projektů obsahuje zmíněný web rovněž odkazy na další obdobné projekty. Architekti ve škole v minulosti přispěli k nastolení problematiky vzdělávání v rámci Otevřeného think tanku architektů a ovlivnili podobu celostátních strategií včetně Politiky architektury a stavební kultury ČR.

Kateřina Švejdomská z Nadace Proměny představila ateliér Naše Město, což je zájmový kroužek pro děti 1. stupně ZŠ, přibližující dětem architekturu, urbanismus a zahradní a krajinářskou tvorbu.

Markéta Patelová a Mirjana Petrik (obě Město přátelské k dětem, z.s.) představily participační projekt Bubeneč s dětmi pro děti, který realizoval jejich spolek ve spolupráci se základními školami (s dětmi ve věku 7–15 let). Děti v Bubeneči navrhovaly doplnit např. prostory pro parkur, hřiště pro psy, trampolínu, lezeckou stěnu, místo, kde by mohly usadit nudící se rodiče, vyvýšené místo, odkud by děti měly přehled o dění kolem, kde by si spolu mohly popovídat a kam by rodiče nemohli.

Marek Sivák (Pěstuj Prostor, z.s.) představil plzeňské architektonicko-akrobatické vycházky. Při vycházkách se střídá povídání o architektuře s pohybovými

aktivitami, dochází tedy ke střídání aktivit a zapojení více smyslů. Dalším z projektů Pěstuj prostor, z.s., pořádaných s dětmi, byla revitalizace prostoru před 21. ZŠ v Plzni na Slovanech. U této akce Marek Sivák vyzdvihl schopnosti dětí při projektování. Zdůraznil, že při podobných projektech je důležité, aby děti viděly reálný výsledek.

Zuzana Zbořilová, Aleška Čeňková a Markéta Hossingerová představily aktivity, které pořádá pro školy To město, z.s. Jedná se jednak o procházky, jednak o výtvarné dílny. Při dílnách si děti rozdělí role (architekt, vodohospodář, dopravní inženýr atd.) a spolu si zažijí tvorbu územního plánu. Při procházkách opět dochází ke střídání více smyslů – např. při vstupu do katedrály mají děti nejprve zavázané oči a čichají ke kadidlu.

Součástí druhého dne bylo také promítání krátkého animovaného filmu Ondřeje Šefců „Jak člověk k architektuře přišel“, vytvořeného pro projekt Hravý architekt.

Konference byla uzavřena dvěma workshopy: ukázkovou hodinou „Sweet Architecture“ od Arkki, a ukázkou uplatnění filmu z festivalu „Jeden svět“ ve výuce, pořádanou Člověkem v tísni, o.p.s.

Z uvedeného bohatého programu a inspirativních přednášek je patrné, že konference byla velmi významnou akcí svého druhu, téma tím však zdaleka není vyčerpáno. To samé lze konstatovat o praktickém uplatnění propojování architektury a výchovy a vzdělávání – bylo předvedeno mnoho kvalitních příkladů práce organizací, které se tématu dlouhodobě věnují, nicméně systémového nastavení, které by dlouhodobě zajišťovalo výchovu a vzdělávání dětí v oblasti vnímání architektury a kvality prostředí, není v současné době dosaženo. Konference tak posloužila přinejmenším jako katalyzátor při navazování mezioborových kontaktů a propojení těch, kteří se vztahem dětí k architektuře a architektuře k dětem aktivně zabývají.

*Ing. arch. Karel Wirth
Odbor územního plánování
Ministerstvo pro místní rozvoj*

Program evropské územní spolupráce ESPON 2020 vydal na podzim letošního roku novou publikaci s názvem Evropská územní revize a s podtitulem Územní spolupráce pro budoucnost Evropy. Publikace je především příspěvkem do debaty o evropské politice soudržnosti po roce 2020.

Program zprávu oficiálně představil na konferenci dne 12. října v rámci Evropského týdne regionů a měst, který se každoročně koná na podzim v Bruselu. Konference se zúčastnilo na 200 delegátů z různých regionů a měst EU. Z významných hostů přijali pozvání Raffaello Cattaneo a Michiel Rijsberman, členové Výboru regionů a Iskra Mihaylová, předsedkyně Výboru pro regionální politiku Evropského parlamentu. Všichni přítomní se shodli na skvělém načasování publikace a nutnosti tvorby politik EU na základě předkládání spolehlivých dat a důkazů o rozvoji území EU.

Raffaello Cattaneo uvedl: „Potřebujeme politiku založenou na důkazech, nikoliv na emocích nebo spekulacích. Případná dezintegrace EU, kterou si někteří politici přejí, by vedla k ekonomickým problémům ve všech evropských regionech a územích. Zpráva o území nám poskytuje potřebná data pro lepší tvorbu evropských poli-

tik.“ Pochvalně se o vydané publikaci v předmluvě vyjadřuje i Corina Crețu, komisařka EU pro regionální politiku. Za důležité považuje nejenom ideální čas pro její prezentaci, ale i zpracování dat pro funkční oblasti evropského území, nikoliv pouze pro vymezené administrativní jednotky.

Samotný obsah publikace na konferenci představili ředitelka EGTC ESPON Ilona Raugze a s EGTC spolupracující expert Kai Böhme. Zpráva vychází z informací a dat získaných ze sedmi projektů aplikovaného výzkumu programu ESPON a poskytuje nejen přehled o rozmanitosti evropského prostoru, ale také o vzájemných vazbách a intenzivní spolupráci mezi různými subjekty v Evropě.

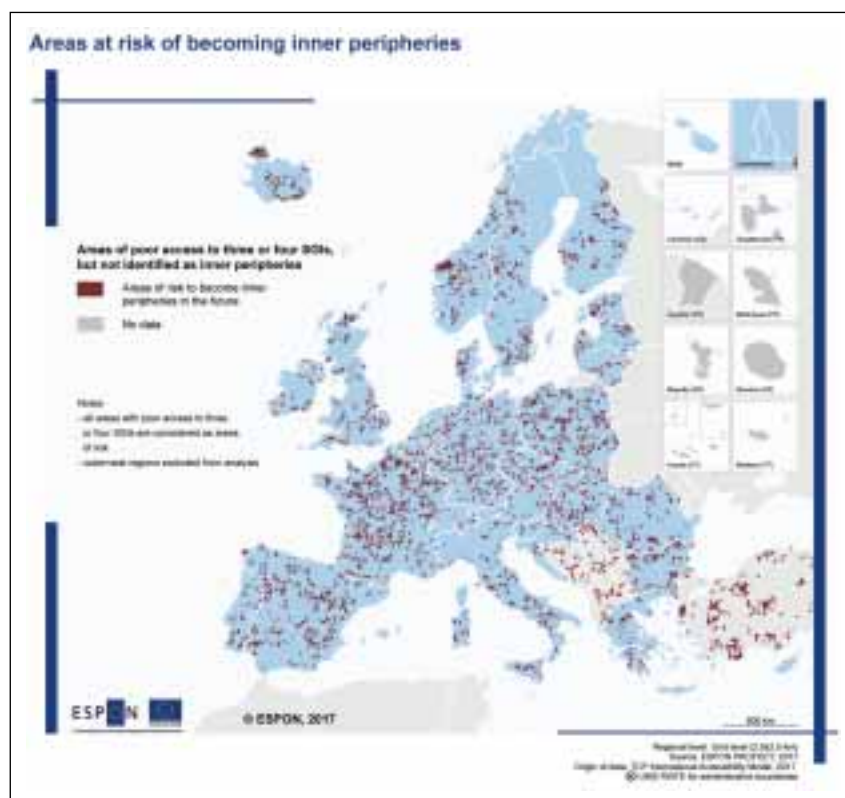
Prvních sedm kapitol se zabývá problémem stárnutí a migrací, zaměstnaností ve znalostní ekonomice, podporou hospodářského růstu prostřednictvím malých a středních podniků a přímých zahraničních investic, podporou ob-

novitelných zdrojů energie, rozvoje cirkulárního hospodářství, rozvoje dopravní a digitální dostupnosti a zlepšení kvality života prostřednictvím lepší dostupnosti veřejných služeb. Poslední devátá kapitola shrnuje a zdůrazňuje nejdůležitější politické ukazatele a poznatky z předešlých kapitol jako základní stavební kameny pro budoucí politiku soudržnosti po roce 2020.

Kai Böhme představuje publikaci

A jaké závěry ze zprávy o evropském území plynou? Napříč dokumentem se zdůrazňuje potřeba posílit územní rozměr, včetně funkční spolupráce v oblasti politiky soudržnosti po roce 2020,

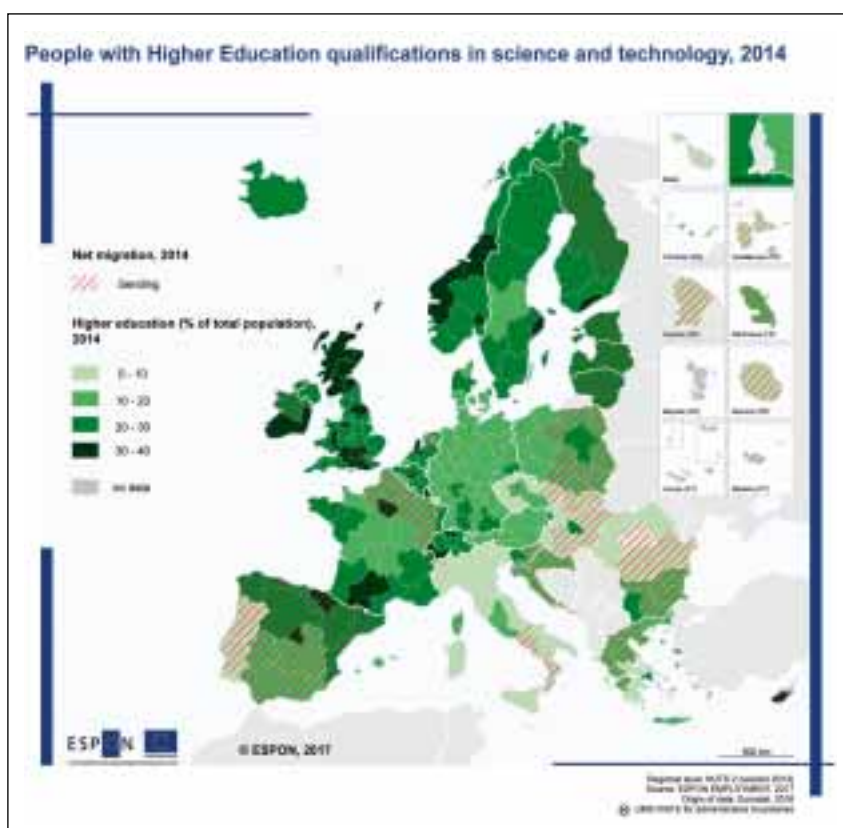
Oblasti, u kterých hrozí, že se stanou vnitřními periferiemi

a to především posílením územní spolupráce ve všech Evropských strukturálních a investičních fondech. Analýza územní rozmanitosti Evropy, dle které má být politickým cílem územní soudržnost, zdůrazňuje, že s územní koncentrací obyvatelstva roste ekonomická činnost a naopak. Tato tendence bude do budoucna spíše posilovat.

Městská centra západní a severní Evropy přitahují stále mladší ekonomicky aktivní obyvatelstvo, což způsobuje vyliďňování mnoha regionů východní Evropy a venkovských regionů. Současně růst center metropolí oslabuje i růst menších měst v Evropě, s výjimkou středně velkých měst. Do budoucna lze očekávat pokračující vzdalování se měst a venkova. Na jednu stranu technologický vývoj na některých místech pomáhá ke sbližování měst a venkova, ale na stranu druhou vzrůstá riziko vnitřních periferií, kde poskytování služeb obecného zájmu není životaschopné a stále více oblastí se stává těmito vnitřními periferiemi.

Na základě provedených analýz se vývoj směrem k územně vyváženější socioekonomické soudržnosti zastavil s nástupem hospodářské a finanční krize v roce 2008. Předpokládá se, že nynější růst HDP bude i v dalších několika letech pokračovat s tím, že nejvyšší růst se očekává v evropském jádru počínaje švýcarskými regiony, přes jižní Německo, Českou republiku, Slovensko a jihozápadní Polsko dále na východ. ve zbylých částech Evropy může být růst HDP výrazně pomalejší. Rychleji porostou na úkor venkova již zmíněné metropolitní oblasti, a to jak z pohledu HDP, tak i zaměstnanosti. Sociální nerovnosti se mohou i dále prohlubovat jak mezi různými částmi Evropy, tak i mezi regiony jedné země a mezi lidmi žijícími ve stejném městě či regionu. Přijatelnost tohoto trendu začíná dosahovat svých limitů a mít své politické důsledky.

Ze závěrů zprávy dále vyplývá, že pomocí nových technologií a inovací lze sice budovat nová regionální centra a produkce může být více decentralizována, avšak přitažlivost lokality bude pro nové hráče i nadále důležitá. Do značné míry lze tedy očekávat, že

Lidé s vyšším vzděláním v oblasti vědy a techniky

další vlna technologických změn (čtvrtá průmyslová revoluce) tyto sociální nerovnosti ještě zvýší. V současnosti jsou hlavními inovačními centry hlavní evropská města a městské regiony severozápadní Evropy. Podíváme-li se na podporu technologií a rozvoj malých a středních firem v této oblasti, rozmístění subjektů je vyváženější. Přesto lze předpokládat, že některé regiony zejména v Chorvatsku, Bulharsku, Maďarsku, Polsku, Rumunsku, Slovensku a Španělsku mohou čelit větším problémům než jiné. V oblasti cirkulární ekonomiky a ekologických inovací jsou hlavními tahouny západní a jižní Německo, Dánsko, jižní část Velké Británie, část Belgie, Nizozemska a další metropolitní oblasti a hlavní města EU.

Na územní vazby lze pohlížet buď jako na toky, které ovlivňují náš každodenní život v dané oblasti, nebo jako na toky v širší perspektivě. Toky do městských center, které potvrzují výše zmíněnou koncentraci, utvářejí naši každodenní realitu. Služby veřejného zájmu jsou nabízeny zejména ve více obydlených oblastech a obyvatelé menších center musejí za službami dojíždět. Nově je mnoho služeb nabízeno prostřednictvím sdílené

ekonomiky, pro jejíž funkčnost je třeba mít dostatečný lidský potenciál. Toky do hlavních ekonomických center tvoří širší obraz a jsou charakterizovány většími vzdálenostmi a specializovanějšími centry. Centra excelence jsou sice omezena na několik velkých urbanizovaných oblastí v západní a severní Evropě, ale aby byla konkurenceschopná ve světovém měřítku, propojení s jinými centry v Evropě prostřednictvím různých forem spolupráce je pro ně zásadní (subkontrakty či vysílání zaměstnanců). U toků přímých investic je doloženo, že 70 % všech neevropských firem v Evropě je umístěno ve velkých městských centrech a pouze 6 % ve venkovských oblastech. Migrační toky v Evropě také potvrzují trendy územní koncentrace, ať již se jedná o vnitřní či vnější migraci. Neevropské migranty jsou přitahováni k větším městským centrům nejen kvůli pracovním příležitostem, ale i proto, že hledají skupiny obyvatel jejich vlastní kultury. U migrace pracovních sil se z pohledu vysílajících zemí jedná o ztrátu lidských zdrojů, ale lze vysledovat i pozitivní zpětné účinky, jakými jsou tok informací, investic, dovedností a obchodních vazeb. Tyto vazby jsou při tvorbě místních politik často podceňovány.

Evropská územní revize zdůrazňuje ve svých závěrech nutnost územní spolupráce v rámci funkčních oblastí, a to mezi městem a venkovem, v přeshraničních regionech a v oblasti nadnárodní a makroregionální spolupráce. Na úrovni přeshraničních regionů je doporučeno posílit spolupráci v oblastech stárnutí a demografických změn, integrace trhů práce, posílení znalostní ekonomiky, hledání společných řešení pro růst malých a středních podniků, investic

a hledání symbióz v oblasti průmyslové výroby a problematiky obnovitelných zdrojů, poskytování dopravních služeb na úrovni funkčních oblastí a služeb veřejného zájmu a další. U nadnárodních a makroregionálních regionů jde o především o řešení otázek spojených s migrací (uvnitř i mimo Evropu) a s přeshraničním tokem uprchlíků. Dále je to spolupráce v oblastech tlumení trendů centralizace u znalostní ekonomiky, zajištění přenosových infrastruktur

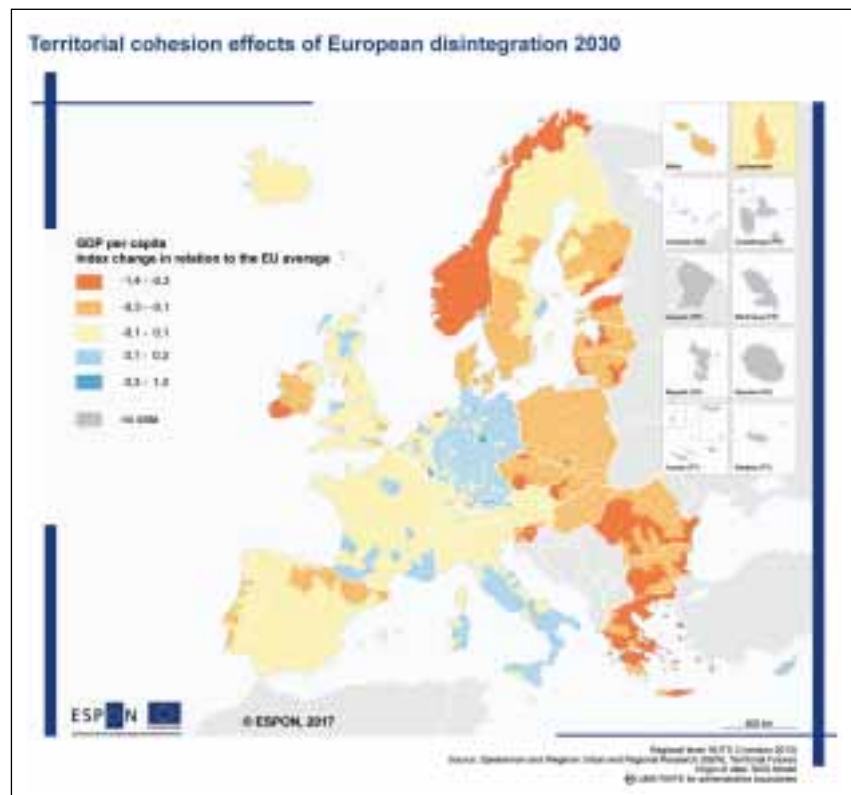
spolupráce co do obnovitelných zdrojů, rozvoje cirkulární ekonomie, podpory nových technologií, vyvíjení nadnárodních ICT řešení aj.

Důležitým předpokladem pro prohlubování územní spolupráce ve funkčních oblastech je další mapování a analýza vzájemných územních vazeb na evropské úrovni a modely vznikajících sítí. Program ESPON se bude dle slov ředitelky EGTC Ilony Raugze snažit hrát i nadále klíčovou roli při poskytování potřebných dat a důkazů o územní spolupráci.

Zpráva vychází v době, kdy některá území EU se pro populisty volající po odchodu z EU stávají snadnějším cílem. Jednotlivé analýzy i celá publikace jsou však jasným důkazem o tom, že žijeme ve stále více propojeném světě. Události na jednom místě nesporně mají dopad i jinde a vývoj není vázán žádnými hranicemi. Zvažovat plány a činnosti v širším územním kontextu je skutečně nezbytné a případná dezintegrace EU by vedla k redukci ekonomického růstu téměř ve všech regionech EU.

Webovou verzi publikace si můžete stáhnout na: <https://www.espon.eu/european-territorial-review>

*Mgr. Milada Hroňková
Odbor evropské územní spolupráce
Ministerstvo pro místní rozvoj*

Dopady evropské dezintegrace na územní soudržnost

SEMINÁŘ BROWNFIELDY 2017 V OSTRAVĚ

Seminář **Brownfieldy jako příležitost a rozvoj nejen koridoru Moravská brána** (12. 10. 2017), který byl pro letošek pracovní pojmenován Brownfieldy 2017, byl už v pořadí desátý seminář pořádaný v Ostravě na půdě Ústavu geoniky AV ČR na téma brownfieldy. Letošní ročník byl pořádán pod záštitou projektu **LUMAT – Imple-**

mentation of Sustainable Land Use in Integrated Environmental Management of Functional Urban Areas, který se zabývá environmentálním managementem ve FUA (Function urban area) a je podporován programem Interreg Central Europe. O organizaci se v letošním roce podělila Agentura pro regionální rozvoj, která je správcem

krajské brownfieldové databáze a jedním z partnerů projektu LUMAT. Druhým pořadajícím byla nezisková organizace IURS – Institut pro udržitelný rozvoj sídel z. s., který se dlouhodobě zabývá problematikou územního rozvoje a patří k expertům v oblasti regenerace brownfieldů, zároveň byl i partnerem v projektu Partnerství pro

české brownfieldy. Tento projekt byl ukončen v roce 2014 a jeho vedoucím partnerem byla Vysoká škola báňská technická univerzita Ostrava, Fakulta stavební, která se také na pořádání semináře spolupodílela.

Tento ročník měl několik cílů. Prvním bylo představit návrh akčního plánu zaměřeného na regeneraci brownfieldů v Moravskoslezském kraji. Druhým cílem bylo ukázat, že brownfieldy mají potenciál pro rozvoj na pozitivních příkladech. Součástí programu semináře bylo i předání cen Jiřiny Bergatt Jackson za nejlepší diplomovou práci v oblasti regionálního rozvoje. A jak název celého semináře naznačuje i připomenout potenciál Moravské brány jako centrální části severojižního sídelního koridoru.

Z přihlášených 80 účastníků se nakonec semináře zúčastnilo 72. Skladba návštěvníků semináře byla pestrá. Přišla řada zástupců samosprávy i pracovníků obecních i krajského úřadu. Zájem projevil řada návštěvníků ze soukromého sektoru z firem, které působí v oblasti regenerace brownfieldů. Přišli taky zájemci z řad veřejnosti.

První přednáška o Akčním plánu pro rozvoj brownfields v Moravskoslezském kraji byla uzavřena prosbou k účastníkům o vyplnění dotazníku pro získání zpětné vazby k cílům a aktivitám akčního plánu. Dotazy směřovaly jak k všeobecné srozumitelnosti jednotlivých cílů a způsobů jejich naplnění, tak také k užitečnosti jednotlivých akcí. Dotazníky byly po semináři vyhodnoceny a budou sloužit pro vytvoření finální verze Akčního plánu.

Další přednáška pojednávala o přípravě a realizaci sanace areálu Ostramo (známé taky jako Ostramo Vlček) v Ostravě. Jedná se o areál bývalé rafinérie, silně znečištěné území, kde byla zahájena jeho sanace. Vzhledem k tomu, že se jedná o historicky jeden z nejzávažnějších ekologických problémů na území Ostravy, byla informace o zahájené sanaci přijata účastníky semináře se zjevným potěšením.

Následující prezentace byla záměrně zařazena jako kontrast oproti předchozímu průmyslovému areálu. Majitel zámku ve Slezských Pavlovicích se přišel podělit o své zkušenosti s rekonstrukcí zpoza pozapomenutého zámku, který léta sloužil zemědělskému družstvu a v posledních letech jen bez užitku a využití čekal na svou rekonstrukci. Tato prezentace vyvolala velmi rozsáhlou diskusi. Návštěvníci se zajímali jak o technickou stránku rekonstrukce, tak i o motivaci ke koupi zámekového objektu v Osoblažském výběžku, který je v ne příliš povzbudivém technickém stavu.

První část semináře pak byla zakončena dalším nadějným a pozitivním příkladem. Tentokrát se prezentace týkala bývalých Dukelských kasáren v Opavě, se kterými má město Opava velké plány. Byly představeny některé nápady nebo vize budoucího využití, ale také úskalí systému české legislativy a pravidel pro nakládání s majetkem, který je ve vlastnictví ministerstva vnitra.

Po krátké přestávce přišli na řadu ocenění studenti. Do soutěže o cenu Jiřiny Bergatt Jackson se přihlásilo celkem 14 prací z českých i slovenských univerzit. Nakonec byla udělena 4 čestná uznání a jedna hlavní cena. Ceny předával pan Wolfgang Bergatt a ocenění studenti krátce prezentovali své práce a sklídili zasloužený potlesk. Za zajímavý moment je možné zmínit převládající dopravní témata.

Po krátkém představení projektu LUMAT následovala velmi zajímavá přednáška zástupce firmy KOVOK Kopřivnice, s.r.o. Tato firma se ujala bývalého, a značně zchátralého zemědělského areálu a přes množství různých obtíží se podařilo vybudovat prosperující areál firmy s plným respektem k místu a jeho rázu a v souladu s ochranou životního prostředí.

Přednášková část pak byla zakončena popisem historie i současnosti brownfieldů v Kopřivnici. Přednášející – zástupce města Kopřivnice, představil řadu zajímavých objektů, které čekají na své využití.

Tato poslední přednáška dovršila celkově optimistickou vizi budoucnosti brownfieldů v kraji.

Po přednáškové části následovala exkurze. Cílem bylo ukázat bez emocí areál mnohokrát diskutované lokality dolu Barbora, na kterém lze velmi pěkně dokumentovat složitost regenerace nejen po technické stránce, ale často i po stránce politické. Přímo v areálu se účastníků semináře ujal zástupce firmy DIAMO, s. p. Bylo možné vystoupat až nahoru na těžní věž a pokochat se rozhledem na zelenou rekultivovanou pohornickou krajinu.

Celá výprava za pozitivními případy byla završena na bývalém dole František, který je přes různá úskalí dnes fungující a především naplněnou průmyslovou zónou, která je velmi neobvykle v majetku obce Horní Suchá.

Celkové zhodnocení a vyznění semináře je v zásadě velmi pozitivní. Ukázal, že přes řadu úskalí a problémů s regenerací brownfieldů, lze regeneraci úspěšně zvládnout a vrátit tak život do míst, která již pomalu vypadla z mentální mapy obyvatel. Ukázal také, že jsou v kraji schopní lidé ochotni obětovat čas, síly a často i své finanční prostředky, aby se ujali objektů, které stát svou netečností přivedl na pokraj demolice. Důležitým bodem je pak vstup obcí, které s nebývalou odvahou a odhodláním vstupují do dlouhých legislativně právních procesů, aby pro své občany získaly místa pro realizaci nových rozvojových projektů.

Brownfieldy tak už nejsou strašákem, ale příležitostí pro rozvoj nejen koridoru Moravská brána.

Seminář se uskutečnil za podpory projektu Implementation of Sustainable Land Use in Integrated Environmental Management of Functional Urban Areas – LUMAT- CE89 – Interreg CENTRAL EUROPE Programme.

*doc. Ing. Barbara Vojvodíková, Ph.D.
Fakulta stavební VŠB TU Ostrava*

OD PRIVATIZACE K DIGITALIZACI

25 LET SOUTĚŽE STAVBA ROKU

Dne 5. října 2017 proběhlo na slavnostním večeru Dnů stavitelství a architektury v Betlémské kapli v Praze ocenění vítězných staveb již 25. ročníku soutěže Stavba roku. Nominaci v letošním ročníku získalo 15 staveb na českém území a 3 v zahraničí z 52 přihlášených. Porota navrhla pět titulů Stavba roku 2017 a dva tituly Zahraniční stavba roku 2017. Samostatně byl vyhlášen jeden titul Urbanistický projekt roku 2017, partneři soutěže ve spolupráci se sborem expertů vyhlásili dvanáct Zvláštních cen a hlasující veřejnost si vybrala stavbu pro Cenu veřejnosti.

Když v roce 1992 vznikl projekt soutěže Stavba roku, bylo to v době, kdy ještě většina dokončovaných staveb měla svůj projektový počátek v minulé éře, byla to však doba plná změn, kdy se všichni účastníci stavebního procesu chtěli prezentovat v novém prostředí a s novými myšlenkami. Projektanti zažívali osamostatnění z projektových ústavů a přebírali plnou odpovědnost za projekt jako autorizované osoby, stavební dodavatelé tvořili první obor, který byl ze sta procent privatizován, a na trh vstoupili první soukromí investoři. Aby toho nebylo málo, dovoz z otevřeného stavebního evropskému trhu znamenal rostoucí nabídku každoročně až o 60 % nových výrobků, což představovalo proti pětiprocentním ročním inovacím z osmdesátých let zásadní změnu. Každý se musel učit, ale zároveň šlo splnit sen o stavbě, který byl ještě nedávno zcela nedostupný. Stavba roku se postupně prosadila jako nejprestižnější celostátní přehlídka v oboru architektury a stavitelství a s novým tisíciletím se osamostatnila. Každoroční přehlídka dokončených staveb, která vyznamenává všechny účastníky stavebního procesu zúčastněné na jejím vzniku, tedy investora, projektanta i dodavatele, obsáhla celý obor.

Vypisovatelem a organizátorem soutěže od začátku byla Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství a jejími spoluvypisovateli byly Ministerstvo

průmyslu a obchodu ČR, Svaz podnikatelů ve stavebnictví v ČR a vydavatelství Economia, a. s. se svým časopisem Stavitel. Tento model doznal změnu po dlouhých dvaceti letech, kde se časopis posunul do polohy hlavního mediálního partnera a čtvrtým spoluvypisovatelem se stala Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě.

Soutěžní podmínky, vzniklé již v prvním ročníku, ve svém principu provázejí soutěž bez zásadních změn: posuzovány jsou všechny typy a velikosti staveb dokončených do konce května příslušného roku. Odborná porota posuzuje stavby ve třech kolech: v prvním vybírá stavby, které budou navštíveny. Těch je zhruba polovina a na základě návštěvy je vybráno patnáct nominací. Ve třetím kole je z nominací vybráno pět titulů Stavba roku. Nominace ani tituly nemají pořadí, ani kategorie. To umožňuje vybírat z přihlášených staveb ta nejlepší díla, a tím prezentovat kvalitu staveb i měnící se program investorů. Za pětadvacet let bylo oceněno 376 nominací, z nichž bylo vybráno 126 titulů Stavba roku. Toto přísné odborné hodnocení bylo v průběhu let doplňováno o další zvláštní ceny. Nej-

významnější z nich je cena veřejnosti, která se vybírá z 15 nominací a jejíhož výběru se ročně účastní na 140 tisíc hlasujících z řad anonymní veřejnosti. Hlasování se koná pravidelně v září.

Opakem tohoto hodnocení jsou zvláštní ceny partnerů a vypisovatelů, které jsou spojeny s odborným zaměřením nebo společenským postavením partnera a oceňují jednu vybranou skupinu vlastností stavby: její technické řešení, funkční a typologické určení, společenský přínos lokality, její architektonický design, použití inovativních prvků apod. Na vývoji zvláštních cen je možné dokladovat hlediska, na které byl za uplynulých 25 let postupně kladen důraz. Stále rostoucí množství kritérií u posuzovaných staveb dovedl vypisovatele k založení sboru expertů (od roku 2016), do kterého vysílají všichni partneři a vypisovatelé soutěže své odborné zástupce. Ti ze svého přísně odborného pohledu přidělí stavbě maximálně 3 body. Je zajímavé, že paralelní hodnocení poroty v prvním kole se z více než 90 % kryje se známkou 2,0 a vyšší a může proto sloužit jako objektivizační korektiv. Znamka stavby je však významná zejména pro udělení zvláštních cen, neboť dává

Revitalizace Tyršových sadů – podzámeckého parku v Pardubicích

Projektant: New Visit, s.r.o.

Dodavatel: BAK stavební společnost, a.s.

Investor: Statutární město Pardubice

instituci či osobě, jejímž jménem je zvláštní cena udělována, možnost využít tohoto odborného hodnocení.

Stavba roku za uplynulých 25 let zdokumentovala období výstavby bank, benzinových pump a hotelů. Trvale získávaly ocenění rekonstrukce historických staveb a revitalizace bývalých průmyslových areálů. Samostatnou kapitolou byla výstavba vysokých škol, knihoven a výzkumných ústavů. Soutěž přinesla i svědectví o těžkém hledání nového pojetí bytové výstavby, o novém formování nákupních center, průmyslových a administrativních areálů. Je také dokladem o narůstajícím zájmu o veřejný prostor, tedy náměstí, parky či sportovní areály. Řada smělých mostů, tunelů a konstrukcí nových silničních a železničních staveb, vodohospodářská a energetická díla je dokladem, jak dalece postoupila schopnost našich inženýrů, architektů a stavebních dodavatelů využít nabízené možnosti a vytvořit stavby, které snesou evropské srovnávání. Stavba roku v posledním desetiletí každoročně dokumentuje i zápas o prosazování energeticky úsporných koncepcí a hodnotí úspěšnost celkového ekologického vyznění stavebních záměrů.

Poslední tři roky ale dynamiku změn začala diktovat digitalizace stavebnictví. Je zjevné, že vývoj IT technologií, který se prosazuje pod souhrnným pojmem 4. průmyslová revoluce a dramaticky mění řadu vztahů a zvyklostí ve společnosti, se začíná prosazovat i ve stavebnictví. Soutěž Stavba roku již třetím rokem hodnotí míru a způsob uplatnění tzv. BIM (Building Information Modeling). Nejprve šlo pouze o 3D projektování, loni již však byly hodnoceny první realizace, jejichž výstavba byla pomocí BIM řízena. Na stavbách se objevuje stále více výrobků, které vznikly s přispěním automatizované výroby, IT technologie řídí zásobování staveb, komunikace stavebního týmu a celá administrativa se z papíru přenesla na internetové síť. Na stavbách se objevují první roboti. Internet věcí se prosazuje nejen při přípravě a výstavbě, ale i jako cílový koncept tzv. chytrých domů a Smart Cities. Očekávají se strukturální změny v požadavcích na jednotlivé profese, prosazuje se

vědomí, že bez dalšího učení a sdílení zkušeností bude za krátkou dobu obtížné obstát na nově se transformujícím trhu. Stavebnictví 4.0 zatím zasáhlo jen výsek celého sektoru, zejména projekci, velké developery, větší stavební firmy a některé výrobce. Otevřít se mu však musí zejména systém vzdělávání a vysoké školy, státní správa, drobní investoři, ale také dlouhá řada řemesníků a drobných firem, držících se zatím ověřené praxe. Stavebnictví 4.0 je šancí, jak lépe a chytřeji stavět, jak vytvá-

řet lepší prostředí, veřejný prostor, podmínky pro funkční využívání staveb, pro jejich ekonomický provoz a správu. Bylo by však omylem považovat tento proces za cíl, tím byly a budou stavby, jejich krása, odvážnost jejich konstrukčního provedení, kvalita všech detailů a správné nastavení kvalitativního standardu, který umožní jejich trvanlivé, ekologické a hospodárné užívání. A právě posuzování těchto vlastností bylo i letos předmětem hodnocení.

Radnice a knihovna v Kardašově Řečici

Projektant: ATELIER Žiška, s.r.o.

Dodavatel: Spilka a Říha, s.r.o.

Investor: Město Kardašova Řečice

Kotelna Park Radlice v Praze

Projektant: AED project, a.s.

Dodavatel: Metrostav, a.s.

Investor: Red Group, s.r.o.

Letos snad poprvé získal titul Stavba roku přitažlivý městský veřejný rekreační prostor se zřetelem k vodohospodářským stavbám, stejně jako ke kompozici zeleně. Konkrétně jde o revitalizaci Tyršových sadů v Pardubicích, která byla oceněna i cenou předsedy Senátu Parlamentu České republiky a cenou Ministerstva pro místní rozvoj a Asociace pro urbanismus a územní plánování. Druhý titul, udělený za rekonstrukci historického objektu se zřetelem k dispozičnímu řešení, stejně jako k novým dřevěným konstrukcím, získala realizace rekonstrukce radnice a knihovny v Kardašově Řečici.

Tato stavba byla oceněna i společnou Cenou Státního fondu životního prostředí a Centra pasivního domu a připsala si také vítězství v hlasování veřejnosti. Další titul získala stavba s názvem Kotelná Park Radlice v Praze za ojedinělou proměnu bývalé kotelny na nápaditě pojaté firemní sídlo se zřetelem k využití dochovaných konstrukcí.

I tato stavba získala zvláštní cenu, tentokrát Cenu Ministerstva průmyslu a obchodu. Čtvrtý titul Stavba roku 2017 si odnesla stavební úprava Galerie moderního umění v Hradci Králové za provozně i stavebně nápaditou proměnu bývalého bankovního domu na soudobé muzeum se zřetelem k nové skladbě prostor.

Konečně pátý titul, jak se stalo v posledních letech tradicí, si odnesla stavba dopravní, konkrétně viadukty přes údolí potoků Hrabynka a Kremlice. Tato realizace byla oceněna za nápaditě řešenou konstrukci spřažených ocelobetonových komorových nosníků se široce vyloženými konzolami se zřetelem k citlivému posazení do přírodního rámce.

Tituly Zahraniční stavba roku 2017 si odnesly vodní dílo Želiezovce v Levicích na Slovensku, které realizoval Metrostav, a.s. a druhý nejvyšší dům Polska Warsaw Spire, který se chlubí českým tepelněizolačním sklem svých fasád.

Cenu ČKAIT získal Gulliver v Praze, Cenu časopisu Stavitel Smart byty v pražských Nových Butovicích, Cenu Ministerstva kultury obnova poutního areálu kostela Nanebevzetí Panny Marie

Galerie moderního umění v Hradci Králové

Projektant: 3Q PROJECT, a.s.

Dodavatel: STAKO, s.r.o.

Investor: Královéhradecký kraj

Viadukty přes údolí potoka Hrabynka a údolí potoka Kremlice

Projektant: Stráský, Hustý a partneři, s.r.o.

Dodavatel: EUROVIA CS, a.s. Skanska, a.s.; FIRESTA - Fišer, rekonstrukce, stavby, a.s.

Investor: Ředitelství silnic a dálnic ČR, Správa Ostrava

Vodní dílo Želiezovce v Levicích

Dodavatel: Metrostav a.s.

Investor: MVE Želiezovce, s.r.o.

Warsaw Spire

Autor: Jaspers-Eyers Architects, John Evers

Projektant: Gilles Bollens

Dodavatel: AGC Flat Glass Czech, a.s., člen AGC Group

Investor: Ghelamco Poland

na Svaté hoře v Příbrami, Cenu Svazu podnikatelů ve stavebnictví Residence Garden Towers v Praze, Cenu Státního fondu dopravní infrastruktury I/27 Velemyšleves – obchvat a přemostění Chomutovky, Cenu Státního fondu rozvoje bydlení Dejvice House v Praze a Cenu Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství a CZ BIM za BIM Five v Praze. Porota udělila svou cenu stavbě Kampus Palace v Ostravě.

Srovnání úspěchů 25 let Stavby roku s výsledky stejného období v urbanismu a územním plánování je vlastně smutný úkol. Řada našich obcí a měst se obohatila o krásné nové stavby, i malé obce získaly chodníky a veřejné osvětlení a kdysi chátrající a zane-

dbaná centra menších měst nezřídka svítí novotou a citlivě provedenými rekonstrukcemi historických budov. V obcích je patrná péče o zeleň často spojená se stavbami pro sport a volný čas. Naučili jsme se využívat i opuštěné průmyslové areály.

Nicméně urbanismus jako vědecký a umělecký obor zabývající se rozvojem sídel a územní plánování a jeho legislativně definovaná metoda realizace jakoby ztratily své původní poslání. Řada služeb opustila centra obcí. Výrobní a skladové plochy zabraly rozsáhlé plochy zemědělské půdy. A bydlení? V něm drtivou převahu získaly rodinné domy, které se rozlily do polí u malých příměstských obcí, zcela bez

vazby na zajištění dalšího vybavení a dopravní a technické infrastruktury. Páteřní dopravní tahy, dálnice a železnice, jejichž základní koncepční síť se po desetiletí nemění, neustále naráží ve své přípravě na neschválenou územní přípravu a doba přípravy jejich realizace překonává světové rekordy. Zaostávání České republiky v tomto směru snižuje naše rovnocenné postavení a konkurenceschopnost v rámci EU. Schválení a uplatňování územně plánovací dokumentace se stalo speciální profesí, která je často daleko od urbanistických zásad a je poznamenána obtížností právního procesu jejího projednávání a vydávání a následně využívání v regulaci rozvoje území. Za situace, kdy dvě největší česká města Praha a Brno opakovaně odkládají dokončení svých plánů, navzdory kritice a problémům, které to pro jejich rozvoj přináší, je schválený územní plán města Plzně oprávněně oceněn titulem Urbanistický projekt roku 2017 za kompletní zpracování územního plánu čtvrtého největšího města České republiky včetně jeho schválení a uvedení do užívání za období čtyř let. Oceněn je inovativní přístup řešení „lokalit“ s respektem ke všem stávajícím hodnotám území i ke známým koncepčním záměrům do území kladených. Ocenění vyzdvihlo péči o obraz města, jeho charakter i kompozici, která je doložena ve výkresu urbanistické koncepce. Územní plán má předpoklad stát se vhodným a využitelným nástrojem řízení územního rozvoje i regulace dílčích projektů s perspektivou návrhového období na příštích 15 let. Všichni účastníci přehlídky, především pak ti ocenění, získali přidělené body do celoročního hodnocení kvality Ratingu ABF (více na www.rabf.cz a www.stavbaroku.cz).

*Ing. arch. Jan Fibiger, CSc.
Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství*

Fotografie © archiv organizátora soutěže

Lukáš Makovský

LIDOVÉ NOVINY

Tak trochu připálená kaše

Podzim přinesl jednu dobrou zprávu: sezona hurikánů končí. Jejich následky tady ovšem ještě dlouho zůstanou. A spolu s nimi otázky, nakolik je možné dopady přírodních katastrof zmírnit.

Cest je víc, než by se na první pohled mohlo zdát. Jednu z nich nabízí promyšlený urbanismus. A třebaže se naštěstí ničivých tropických bouří bát nemusíme, sucho i povodně nás ohrožují. Právě jejich následky by nám kvalitní plánování mohlo pomoci tlumit.

Dopřejme si nejprve výlet v prostoru i čase. Pro pochopení našich dnešních problémů je klíčový. Když od jara do podzimu 1939 proudily davy návštěvníků na Světovou výstavu v New Yorku, sotva mohly tušit, že si prohlízejí expozici, která doslova změnila tvář celé Ameriky. Největší světové automobilce General Motors, která v areálu připravila pavilon Futurama, se to nakonec opravdu podařilo.

Její atrakce se snažila představit, jak by mohla vypadat města za dvacet let, pokud dají prostor rozvoji automobilové dopravy. Vize Futuramy v americké společnosti postupně zrála a po druhé světové válce se začala také naplňovat. Po dlouhých dvaceti letech stavebního útlumu se totiž právě tehdy sešla silná poptávka po nové bytové výstavbě s chutí americké vlády k velkým veřejným investicím. Jejich vlajkovou lodí se v roce 1956 stal program budování celonárodní dálniční sítě, která byla ve městech protažena až do jejich samotných center, protože právě tam bylo k dispozici nejvíce pracovních příležitostí. Spolu s tím federální kabinet vypsál také programy, které podporovaly budování novostaveb, přičemž ale městské územní plány umožňovaly pouze vznik samostatně stojících předměstských rodinných domů. Často na zámečně velkých pozemcích, aby z lokalit byli vyloučeni sociálně slabí.

Tento mix, jehož další ingredience tvořila vedle dostatku levné půdy k zástavbě také rostoucí dostupnost au-

tomobilů a nízká daň z benzínu, vedl k bezprecedentnímu vysídlení měst. Za těchto podmínek bylo totiž pro široké střední vrstvy možné pořídit si vlastní dům se zahradou na předměstí a dojíždět po kapacitních dálnicích denně do zaměstnání v centru. Během pouhých dvou generací se tak Američané stali suburbánním národem životně závislým na automobilu.

Uhlíková stopa amerického snu

Příběh americké suburbanizace je důležité si připomenout. Na první pohled se totiž může zdát, jako by poválečný vývoj zaoceánských měst byl naprosto přirozeným procesem. Jak jsme si ovšem ukázali, šlo ve skutečnosti o výsledek kombinace několika zcela záměrných plánů. Důkazem budiž, že evropská města si i po staletích vývoje dosud udržují víceméně tradiční podobu. Stále je pro ně charakteristické intenzivní kompaktní osídlení tvořené obvykle vícepodlažními činžovními – nebo v případě Británie řadovými – domy.

Jistě, rozlézání měst do okolní krajiny dnes trápí i starý kontinent. Nikdy se zde však nerozvinulo do rozměrů, jaké známe ze Spojených států. Důvod je zřejmý: v Evropě vlády ani municipality nikdy nevytvořily vzniku sídelní kaše (jak se také občas suburbanizaci říká) tak příznivé podmínky.

Suburbanizace je přitom nejen klíčovým momentem vývoje měst ve druhé polovině 20. století, ale také procesem, který z nich dělá dlouhodobě neudržitelný typ osídlení. Proč, je dobře možné ilustrovat například na vztahu mezi obytnými hustotami a jejich nároky na dopravu. U evropských měst je typická obytná hustota mezi 25 a 75 obyvateli na hektar, přičemž spotřeba energie na dopravu na jednoho obyvatele za rok se pohybuje mezi 10 a 20 gigajoulů. U amerických měst obytná hustota na hektar kolísá mezi 10 a 25 obyvateli. Není pak divu, že energie potřebná k dojíždění je tam ve srovnání s Evropou zhruba čtyřikrát vyšší (40 až 70 gigajoulů na osobu a rok).

Dopad rozdílné struktury osídlení je potom samozřejmě patrný i z podílu

dopravy na celkových emisích skleníkových plynů. Zatímco v Evropě se na tvorbě oxidu uhličitého podílí pouze 12 procenty, v případě Spojených států jde prakticky o třetinu (32 procent). Celkově američtí řidiči vypustí ve srovnání se svými evropskými kolegy do atmosféry zhruba čtyřnásobně více CO₂. Bobtnání sídelní kaše se na růstu emisí – a tím i změně klimatu – přitom nejen podílí, ale její účinky v několika ohledech ještě zesiluje.

Cesta z města

Na příkladu USA lze tedy výmluvně demonstrovat, jak rychle dokážou veřejné politiky měnit tvář celé země. Zatímco ale ve Spojených státech k tomu došlo plánovaně na základě vize Futuramy, u nás hrozí něco podobného z přesně opačného důvodu: kvůli ignoranci a neschopnosti státu reagovat na aktuální trendy.

Připomeňme, že základní surovinou sídelní kaše jsou různé velké enklávy rodinných domů. Všechny ovšem spojuje fakt, že nevytvářejí dostatečné obytné hustoty na to, aby se v nich mohly udržet obchody, restaurace, kina nebo lékaři. Tuto roli pro ně plní velká nákupní střediska situovaná podél hlavních silnic. Takový typ osídlení ale prakticky znemožňuje jiný druh pohybu, než prostorově extrémně náročnou osobní automobilovou dopravu. Jen pro ilustraci: v Los Angeles dopravní stavby zabírají celých 60 procent plochy města. Jiná statistika zase uvádí, že ve Spojených státech na každé vozidlo připadá 3,4 parkovacího místa, některé odhady ovšem zmiňují až 8 parkovacích míst. Tato čísla ukazují, jak je osídlení založené na pohybu automobilem náročné na zpevněné plochy silnic a parkovišť, které – jak známo – nezamýšleně fungují také jako urychlovače odtoku vody z krajiny. Podílejí se tak nejen na vzniku sucha, ale po vydatných příchových deštích také vydatně přispívají k bleskovým povodním.

Naše města jsou ve srovnání s těmi americkými kompaktní a rozlézání sídelní kaše tu samozřejmě není v absolutním měřítku tak palčivé. Podle

zprávy OECD o územním plánování je ale suburbanizace dominantním trendem napříč Českou republikou. Například mezi lety 2001 a 2011 se z Prahy do Středočeského kraje vystěhovalo 150 000 obyvatel a denně dnes do hlavního města dojíždí za prací na 200 000 lidí. Změny jsou patrné i na objemu ujetých kilometrů. Zatímco v roce 1990 se jich denně po Praze auty najezdilo 5,8 milionu, dnes už je to skoro čtyřikrát víc, konkrétně 20,5 milionu.

Suburbanizace navíc vytváří pozitivní zpětnou vazbu, jinými slovy začarovaný kruh. Lidé často jako důvod pro stěhování z města uvádějí větší klid, který za ním budou mít. Tento klid je ale vlastně jenom zástupným slovem za menší intenzitu automobilové dopravy. Jakmile ale tito lidé z města odejdou, sami jej začnou další automobilovou dopravou zatěžovat, protože si tam obvykle udrží zaměstnání. A kolo se vesele roztáčí: městům nezbyvá než se nárůstu dopravního ruchu přizpůsobovat, čímž ale klesá jejich obytná kvalita a roste chuť obyvatel ke stěhování, které ovšem ve většině případů objem dopravy ještě o něco zvýší, takže... A tak pořád dál.

Větší bere

Zdravé a udržitelné bydlení přitom nepředstavují suburbie s rodinnými domy a zahradou, nýbrž právě to, které nabízí (nebo by mohlo a mělo nabídnout) město. Proto se Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy snaží vytvořit strategii, která omezí suburbanizaci a její negativní dopady. Problém je, že navzdory všem existujícím dokumentům jsme v reálu svědky využívání městských prostorových rezerv a revitalizace brownfieldů méně často, než kolikrát pozorujeme změnu územních plánů z polí na stavební parcely.

Důležitý díl v mozaice těchto problémů představuje i roztržité správa širších regionů. Například na metropolitním území Prahy leží 435 samosprávných obcí, což z něj v žebříčku vyspělých zemí činí desátou nejfragmentovanější oblast. Potíže plynoucí z tohoto stavu jsou zřejmé. Jelikož je územní plánování v kompetencích obcí, je téměř nemožné rozlézáni sídelní kaše v rámci takto strukturovaného celku řešit.

I kdyby se nakonec většina samospráv domluvila, že omezí své rozvojové plochy a podpoří naopak vznik zástavby v jádru aglomerace, najdou se vždy výjimky, které situace rychle využijí ve svůj prospěch.

Problém to ale není neřešitelný. V posledních deseti letech se s ním potýkalo více evropských zemí. A kupříkladu Dánové se rozhodli kombinací více nástrojů motivovat obce ke slučování, díky čemuž tam jejich počet v roce 2007 poklesl z původních 271 na 98. Řecké vládě se zase podařilo v roce 2011 snížit počet samostatných sídel z 1033 na 325, za což jim na oplátku nabídla širší pravomoci. Jiným účinným nástrojem pro podporu spolupráce v metropolitních regionech by mohly být nově zavedené integrované investice. Jde o systém, v jehož rámci budou moci jádrová města i přilehlé obce získat značný objem peněz z evropských fondů, pokud se dohodnou na společném postupu při řešení problémů, které aglomeraci trápí. Dobrou zprávou je, že i v Česku už se do tohoto nového systému zapojila vedle Prahy, Brna a Ostravy čtveřice dalších metropolitních oblastí.

Memento Futurama!

Jak se tedy nepříznivému vývoji bránit? Dobrým začátkem by byl individuální způsob uvažování o různých typech území. V praxi to znamená třeba umožnit intenzivní zástavbu brownfieldů a prostor ve vnitřních částech měst, protože je to spojeno s relativně nízkými environmentálními dopady. O to důsledněji je pak ale třeba bránit volnou krajinu před pohlcením suburbii.

Už déle než čtvrt století panuje v naší zemi tržní hospodářství a územní plánování typu „je možné / není možné“ přestalo být efektivní. Každý krok přinese někomu zisk, zatímco pro jiného představuje zátěž, někdy i finanční náklady. Proč tedy nepustit peníze naplno i do této oblasti. Zvlášť lze-li čerpat inspiraci v anglosaských zemích, kde takový systém celkem úspěšně funguje. Jedním z praktických kroků by mohlo být například zavedení pásma daní z nemovitosti, spolu se stanovením poplatků za zatěžování okolí nebo naopak za zvýšení hodnoty pozemku v důsledku veřejných

investic nebo změny územního plánu. Zpoplatněny ale mohou být třeba také náklady na obsluhu veřejnou dopravou. Už proto, že v různých územích je různě finančně náročná. Zatímco v širším centru vychází relativně levně, na okraji města už si vyžaduje výrazně více peněz. Obdobné je to i v případě budování kanalizace, vodovodní sítě, silnic a chodníků. Má-li být bič funkční, je ovšem většinou třeba nabídnout také nějakou tu kostku cukru. Tu by zase mohly pro začátek představovat třeba programy na podporu přestavby brownfieldů.

Ať už zvolíme jakoukoli cestu, je v každém případě záhodno mít neustále na paměti Ameriku. Přesněji řečeno fakt, jak rychle si lze nevhodnou kombinací vládních programů a privátních zájmů navařit špatně stravitelnou kaši.

[MAKOVSKÝ, Lukáš. Tak trochu připálená kaše. In: *Lidové noviny*, 7. 10. 2017, s. 26, © MAFRA, a. s. 2017, ISSN 0862-5921]

Marečková Martina HOSPODÁŘSKÉ NOVINY Sídliště musí přijít o svou anonymitu

V mnoha západoevropských metropolitních již roky složitě řeší problémy, které s sebou přinesla panelová výstavba. Některá sídliště se stala sociálně vyloučenými lokalitami.

To se Česka zatím v masivní míře netýká, ale je lepší se těmto rizikům vyhnout. „Sídliště byla postavena najeďnou a jejich průběžná změna bude mnohem těžší. Proto je potřeba bavit se o jejich budoucnosti už dnes,“ říká architekt David Tichý.

Data ukazují na postupné, i když zatím ne dramatické stěhování úspěšnějších lidí ze sídlišť. Je možné tento trend nějak zvrátit?

Někteří lidé dost často nenajdou v panelové výstavbě byt, který by splňoval jejich představu o velikosti a kvalitě bydlení. Tato výstavba v sobě také skrývá omezenou reprezentativní složku bydlení. Ve spojení se zvýšenou anonymitou prostředí je přirozené, že je takové prostředí pro ty úspěšnější méně atraktivní. Jinými slovy, ne každý chce bydlet v Husákově 3+1.

Na druhou stranu si na sídlištích v posledních pár letech kupují byty i mladí a nadaní lidé. Často proto, že v Praze finančně dosáhnou jen na byt v paneláku. Pražská sídliště se nestávají ghety, jak někteří dříve varovali, proč bychom se jimi tedy měli zabývat?

I já mám spoustu kamarádů, kteří chtěli bydlet v Dejvicích, na Vinohradech nebo v Karlíně. Jenže zjistili, že na to nemají potřebné finance, a koupili si byt v paneláku. Popularita sídlišť je spojená také s dostupností veřejnou dopravou, mají školy a alespoň minimální veřejnou vybavenost. A i když sídliště nenabízejí tolik pracovních příležitostí jako jiné městské lokality, pro mnoho lidí, kteří nechťejí do města dojíždět autem, jsou vyjmenovaná pozitiva klíčová.

I průzkumy ukazují, že se lidem na sídlištích bydlí dobře. Co na nich chcete měnit?

Jedná se o dlouhodobou vizi těchto lokalit, jak se mohou rozvíjet, co zlepšovat, nikoliv o nutnou touhu něco měnit. Lidé, kteří bydlí na sídlišti, vnímají často svůj domov buď skrze celé sídliště, nebo jen prostřednictvím svého bytu. Identita menších sousedství v lokalitě nebo v domě se vytratila nebo se vytváří složitěji než v jiném obytném prostředí. Tato anonymita, i když třeba lidem vyhovuje, však není udržitelná dlouhodobě. Také přes poměrně vysokou hustotu osídlení je v tomto prostředí složitější budování

vztahů mezi lidmi. V dnešní době skrze nedostatky sídlišť paradoxně nejvíce iniciativ vzniká právě tam. Lidé cítí, že na sídlištích něco chybí, mnozí hledají adekvátní prostory k setkávání se či podnikání, vytvářejí spolky a zakládají komunitní centra. Pro takové aktivity, oproti třeba tradičním městským částem, sídliště nabízejí jen omezené možnosti. Například takový Karlín vděčí za svůj současný úspěch atraktivní lokality aktivnímu parteru, kde si lidé pronajímají prostory pro různé kavárničky, restaurace či provozovny.

Sem tam nějaké kadeřnictví nebo večerka je i na sídlištích...

Ano, ale možnosti rozvoje jsou omezené. Na sídlištích spíše najdeme nákupní centra, městský charakter ulic s obchody nebo alespoň hospůdkou a pekařstvím na rohu zde většinou bohužel není. A když už se tu někdo pokusil podnikat, dost často zkrachoval. Obyvatelé raději sedli na metro a odjeli do centra. Tím se dostáváme do systému spojených nádob, kdy relativně kvalitní prostředí má takovéto nedostatky.

Jakým způsobem můžeme udržet úspěšnější lidi na sídlištích?

Příklady ze zahraničí ukazují způsoby, jak zvýšit atraktivitu sídlišť. A není to jen o opravách domů a rekonstrukcích bytů. Cílem je přinést různé typologie bydlení, třeba individuální nízkopodlažní

domy, či dokonce řadové rodinné domky. To přinese kvalitu bydlení, kterou lidé požadují – třeba mít svou zahrádku a mít kde zaparkovat auto. Samozřejmě je to celé i o atraktivitě a srozumitelnosti prostředí spojeného s veřejným prostorem. A o pocitu bezpečí. Sídliště nejsou tolik bezpečná, je tam hodně volných ploch, zarostlá zákoutí.

Je na našich sídlištích reálné postavit mezi paneláky třeba rodinné domky?

Každé sídliště je jiné. Veřejné prostory na sídlištích vlastní převážně město a pak je to o diskuzi s lidmi, kteří tam bydlí. Prostorově to reálné je. Ale když se zeptáte lidí, jestli by si něco takového uměli představit, tak to dnes většina z nich odmítne. Zatím mnozí potřebu změny necítí, na svoje prostředí si zvykli. Když se podíváme, jak se v průběhu staletí měnila města, zjistíme, že domy se stále mění. Přizpůsobují se novým potřebám svých obyvatel, a tak i sídliště se budou měnit. Jelikož ale byla postavena najednou, tak jejich průběžná změna bude mnohem těžší než třeba změna domu někde v městské zástavbě. Proto je potřeba se bavit o jejich budoucnosti už dnes, i když se říká, že semafor se u nás postaví, až když někoho přejedou.

[MAREČKOVÁ, Martina. Sídlíště musí přijít o svou anonymitu. In: *Hospodářské noviny*, 18. 10. 2017, s. 19, © Economia, a. s. 1996–2017, ISSN 1213-7693]

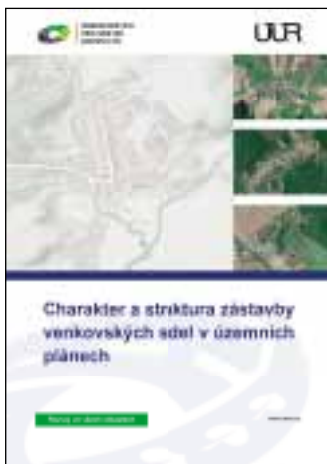
Výběr z publikací

PRŮMĚRNÉ CENY DOPRAVNÍ A TECHNICKÉ INFRASTRUKTURY Internetová publikace – Aktualizace 2017

Cílem publikace je usnadnění orientace v oblasti financování infrastruktury včetně veřejné zeleně a souvisejícího zabezpečení finančních prostředků pro nové investice. Publikace je určena především orgánům venkovských obcí, starostům, místním zastupitelům či projektantům.

Publikaci lze nalézt ve formátu PDF na webových stránkách ÚÚR v sekci Publikační činnost a knihovna – Internetové prezentace.

CHARAKTER A STRUKTURA ZÁSTAVBY VENKOVSKÝCH SÍDEL V ÚZEMNÍCH PLÁNECH

Publikace se zabývá urbanistickou strukturou venkovských sídel. Snaží se poskytnout nejzákladnější orientaci potřebnou v územním plánování k nahlédnutí na hodnoty sídla. Představuje základní hlediska, podle nichž by měla být posuzována urbanistická struktura sídla v územním plánu, a předkládá doporučení.

Publikace je ve formátu PDF dostupná na webových stránkách ÚÚR v sekci Publikace a knihovna – Metodické příručky a publikační materiály – 2017. Publikace bude v příštím roce aktualizována v návaznosti na novelizaci vyhlášky č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti.

TISKOVÉ ZPRÁVY

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Novela stavebního zákona zrychlí vydávání stavebních povolení

Již 1. ledna příštího roku nabývá účinnosti novela stavebního zákona, na níž ministryně Karla Šlechtová spolu s odborníky pracovala tři roky. Novela řeší řadu palčivých problémů v současném stavebnictví. V září letošního roku ministryně Šlechtová zároveň předložila Vládě ČR základní teze rekodifikace veřejného stavebního práva.

„Dosud velmi pomalé stavební řízení zrychlí právě novela stavebního zákona, kterou jsem připravila s týmem odborníků. Zpracovali jsme ji tak, aby měla co nejširší praktický dopad a aby usnadnila život lidem, kteří se rozhodnou stavět. Jednou z nejzásadnějších novinek je sloučení dvou, popřípadě i tří povolenacích procesů do jednoho řízení. Takzvané společné řízení sloučí nyní oddělené územní řízení, stavební řízení i posuzování vlivu na životní prostředí (EIA), pokud si stavebník tuto cestu vybere. Tím dojde k výraznému urychlení povolování staveb. V rámci společného řízení se tak účastníci řízení a případně i veřejnost budou moci vyja-

dřovat a odvolávat pouze jednou, a to v rámci společného řízení,“ vysvětluje ministryně Karla Šlechtová.

Všeobecná kritika komplikované a zdoluhavé přípravy staveb se bohužel soustřeďuje jenom na stavební zákon, protože z pohledu stavebníka představuje finální fázi povolení. Vedle stavebního zákona však do problematiky přípravy a povolování staveb významně zasahuje řada dalších zvláštních zákonů na ochranu jednotlivých veřejných zájmů.

V současné době je zde více než čtyřicet zákonů, podle kterých dotčené orgány vydávají svá závazná stanoviska k ochraně veřejných zájmů podle zvláštních zákonů (například ochrana památek, ochrana veřejného zdraví, požární ochrana, ochrana přírody a krajiny, ochrana životního prostředí, ochrana vod a další). Dále musí investor získat například stanoviska vlastníků veřejné infrastruktury, musí získat podkladová povolení vydávaná podle zvláštních zákonů (např. integrované povolení, povolení k nakládání s povrchovými nebo podzemními vodami, povolení výjimky ze zákazů u památných stromů a zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů a další).

Ministryně Karla Šlechtová proto také v září předložila vládě ČR materiál „Rekodifikace veřejného stavebního

práva – základní teze“, který identifikuje klíčové problémy v této oblasti. Ke skutečnému zlepšení situace musejí být kromě zcela nového stavebního zákona přijaty zásadní úpravy mnoha souvisejících zákonů, musí být prosazena reforma veřejné správy zahrnující opatření legislativní, organizační i rozpočtová. To není úkolem jednoho resortu. Jde-li o průřezovou problematiku jdoucí napříč ministerstvy a jejich kompetencemi, vyžaduje také společné řešení všemi dotčenými resorty.

[Tisková zpráva MMR ze dne 3. 11. 2017]

Zájem o dotaci na územní plány stále stoupá. Ministryně Šlechtová pro obce vyčlenila 20 milionů korun

Ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová vyhlásila výzvu z programu „Podpora územně plánovacích činností obcí“ pro rok 2018, dotační titul „Územní plán“. MMR pro ni z rozpočtu na rok 2018 poskytne 20 milionů korun. Žádosti je možné podávat od 18. října do 28. prosince 2017.

„Mnohé starostky a starostové, s nimiž se setkávám v regionech, tuto dotaci na pořízení územního plánu nutně potřebují. Díky těmto financím mají i malé obce velkou příležitost získat dotaci na územní plán. Ten je důležitým a ne-

postradatelným nástrojem k vytváření podmínek pro rozhodování v území a koncepční rozvoj obce,“ říká ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová.

Za dvouleté fungování dotačního titulu byla přiznána podpora již 228 obcím po celé ČR. Tento rok se očekává pokračující zájem o tento dotační titul. Možnými žadateli jsou obce na území ČR (mimo obce s rozšířenou působností, hl. město Prahu a mimo obce, které pořídily/pořizují územní plán a byly/jsou příjemcem dotace na pořízení návrhu územního plánu z Integrovaného operačního programu nebo z Programu rozvoje venkova).

Žádat o dotaci mohou obce, které nemají žádný územní plán, nebo mají územní plán obce nebo územní plán sídelního útvaru, schválený zastupitelstvem obce před 1. 1. 2007.

Výše dotace na jeden územní plán je stanovena ve výši max. 80 procent skutečně vynaložených ustatelných nákladů, nejvýše však 400 000 Kč na jeden územní plán. Lhůta pro možnost podávání žádostí končí 28. prosince 2017 ve 12.00 hodin.

[Tisková zpráva MMR ze dne 17. 10. 2017]

Obce mohou opět získat dotace na demolice chátrajících budov

Ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová vyhlásila výzvu na podání žádostí o dotace pro města a obce, které se potýkají s chátrajícími budovami. Pro žadatele je připraveno opět 100 milionů korun. Během dvou let existence tohoto programu již Ministerstvo pro místní rozvoj podpořilo celkem 58 projektů po celé České republice za zhruba 160 milionů korun. Žádosti lze podávat od 7. listopadu do 25. ledna 2018. Dotace bude poskytována až do výše 80 procent skutečně vynaložených ustatelných nákladů akce a její čerpání může být rozloženo do dvou let.

„Původně byl tento program naplánovaný jen na tři roky. Avšak vzhledem k tomu, že problém s objekty v nevy-

hovujícím technickém stavu, které je třeba odstranit a uvolnit tak prostor dalšímu rozvoji, je stále aktuální, připravujeme jeho prodloužení o další tři roky. Řada měst a obcí na demolice rozpadlých a nevyužitých budov nemá ve svém rozpočtu finance. Pomáháme jim tak s řešením této kritické situace a zároveň chceme, aby se na zkuřovaném území odehrály návazné projekty ve prospěch místních obyvatel,“ uvedla ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová.

Demolice objektu bude následována celkovou revitalizací prostoru, včetně možné výstavby objektu, který ale bude sloužit jinému účelu než sociálnímu bydlení (školské zařízení, komunitní centrum, sportovní zařízení atd.). Žadatelem v tomto podprogramu mohou být obce, které mají ve svém katastru sociálně vyloučenou lokalitu přímo ve svém katastru, nebo obec, která se nachází ve správním obvodu obce s rozšířenou působností, kde se SVL nachází. Ministerstvo pro místní rozvoj z národních dotací vyhlásilo již dříve také výzvy z programu Podpora obnovy a rozvoje venkova, kde obce mohou získat dotace například na obnovu místních komunikací či dětská hřiště a tělocvičny, či z programu Podpora bydlení, který je určen na výstavbu podporovaných bytů, jež jsou určeny především k poskytování sociálního bydlení pro seniory a osoby, které mají ztížený přístup k bydlení v důsledku své nepříznivé sociální situace způsobené věkem nebo zdravotním stavem. Vyhlášeny byly i dotační tituly na pořízení územních plánů obcí a program pro obce a kraje postižené živelní pohromou. Celkem tak zatím Ministerstvo pro místní rozvoj vyhlásilo výzvy z národních dotací (vč. dotací na demolice) za téměř jednu miliardu korun.

[Tisková zpráva MMR ze dne 7. 11. 2017]

Velká finanční injekce českým památkám

České památky se mohou těšit až na 11 miliard korun. Tato jedinečná částka je poslední příležitostí tak velkého roz-

sahu, jakou mohou z evropských dotací naše památky získat. V Integrovaném regionálním operačním programu (IROP) je v současné době realizováno již 99 projektů obnovy památek, muzeí a knihoven za 5,25 mld. Kč.

„Obnova památek je důležitá pro zachování kulturního dědictví naší země a atraktivity českých regionů. Už brzy díky těmto dotacím získá novou vizáž například hrad Kost nebo kolonáda haly Vincentka v Luhačovicích. Největší objem dotací směřuje zejména na revitalizaci památek zapsaných na seznamu UNESCO a dále pak na některé národní kulturní památky,“ říká ministryně Karla Šlechtová.

V současné době je 80 projektů památek v procesu hodnocení a postupně si rozdělí zhruba další tři miliardy korun. V oblasti kulturního dědictví IROP bylo dosud vyhlášeno osm výzev a z toho tři jsou již ukončené (dvě výzvy na Revitalizace vybraných památek a jedna výzva na Muzea). Mezi podpořené projekty IROP patří například obnova svatopetrského areálu na Sázkově (dotace EU 101 milionu korun), dále projekt Stará Boleslav – kolébka české státnosti (dotace EU 98,7 milionu korun), revitalizace hradu Kost (dotace EU 75,1 milionu korun) či revitalizace kolonády haly Vincentka v Luhačovicích (dotace EU 88 milionu korun).

Nejedná se o pouhou obnovu památek jako takových, ale každý projekt přináší našemu kulturnímu dědictví určitou přidanou hodnotu. Příkladem je obnova barokního hospitálu Kuks, který jako jediný projekt v České republice získal v letošním roce cenu Grand Prix v rámci ocenění Europa Nostra, a jenž ojedinělým způsobem propojil revitalizaci objektu s navrácením kulturně-společenského života například prostřednictvím bylinné zahrady apod. Tento projekt byl realizován v minulém programovém období díky dotaci z Integrovaného operačního programu, předchůdce IROP.

[Tisková zpráva MMR ze dne 25. 10. 2017]

European Territorial Review

“Territorial Cooperation for the future of Europe”

ESPON contribution to the debate on Cohesion Policy post-2020

Publikace přináší řadu poznatků založených na aplikovaném výzkumu prováděném do léta roku 2017 nadnárodními výzkumnými týmy z celé Evropy, které spolupracují na projektech programu ESPON.

ESPON Policy Brief

“The territorial and urban dimensions of the digital transition of public services”

Digitální nástroje a řešení transformují veřejné služby a způsob, jakým veřejná správa reaguje na potřeby občanů. Mnoho měst se aktivně zapojilo do modernizace a reorganizace veřejné správy a služeb a zaznamenalo vysokou návratnost prostřednictvím zjednodušeného řízení a zvýšené efektivity a dosahu. Města však čelí mnoha výzvám v procesech digitální transformace, včetně těch, které se týkají správy věcí veřejných, přidělování zdrojů pro rekvalifikaci a zavádění nových technologií, legislativních a politických problémů. Tento policy brief programu ESPON má za cíl napomoci evropským, národním, regionálním a městským orgánům k lepšímu pochopení úrovně digitalizace veřejných služeb.

ESPON Policy Brief “Shrinking rural regions in Europe

– Towards smart and innovative approaches

to regional development challenges in depopulating rural regions.”

Účelem této stručné publikace je zjistit, zda a kde se nacházejí na evropském venkově zmenšující se oblasti, prozkoumat klíčové rozvojové výzvy a příležitosti, přezkoumat některé politické odpovědi pomocí příkladů případových studií ze zmenšujících se venkovských oblastí a prezentovat některá vznikající politická doporučení na evropské, národní, regionální i místní úrovni.

Publikace, stejně jako projekty a další informace si můžete stáhnout v angličtině z webových stránek programu ESPON: www.espon.eu

